

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές

Φεβρουάριος 2022

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του ΙΟΒΕ.

Η μελέτη εκπονήθηκε από τους Svetoslav Danchev, Γεώργιο Γατόπουλο, Νίκη Καλαβρέζου, Αλέξανδρο Μουστάκα, Ισμήνη Πάττα και Κωνσταντίνο Πέππα, υπό τον συντονισμό του Νίκου Βέττα, Γενικού Διευθυντή ΙΟΒΕ και Καθηγητή του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι ερευνητές επιθυμούν να ευχαριστήσουν στελέχη της Ελληνικής Ένωσης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ) και της Ένωσης Θεσμικών Επενδυτών για τη συμμετοχή τους σε συναντήσεις εργασίας και για τη συνεισφορά τους στη μελέτη με στοιχεία, ιδέες και σχόλια. Κάθε ενδεχόμενο λάθος ή παράλειψη βαρύνει αποκλειστικά τους συγγραφείς.

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2022 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: (210 9211200-10), Fax: (210 9228130 & 210 9233977)
E-mail: info@iobe.gr - URL: <http://www.iobe.gr>

Η μελέτη υλοποιήθηκε με την υποστήριξη των εξής φορέων:

Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης
Χρηματιστηρίου Αθηνών

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
1. Η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα και διεθνώς.....	9
1.1 <i>Κύρια χαρακτηριστικά .....</i>	9
1.1.1 Θέση των TEA στην δομή του συνταξιοδοτικού συστήματος.....	9
1.1.2 Βασικές διαφορές των πυλώνων.....	10
1.1.3 Αριθμός και λίστα TEA.....	12
1.1.4 Η ξεχωριστή περίπτωση 4 Ταμείων Υποχρεωτικής Επαγγελματικής Ασφάλισης.....	12
1.2 <i>Ρυθμιστικό πλαίσιο.....</i>	13
1.2.1 Βασικές αρχές λειτουργίας των TEA εγχωρίως και διεθνώς	13
1.2.2 Εποπτεία.....	19
1.2.3 Η περίπτωση του «PEPP»	19
1.3 <i>Φορολογικό πλαίσιο .....</i>	21
2. Βασικά μεγέθη των ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης	27
2.1 <i>Εισαγωγή.....</i>	27
2.2 <i>Εγχώριες τάσεις-Διεθνείς συγκρίσεις.....</i>	28
2.3 <i>Δομή συνολικού ισολογισμού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης .....</i>	37
2.4 <i>Δομή συνολικού ισολογισμού κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης .....</i>	38
2.5 <i>Ανάλυση μικροδομημένων Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης.....</i>	47
2.6 <i>Παράρτημα .....</i>	57
3. Αγκυλώσεις και εμπόδια για την ανάπτυξη του κλάδου	60
3.1 <i>Κοινωνικοπολιτικές προκλήσεις .....</i>	60
3.2 <i>Οικονομικές προκλήσεις.....</i>	62
4. Προοπτικές, προτάσεις πολιτικής και οικονομικές επιδράσεις	67
4.1 <i>Η προοπτική του θεσμού.....</i>	67
4.2 <i>Προτάσεις πολιτικής και σύγκλιση με διεθνείς πρακτικές.....</i>	69
4.3 <i>Δυνητική συμβολή στην πραγματική οικονομία .....</i>	78
5. Συμπεράσματα.....	87
6. Βιβλιογραφία.....	89
7. Παράρτημα	91
7.1 <i>Λίστα με TEA και βασική νομοθεσία .....</i>	91
7.2 <i>Περιγραφή του μακροοικονομικού υποδείγματος GIMF.....</i>	94

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1. Εξέλιξη αριθμού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2004-2021	29
Διάγραμμα 2.2. Εργατικό δυναμικό ανά Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης και αριθμός μελών ανά Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019	29
Διάγραμμα 2.3. Εξέλιξη βαθμού συγκέντρωσης κλάδου Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019	30
Διάγραμμα 2.4. Βαθμός συγκέντρωσης κλάδου Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019	30
Διάγραμμα 2.5. Εξέλιξη ενεργητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019	31
Διάγραμμα 2.6. Ενεργητικό προς ΑΕΠ, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019	32
Διάγραμμα 2.7. Εξέλιξη απόδοσης ενεργητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019	32
Διάγραμμα 2.8. Απόδοση ενεργητικού, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019	33
Διάγραμμα 2.9. Εξέλιξη εισφορών, παροχών και λόγου παροχών προς εισφορές Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019	34
Διάγραμμα 2.10. Παροχές προς εισφορές, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019	34
Διάγραμμα 2.11. Εξέλιξη δαπανών από επενδύσεις, εισοδημάτων από επενδύσεις και λόγος των δαπανών προς εισοδήματα από επενδύσεις Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019	35
Διάγραμμα 2.12. Δαπάνες επενδύσεων προς εισόδημα επενδύσεων, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019	36
Διάγραμμα 2.13. Εξέλιξη μεγεθών συνολικού ενεργητικού κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020	39
Διάγραμμα 2.14. Εξέλιξη ιδίων κεφαλαίων και συνολικών υποχρεώσεων κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020	40
Διάγραμμα 2.15. Εξέλιξη διαφοράς ιδίων κεφαλαίων και συνολικών υποχρεώσεων και λόγος συνολικών υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020	41
Διάγραμμα 2.16. Εξέλιξη μεγεθών που διαμορφώνουν την καθαρή θέση του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020	42
Διάγραμμα 2.17. Εξέλιξη εσόδων, εισφορών και παροχών κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020	43
Διάγραμμα 2.18. Εξέλιξη εισφορών ως ποσοστού των εσόδων και λόγου εισφορές προς παροχές των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020	43
Διάγραμμα 2.19. Εξέλιξη εξόδων διοικητικής λειτουργίας των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020	44
Διάγραμμα 2.20. Εξέλιξη χρηματοοικονομικών εσόδων και εξόδων, διαφοράς και λόγου αυτών των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020	45
Διάγραμμα 2.21. Εξέλιξη πλεονάσματος/ελλείμματος των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020	46
Διάγραμμα 2.22. Εξέλιξη δεικτών εισφορών προς εργαζόμενο, 2004-2020	49
Διάγραμμα 3.1. Ακαθάριστα μέσα ποσοστά αναπλήρωσης συντάξεων	61
Διάγραμμα 3.2. Ιδιωτική ασφαλιστική δαπάνη, ως % του ΑΕΠ, 2019	61
Διάγραμμα 3.3. Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση, 2018	63
Διάγραμμα 3.4. Σύνολο αυτοαπασχολούμενων ανά χώρα της ΕΕ, 2020	63
Διάγραμμα 3.5. Ακαθάριστο ποσοστό αποταμίευσης νοικοκυριών, 2010-2020	64
Διάγραμμα 3.6. Ποσοστά ιδιοκατοίκησης ανά χώρα της ΕΕ, 2010 και 2020	64
Διάγραμμα 3.7. Μέσο φορολογικό βάρος, ως % του εργασιακού κόστους, 2020	65
Διάγραμμα 3.8. Ακαθάριστο διαθέσιμο κατά κεφαλήν εισόδημα νοικοκυριών, 2000-2019	66
Διάγραμμα 3.9. Ποσοστό νοικοκυριών σε «μεγάλη οικονομική δυσχέρεια», 2019	66
Διάγραμμα 4.1. Ετήσιο συνολικό ύψος εισφορών που συλλέγονται από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης και πραγματική επιβάρυνση των εργαζομένων λόγω εισφορών στο σενάριο βάσης	81
Διάγραμμα 4.2. Συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης ετησίως στο σενάριο βάσης	82
Διάγραμμα 4.3. Εκτιμώμενο άμεσο ετήσιο δημοσιονομικό κόστος, ανά σενάριο	83

Διάγραμμα 4.4. Συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης, ανά σενάριο	83
Διάγραμμα 4.5. Απόθεμα παγίου κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος στο σενάριο βάσης, διαφορά από το επίπεδο αποθέματος παγίου κεφαλαίου και ΑΕΠ, αντιστοίχως, στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε πραγματικούς όρους, σε τιμές 2019	84
Διάγραμμα 4.6. Απόθεμα κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος και ανά σενάριο πληθυσμιακής κάλυψης, διαφορά από το επίπεδο αποθέματος κεφαλαίου στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε πραγματικούς όρους, σε τιμές 2019.....	85
Διάγραμμα 4.7. Απόθεμα κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος και ανά σενάριο διάρκειας ασφάλισης, διαφορά από το επίπεδο του ΑΕΠ στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε τιμές 2019	85

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1. Χαρακτηριστικά των τριών «πυλώνων» ενός συνταξιοδοτικού συστήματος.....	10
Πίνακας 1.2. Διάκριση μεταξύ διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα.....	11
Πίνακας 1.3. Επισκόπηση της φορολογικής μεταχείρισης της ιδιωτικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης στις χώρες του ΟΟΣΑ και την Κύπρο, 2020	24
Πίνακας 1.4. Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2 ^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν μηνιαίες συντάξεις	25
Πίνακας 1.5. Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2 ^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν εφάπαξ.....	26
Πίνακας 2.1. Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, γ' τρίμ. 2019-β' τρίμ. 2020 (υπόλοιπα τέλους περιόδου σε εκατ. €)	37
Πίνακας 2.2. Στοιχεία ασφαλισμένων και εισφορών κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020.....	50
Πίνακας 2.3. Στοιχεία ασφαλισμένων και εισφορών κλάδου σύνταξης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2017-2020	51
Πίνακας 2.4: Στοιχεία ασφαλισμένων Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2004-2020.....	57
Πίνακας 2.5: Στοιχεία εισφορών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2004-2020	58
Πίνακας 2.6: Συνοπτικός ισολογισμός και κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης του κλάδου υγείας του ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ (2005-2020)	59
Πίνακας 3.1. Αριθμός ασφαλισμένων στον 1 ^ο και τον 2 ^ο πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης.....	60
Πίνακας 4.1. Εξεταζόμενα σενάρια ανάπτυξης της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα.....	80

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη εξετάζει τις προοπτικές και τις προκλήσεις της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Ειδικότερα, περιγράφεται ο θεσμός και ο τρόπος λειτουργίας του εγχωρίως και διεθνώς, αναλύεται η πορεία του τις τελευταίες δύο δεκαετίες και αναδεικνύεται η δυνατότητα συμβολής του ως αναπτυξιακού μοχλού στην ελληνική οικονομία. Μέσα από τον εντοπισμό των περιορισμών που αντιμετωπίζει η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα, τονίζονται οι προοπτικές του κλάδου σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και προτείνονται παρεμβάσεις για την ενίσχυσή του στη χώρα, στη βάση καλών διεθνών πρακτικών.

Η επαγγελματική ασφάλιση μπορεί να παίξει τον ρόλο αναπτυξιακού μοχλού στην ελληνική οικονομία. Ο θεσμός, παρά την συστηματική ανάπτυξή του τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα έχει μεγάλα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης, καθώς παραμένει πολύ λιγότερο διαδεδομένος από ότι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Στην κατεύθυνση αυτή, οι παρεμβάσεις πολιτικής που προτείνονται αφορούν πέντε βασικούς στόχους, σε σχέση με: (α) την διασφάλιση της επάρκειας των συνταξιοδοτικών παροχών, (β) την συμπληρωματικότητα μεταξύ των πυλώνων ασφάλισης, (γ) την λειτουργική ανεξαρτησία κάθε πυλώνα, (δ) την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του καθεστώτος αδειοδότησης και εποπτείας των Ιδρυμάτων Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών - Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΙΕΣΠ-ΤΕΑ) και (ε) την εδραίωση επαρκών και δίκαιων κινήτρων για την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης.

Στην κατεύθυνση εκπλήρωσης των στόχων, προτείνονται μέτρα πολιτικής σε τέσσερις άξονες: (α) μέτρα στην κατεύθυνση της ενοποίησης και ενίσχυσης των φορέων εποπτείας και απλοποίησης των διαδικασιών αδειοδότησης των ΤΕΑ, (β) παρεμβάσεις σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των ΤΕΑ στην κατεύθυνση ενός περισσότερο ευέλικτου οργανωτικού σχήματος, συμπεριλαμβάνοντας τη δυνατότητα ίδρυσης πολύ-εργοδοτικών ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, (γ) οικονομικά κίνητρα σε ασφαλισμένους και εργοδότες που θα επιτρέπουν την υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης - ενδεικτικά, σε αντιστοιχία με τις διεθνείς πρακτικές, προτείνεται να διατηρηθούν φορολογικά κίνητρα ως προς τις εφάπαξ συνταξιοδοτικές παροχές αλλά σε συνδυασμό με την εφαρμογή καθολικών, θεσμικά κατοχυρωμένων ορίων, (δ) ευρύτερες παρεμβάσεις πέρα από την επαγγελματική ασφάλιση, που αφορούν την τόνωση της συμπληρωματικότητας αυτής με τον πρώτο και τον τρίτο πυλώνα ασφάλισης, καθώς και με την τόνωση της εγχώριας κεφαλαιαγοράς. Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω μέτρων εξαρτάται από τον υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ τους. Για τον λόγο αυτό, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις κρίνεται σκόπιμο να εφαρμοστούν με τρόπο συγχρονισμένο και όχι αποσπασματικό.

Τα αποτελέσματα της μακροοικονομικής ανάλυσης καταδεικνύουν ότι η ανάπτυξη του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα μπορεί να οδηγήσει στη συσσώρευση σημαντικών κεφαλαιακών αποθεμάτων από τους φορείς παροχής. Η επίδραση από τη σώρευση αποθεματικών που προκύπτει από τη συμπληρωματική προαιρετική αποταμίευση, δίνει ώθηση σε νέες επενδύσεις. Μέρος αυτών των νέων επενδύσεων είναι εγχώριες επενδύσεις που τονώνουν την εγχώρια ζήτηση, αλλά κυρίως ενισχύουν την παραγωγικότητα. Συνεπώς, οι νέες επενδύσεις μέσω των έμμεσων αυτών οδών, επηρεάζουν την πορεία της οικονομίας, με τα αποτελέσματα αυτών των επιδράσεων να γίνονται ιδιαίτερα εμφανή σε

βάθος χρόνου. Οι εκτιμήσεις εξετάζουν την επίδραση σε σενάρια με διαφορετικά υποθετικά ποσοστά επέκτασης κάλυψης στον πληθυσμό, διαφορετική ταχύτητα σύγκλισης με Ευρωπαϊκές πρακτικές, διαφορετική μέση διάρκεια ασφάλισης, καθώς και παραδοχές για το ποσοστό του συνόλου των επενδύσεων που κατευθύνονται εγχωρίως, και το ποσοστό μακροχρόνιας απόδοσης των επενδύσεων.

Στη βάση εναλλακτικών σεναρίων παραδοχών, η περαιτέρω ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε ενίσχυση της παραγωγικής υποδομής της οικονομίας, σε αύξηση της παραγωγικότητας και του ΑΕΠ της οικονομίας. Ενδεικτικά, εκτιμάται ότι με την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης θα προκύψουν νέα κεφαλαιακά αποθέματα στον δεύτερο πυλώνα που μπορεί να ξεπεράσουν τις δέκα (10) ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ μακροχρόνια. Αντίστοιχα, εκτιμάται ότι το ΑΕΠ μπορεί να είναι υψηλότερο κατά έως και €2,7 δισεκ. ετησίως, σε πραγματικούς όρους (τιμές 2019). Από την ανάλυση ευαισθησίας αναδεικνύεται ότι οι άμεσες αυτές επιδράσεις εκτιμώνται μεγαλύτερες όσο ευρύτερη είναι η κάλυψη του εργατικού δυναμικού από επαγγελματική ασφάλιση και όσο μεγαλύτερης διάρκειας είναι η ασφάλιση αυτή.

Οι παρεμβάσεις αναμένεται να έχουν επίσης δευτερογενή μακροοικονομικά οφέλη, μέσα από την ενδυνάμωση της εγχώριας αποταμίευσης και κεφαλαιαγοράς (IOBE, 2019b), καθώς και του ευρύτερου κλάδου των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Οι εγχώριες επενδύσεις των αποθεματικών των ΤΕΑ σε χρηματοοικονομικούς τίτλους αναμένεται να αυξήσουν την κεφαλαιοποίηση και τη ρευστότητα της αγοράς κεφαλαίου, στοιχεία τα οποία με τη σειρά τους καθιστούν γενικά ελκυστικότερη την άντληση νέων κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις και ενισχύουν τους ρυθμούς επενδύσεων και οικονομικής ανάπτυξης. Πέραν των σημαντικών μακροοικονομικών επιδράσεων, η μεταρρύθμιση αναμένεται να έχει θετική επίδραση και σε μικροοικονομικό επίπεδο, μεταξύ άλλων σε ό,τι αφορά τα κίνητρα των νοικοκυριών να συμμετέχουν στην επίσημη αγορά εργασίας. Η απτή σύνδεση των εισφορών με σωρευμένο κεφάλαιο σε προσωπικό λογαριασμό μπορεί να ενισχύσει τα κίνητρα των εργαζομένων να επεκτείνουν τη διάρκεια του επίσημου εργασιακού τους βίου καθώς επίσης μπορεί να τονώσει την εμπιστοσύνη των εργαζομένων έναντι του ασφαλιστικού συστήματος. Σε συνδυασμό με την προαγωγή του επιπέδου των χρηματοοικονομικών γνώσεων (financial literacy), ο ασφαλισμένος θα εξοικειώνεται σταδιακά με πιο διευρυμένες και δυνητικά αποτελεσματικές επιλογές αποταμίευσης.

Η μελέτη ακολουθεί τη δομή πέντε κεφαλαίων. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται συνοπτική επισκόπηση του ρυθμιστικού και φορολογικού πλαισίου της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα και διεθνώς. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποια βασικά μεγέθη των Ελληνικών ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης σε σύγκριση και με άλλες χώρες. Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα εμπόδια για την ανάπτυξη του κλάδου. Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφονται οι προοπτικές ανάπτυξης του θεσμού και οι προτάσεις μέτρων πολιτικής προκειμένου να ενισχυθεί η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα συγκλίνοντας με διεθνείς καλές πρακτικές. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται εκτιμήσεις από τη δυνητική ανάπτυξη του θεσμού για την πραγματική οικονομία, τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια. Ακολουθεί ένα σύντομο πέμπτο κεφάλαιο με συμπεράσματα.

1. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

1.1 Κύρια χαρακτηριστικά

Η επαγγελματική ασφάλιση είναι ένας μηχανισμός ασφαλιστικής κάλυψης των εργαζομένων, προαιρετικός κατ' αρχήν (πλην ελαχίστων εξαιρέσεων) και ταυτόχρονα συμπληρωματικός της βασικής -υποχρεωτικής και δημόσιας- κοινωνικής ασφάλισης. Λειτουργεί μέσω του θεσμού των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης. Όπως ορίζει ο ισχύων νόμος Ν.4680/2020, στο άρθρο 5, «Ίδρυμα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών», εφεξής ΙΕΣΠ: το ίδρυμα το οποίο λειτουργεί, ανεξαρτήτως της νομικής του μορφής, σε κεφαλαιοποιητική βάση και ιδρύεται, ξεχωριστά από οποιαδήποτε χρηματοδοτούσα επιχείρηση ή επαγγελματική ένωση, με στόχο να χορηγεί συνταξιοδοτικές παροχές στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας».

Η Επαγγελματική Ασφάλιση (Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης, εφεξής ΤΕΑ ή ΙΕΣΠ-ΤΕΑ) θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα το 2002, με την ψήφιση του νόμου 3029/2002. Τα ΤΕΑ είναι μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία συστήνονται από κοινωνικούς εταίρους (εργοδότες-εργαζόμενους) επιμέρους επαγγελματικών κλάδων με σκοπό την παροχή ασφαλιστικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση. Τα ΤΕΑ επικεντρώνονται σε προαιρετική, συμπληρωματική συνταξιοδοτική ασφάλιση (γήρατος, θανάτου, αναπηρίας), ενώ ορισμένα από αυτά παρέχουν επιπλέον προστασία για κινδύνους όπως επαγγελματικό ατύχημα, ασθένεια, διακοπή της εργασίας, κ.ά.

Οι συνταξιοδοτικές παροχές των ΤΕΑ καταβάλλονται εφάπαξ ή περιοδικά, με τμηματικές καταβολές (σύνταξη). ΤΕΑ μπορούν να ιδρυθούν ανά επιχείρηση, κλάδο ή ομάδα εργοδοτών ή κλάδων, με πρωτοβουλία των εργαζομένων, των εργοδοτών ή αμφότερων, των ελεύθερων επαγγελματιών και των αγροτών. Βασική προϋπόθεση για την ίδρυση ΤΕΑ σε έναν κλάδο, επαγγελματική οργάνωση ή σε μια επιχείρηση, είναι ότι ο αριθμός των ασφαλισμένων θα πρέπει να είναι τουλάχιστον 100 άτομα.

1.1.1 ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΤΕΑ ΣΤΗΝ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ο θεσμός των ΤΕΑ – δηλαδή η επαγγελματική ασφάλιση- είναι συστατικό του 2^{ου} πυλώνα ασφάλισης του ισχύοντος συνταξιοδοτικού/ασφαλιστικού συστήματος (στην Ελλάδα και διεθνώς, προπαντός στις χώρες ΟΟΣΑ) - αν ακολουθήσουμε την επικρατούσα τυπολογία της Παγκόσμιας Τράπεζας (1994) περί 3 πυλώνων για τα συνταξιοδοτικά συστήματα.

Ο πρώτος (1^{ος}) πυλώνας περιλαμβάνει το συνταξιοδοτικό σκέλος της δημόσιας κοινωνικής ασφάλισης και έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Εμπερικλείει τις κύριες και επικουρικές συντάξεις, τα εφάπαξ και κάθε μορφής επιδόματα και παροχές κοινωνικού χαρακτήρα. Οι συντάξεις που παρέχονται μέσα από τον πρώτο πυλώνα χρηματοδοτούνται συνήθως μέσα από ένα διανεμητικό σύστημα (Pay-As-You-Go, όπου οι εισφορές των εργαζόμενων και επιχειρήσεων χρηματοδοτούν τις τρέχουσες συντάξεις).

Ο δεύτερος (2^{ος}) πυλώνας αφορά συντάξιμες παροχές που συσσωρεύονται, χάρη σε ένα κεφαλαιοποιητικό σύστημα εισφορών, σε ατομικούς λογαριασμούς, με δέσμευση του εργοδότη, με ή χωρίς τη συμμετοχή του. Σε αυτόν τον πυλώνα ανήκουν και τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης εκ των οποίων κάποια μόνο παρέχουν και άλλες καλύψεις, όπως ασθενείας και πρόνοιας. Ειδικότερα, αντίθετα με τον πρώτο πυλώνα, στον δεύτερο πυλώνα προσφέρεται μέσω των κατάλληλων μηχανισμών, πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές αγορές

και δίνεται έμμεσα η δυνατότητα επένδυσης στον δικαιούχο. Τα TEA χορηγούν, κατά κανόνα, συνταξιοδοτικές παροχές οι οποίες – κατά την συντριπτική πλειοψηφία- λαμβάνουν τη μορφή της εφάπαξ παροχής, όσον αφορά τα περισσότερα TEA προαιρετικής συμμετοχής των εργαζομένων. Τα TEA είναι προαιρετικά, αλλά κατ' εξαίρεση υπάρχουν τέσσερα TEA υποχρεωτικής ασφάλισης (όπως περιγράφονται παρακάτω).

Τέλος, ο τρίτος (3^{ος}) πυλώνας είναι μόνο εθελοντικού και κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα και παρέχεται συνήθως μέσω των ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Η ανάδειξη των χαρακτηριστικών και η σημασία της συμπληρωματικότητας μεταξύ των τριών πυλώνων για ένα βιώσιμο και αποτελεσματικό ασφαλιστικό σύστημα έχει αναδειχθεί πρόσφατα εκ νέου στο πλαίσιο του ελληνικού συστήματος (Γιαννίτσης 2016, Τήνιος 2017, Νεκτάριος et al. 2018, Πισσαρίδης et al. 2020).

Συνοπτικά, παρά την ποικιλία των κριτηρίων ανά χώρα, τα βασικά χαρακτηριστικά των 3 πυλώνων έχουν ως εξής:

Πίνακας 1.1. Χαρακτηριστικά των τριών «πυλώνων» ενός συνταξιοδοτικού συστήματος

Πυλώνας 1	Πυλώνας 2	Πυλώνας 3
<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρεωτικός • Συχνά διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης (Pay-As-You-Go) • Τριμερής χρηματοδότηση από το κράτος, τους εργοδότες και τους εργαζόμενους • Αναδιανεμητικός χαρακτήρας συμπληρωματικός του ανταποδοτικού • Διαχείριση και παροχή από δημόσια ασφαλιστικά ταμεία, εγγύηση από το κράτος 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρεωτικός ή προαιρετικός (συνήθως) • Κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης • Με δέσμευση εργοδότη, με ή χωρίς συμμετοχή του • Παροχή από μη κερδοσκοπικά επαγγελματικά ταμεία • Φορολογικά κίνητρα στις εισφορές και τις παροχές 	<ul style="list-style-type: none"> • Προαιρετικός • Κεφαλαιοποιητικό σύστημα ατομικής ή ομαδικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης • Χωρίς απαραίτητη συμμετοχή του εργοδότη • Διαχείριση και παροχή από ιδιωτικές εταιρείες ασφάλισης • Φορολογικά κίνητρα στις εισφορές και τις παροχές

Πηγή: IOBE, 2019, Συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη

1.1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝΩΝ

Από τις πλέον χαρακτηριστικές διαφορές είναι ότι ο 1^{ος} πυλώνας χρησιμοποιεί διανεμητικό σύστημα χρηματοδότησης, ενώ ο 2^{ος} το κεφαλαιοποιητικό, παρά την ύπαρξη ορισμένων ταμείων που χρησιμοποιούν (ακόμη) σε συνδυασμό διανεμητικό και κεφαλαιοποιητικό σύστημα (*υβριδικά*, για παράδειγμα με νοητή κεφαλοποίηση- Notional Defined Contribution (NDC)). Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στα Ταμεία κεφαλαιοποιητικού συστήματος του 2^{ου} πυλώνα, και ειδικότερα στα TEA προαιρετικής ασφάλισης που ιδρύονται βάσει του Ν.3029/2002, όπως ισχύει.

Σε κάθε περίπτωση, ο κάθε πυλώνας στοχεύει να ανταπεξέλθει σε διαφορετικό είδος κινδύνων ώστε να προστατεύεται καλύτερα το εισόδημα των εργαζομένων (και συνεπώς προκύπτει και ο συμπληρωματικός χαρακτήρας των παροχών των πυλώνων). Ειδικότερα, το

είδος των κινδύνων που επιχειρεί να αντιπαρέλθει ο 1^{ος} πυλώνας είναι κυρίως ο δημογραφικός και ο δημοσιονομικός, ο 2^{ος} πυλώνας (κυρίως) τον κίνδυνο αγοράς και προσδόκιμο ζωής, και ο 3^{ος} τον κίνδυνο αντισυμβαλλομένου και κίνδυνο αγοράς.

Από τη μία πλευρά, τα διανεμητικά συστήματα Pay-As-You-Go διαφοροποιούνται μεταξύ τους ανάλογα με το εάν είναι προκαθορισμένων παροχών (Defined Benefit - DB), προκαθορισμένων εισφορών (Defined Contribution - DC) ή (όπως το υβριδικό σύστημα) νοητά καθορισμένων εισφορών (Notional Defined Contribution - NDC), ανάλογα με το εάν περιλαμβάνουν ελάχιστη βασική σύνταξη, καθώς και ανάλογα με το βαθμό ανταποδοτικότητας ή αναδιανομής των παροχών ως προς τις εισφορές. Από την άλλη, τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα χαρακτηρίζονται από ατομικούς λογαριασμούς αποταμίευσης των εισφορών των ασφαλισμένων που συσσωρεύουν αποθεματικά τα οποία επενδύονται και διαμορφώνουν τις μελλοντικές παροχές. Η κεφαλαιοποιητική διάσταση διαφοροποιείται ανάλογα με το εάν είναι υποχρεωτική ή προαιρετική, ανάλογα με το εάν παρέχεται από δημόσιους ή/και ιδιωτικούς φορείς, ανάλογα με το είδος των φορολογικών κινήτρων, καθώς και με το εάν η συμμετοχή του εργοδότη είναι υποχρεωτική ή προαιρετική (IOBE, 2019). Όπως όμως παρατηρεί ο Συμεωνίδης (2020) «Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι τα δύο βασικά είδη συστημάτων, κεφαλαιοποίηση και διανομή μπορούν να συνυπάρχουν σε ένα βαθμό σε συστήματα τα οποία ονομάζουμε κατά κανόνα υβριδικά, αν και η ονοματολογία εξειδικεύεται αναλόγως με το μόρφωμα. Τέτοια συστήματα υπάρχουν σε ένα βαθμό και στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα».

Ας σημειωθεί ότι η συνεισφορά του κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα στο τρέχον σύστημα είναι εξαιρετικά μικρή: με δεδομένα του 2019, οι κεφαλαιοποιητικοί πυλώνες (2ος και 3^{ος}) αντιστοιχούν σε μόλις 1% (η επαγγελματική ασφάλιση) και 4% (η ιδιωτική ασφάλιση) αντίστοιχα, των εισφορών που πληρώνονται συνολικά για συντάξεις ανά έτος. Ο υποχρεωτικός δημόσιος διανεμητικός πυλώνας στην Ελλάδα απορροφά περίπου το 95% των συνολικών εισφορών που καταβάλλονται για σύνταξη κάθε έτος (IOBE, 2019).

Πίνακας 1.2. Διάκριση μεταξύ διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα

Διανεμητικός πυλώνας	Κεφαλαιοποιητικός πυλώνας
<p>Οι συνταξιοδοτικές εισφορές που εισπράττονται από τους σημερινούς εργαζόμενους κατανέμονται στους σημερινούς συνταξιούχους ως παροχές (Pay-As-You-Go)</p> <ul style="list-style-type: none"> •Χρηματοδοτείται η συνταξιοδοτική δαπάνη και από φορολογικά έσοδα <p>Διαφοροποιήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Προκαθορισμένες παροχές (DB) ή εισφορές (DC) •Νοητή κεφαλαιοποίηση (NDC) •Εθνική σύνταξη ως ενιαίο ελάχιστο επίπεδο παροχών για όλους •Βαθμός ανταποδοτικότητας εισφορών 	<p>Οι συνταξιοδοτικές εισφορές συγκεντρώνονται κατά την διάρκεια του εργασιακού βίου σε ατομικούς λογαριασμούς και επενδύονται</p> <ul style="list-style-type: none"> •Οι παροχές κάθε συνταξιούχου πληρώνονται από τις αποταμιεύσεις του (αρχικό κεφάλαιο συν επενδυτική απόδοση) <p>Διαφοροποιήσεις:</p> <ul style="list-style-type: none"> •Υποχρεωτικός ή προαιρετικός χαρακτήρας •Επαγγελματικά ταμεία ή ιδιωτικές εταιρείες •Φορολογικά κίνητρα •Συμμετοχή του εργοδότη

Πηγή: IOBE, 2019, Συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη

Το υβριδικό σύστημα μεταξύ 1^{ου} και 2^{ου} πυλώνων, που καλείται «νοητή κεφαλαιοποίηση» (NDC), θεωρείται ενδιάμεσο των δύο βασικών συστημάτων συνταξιοδοτικής παροχής (διανεμητικού και κεφαλαιοποιητικού). Από το κεφαλαιοποιητικό σύστημα δανείζεται τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης, ενώ από το διανεμητικό δανείζεται τη λογική της διανομής (οι τρέχουσες εισφορές διανέμονται άμεσα ως συντάξεις σε μια χρονική περίοδο). Συγκριτικά, όπως επισημαίνει ο Συμεωνίδης (2020), το σύστημα NDC μπορεί δυνητικά να αποτελέσει λύση σε μια μεταρρυθμιστική προσπάθεια διανεμητικού συστήματος, το οποίο έχει αρχίσει να δημιουργεί ελλείμματα, εφόσον όμως υπάρχει θετικό οικονομικό κλίμα (ανάπτυξη) στη χώρα εφαρμογής. Δεν αποτελεί δηλαδή καλή λύση το σύστημα NDC εκεί όπου τα ελλείμματα έχουν οδηγήσει μια χώρα ήδη σε ύφεση. Σε αυτή την περίπτωση, οφείλει να επιτευχθεί πρώτα ανάπτυξη στη χώρα πριν εφαρμοστεί το σύστημα αυτό.

1.1.3 ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙ ΛΙΣΤΑ ΤΕΑ

Βάσει των στοιχείων της Ελληνικής Ένωσης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ) στην Ελλάδα, το 2021 υπήρχαν στην Ελλάδα 28 Ταμεία, με συνολικά 168.235 μέλη. Από αυτά, 24 είναι προαιρετικής ασφάλισης και απαριθμούν 45.235 μέλη, σύμφωνα με την ΕΛΕΤΕΑ. Τα υπόλοιπα 4 είναι υποχρεωτικής ασφάλισης, προερχόμενα από πρώην επικουρικά του 1^{ου} πυλώνα και απαριθμούν 123.000 μέλη. Ο συγκριτικά μεγάλος αριθμός μελών των 4 ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης αλλά και τα ιδιαίτερο καθεστώ τους επιτάσσουν μια ξεχωριστή, αν και συνοπτική, επισήμανση των διαφορών τους από τα υπόλοιπα ΤΕΑ, παρά το ότι η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην προαιρετική επαγγελματική ασφάλιση. Η απαρίθμηση των 24 ΤΕΑ καθώς και των 4 ειδικών περιπτώσεων ΤΕΑ βρίσκεται στο Παράρτημα Α.

Τα ΤΕΑ εκπροσωπούνται ενιαία από επίσημο θεσμικό όργανο που είναι η Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ) και ιδρύθηκε τον Ιούνιο 2018. Για τα υποχρεωτικής ασφάλισης ΤΕΑ έχει δημιουργηθεί άτυπα αντίστοιχη ένωση, η Ένωση Επαγγελματικών Ταμείων Υποχρεωτικής Ασφάλισης (ΕΕΤΥΑ).

1.1.4 Η ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 4 ΤΑΜΕΙΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Στην Ελλάδα, με την ψήφιση του Ν.4052/2012 (Αναμόρφωση της Επικουρικής Ασφάλισης) τα περισσότερα επικουρικά ταμεία μισθωτών υπαλλήλων εντάχθηκαν στο Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ). Δόθηκε, παρόλα αυτά, το δικαίωμα σε ταμεία, τα οποία ήταν εύρωστα, να μετατραπούν σε ΤΕΑ, εφόσον αποδεικνυόταν η βιωσιμότητά τους με αναλογιστική μελέτη που θα εγκρινόταν από την Εθνική Αναλογιστική Αρχή (ΕΑΑ) και κατόπιν δεσμεύονταν σε ένα δωδεκαετές πρόγραμμα κεφαλαιοποίησης. Τέσσερα τέτοια ταμεία προέκυψαν από τη διαδικασία αυτή και διέπονται από ένα ιδιότυπο καθεστώς στη μεταβατική περίοδο κεφαλαιοποίησής τους, αλλά ουσιαστικά παραμένουν κεφαλαιοποιητικά. Συνολικά ως θεσμός τα ΤΕΑ είναι προαιρετικά, πλην των τεσσάρων που προέρχονται από τον κλάδο Επικουρικής Ασφάλισης (δηλαδή τα εξής: ΤΕΑ-ΕΑΠΑΕ (Ασφαλιστές-Ασφαλιστικές επιχειρήσεις), ΤΕΑΥΦΕ (Υπάλληλοι Φαρμακευτικών Εργασιών), ΤΕΑΥΕΤ (Υπάλληλοι Εμπορίου Τροφίμων), ΕΤΕΑΠΕΠ (Προσωπικό Εταιρειών Πετρελαιοειδών)).

Η υποχρεωτικότητα της ασφάλισης των εργαζομένων σε αυτά τα ταμεία προέρχεται από το ότι κατά τη μετάβαση των τεσσάρων ΤΕΑ τα οποία προήλθαν από την Επικουρική Ασφάλιση (1^{ος} πυλώνας) και καθώς οι (ήδη) ασφαλισμένοι δεν θα είχαν από τη στιγμή εκείνη συμπληρωματική συνταξιοδότηση, κρίθηκε απαραίτητη η επαγγελματική τους σύνταξη καθώς και η συμμετοχή τους στα ταμεία αυτά να είναι υποχρεωτικής φύσεως. Σημειώνεται ότι τα τέσσερα ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης έχουν εξαιρεθεί από τον Ν.4680/2020,

επομένως δεν αποτελούν Ιδρύματα Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών (ΙΕΣΠ) με την έννοια των προαιρετικών ταμείων που διέπονται από κοινούς κανόνες και εποπτικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το μέγεθος των 4 TEA υποχρεωτικής ασφάλισης είναι σημαντικό, καθώς το έτος 2020, τα TEA συνολικά, αποτελούν πολύ μικρό τμήμα της Ασφάλισης στην Ελλάδα, με τον κύριο όγκο να πηγάζει από τα τέσσερα TEA προερχόμενα από την Επικουρική Ασφάλιση (του πρώτου πυλώνα), ήτοι τα υποχρεωτικής ασφάλισης. Ως εκ τούτου, η ανάλυση και ερμηνεία των στοιχείων που ακολουθεί στην μελέτη αλλάζει σημαντικά εάν κανείς συμπεριλάβει ή όχι τα 4 TEA υποχρεωτικής ασφάλισης, εξαιτίας ακριβώς του σημαντικού, αναλογικά με τα υπόλοιπα TEA, μεγέθους τους.

1.2 Ρυθμιστικό πλαίσιο

1.2.1 ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ TEA ΕΓΧΩΡΙΩΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΣ

Το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των TEA διέπεται από τις γενικές αρχές που προσδιόρισε ο ΟΟΣΑ¹, όπως επικαιροποιήθηκαν (2016). Είναι κοινές για όλα τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ κατόπιν απόφασης του Συμβουλίου και έχουν ενσωματωθεί στη σχετική νομοθεσία αφορούν δε, κυρίως, τα εξής βασικά σημεία:

1. *Προϋποθέσεις για αποτελεσματική ρύθμιση και εποπτεία:* Μια παραγωγική, διαφοροποιημένη επένδυση αποταμιεύσεων για τη χρηματοδότηση συνταξιοδότησης, που διαχέει τον κίνδυνο απαιτεί καλή λειτουργία κεφαλαιαγορών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.
2. *Θέσπιση συνταξιοδοτικών επενδυτικών προγραμμάτων, συνταξιοδοτικών ταμείων και εταιρειών διαχείρισης συνταξιοδοτικών ταμείων:* Ένα θεσμικό και λειτουργικό σύστημα επαρκών νομικών, λογιστικών, τεχνικών, οικονομικών και διαχειριστικών κριτηρίων θα πρέπει να εφαρμόζεται στα συνταξιοδοτικά ταμεία και προγράμματα, από κοινού ή χωριστά, αλλά χωρίς υπερβολική διοικητική επιβάρυνση. Το συνταξιοδοτικό ταμείο πρέπει να διαχωρίζεται νομικά από τον χορηγό/χρηματοδότη (ή τουλάχιστον αυτός ο διαχωρισμός πρέπει να διασφαλίζεται αμετάκλητα μέσω κατάλληλων μηχανισμών).
3. *Υποχρεώσεις του συνταξιοδοτικού προγράμματος, κανόνες χρηματοδότησης, εκκαθάριση και ασφάλιση:* Θα πρέπει να υπάρχει ανάπτυξη συνετών αλλά ευέλικτων απαιτήσεων για ελάχιστο κεφάλαιο, αποθεματικά ή άλλες μορφές εγγυήσεων στα συνταξιοδοτικά ταμεία, λαμβάνοντας υπόψη τη μακροπρόθεσμη φύση των υποχρεώσεών τους. Οι φορολογικοί και προληπτικοί κανονισμοί θα πρέπει να ενθαρρύνουν ένα συνετό επίπεδο χρηματοδότησης και διαχείρισης.
4. *Διαχείριση περιουσιακών στοιχείων:* Οι επενδύσεις από τα συνταξιοδοτικά ταμεία πρέπει να ρυθμίζονται επαρκώς. Αυτό περιλαμβάνει την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση περιουσιακών στοιχείων (ενεργητικό) και υποχρεώσεων (παθητικό) και την εξέταση των αρχών που σχετίζονται με τη διαφοροποίηση, τη διασπορά (κινδύνου) και την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων.
5. *Δικαιώματα μελών, δικαιούχων και επάρκεια παροχών:* Πρέπει να παρέχεται πρόσβαση χωρίς διακρίσεις. Η δυνατότητα μεταφοράς των δεδουλευμένων συντάξεων και η

¹ OECD, (2009), *Recommendation on Core Principles of Occupational Pension Regulation*, και OECD (2016), *Core Principles of Private Pension Regulation, Part II*

δυνατότητα ενοποίησης των συσσωρευμάτων δικαιωμάτων από διαφορετικά επενδυτικά-συνταξιοδοτικά προγράμματα, θα πρέπει να διευκολύνονται σε κάθε κρατική-δικαιοδοσία με στόχο να καταστεί δυνατή η κινητικότητα της εργασίας. Η απόφαση να προσφερθούν δικαιώματα μεταφοράς στα μέλη θα πρέπει να αποφεύγει την επιβολή υπερβολικού κόστους. Η προστασία των δικαιωμάτων των μελών σε περίπτωση πρόωρης αποχώρησης θα πρέπει να γίνεται σεβαστή.

6. *Διακυβέρνηση*: Η δομή διακυβέρνησης (των συνταξιοδοτικών ταμείων) πρέπει να διασφαλίζει την κατάλληλη κατανομή λειτουργικών και εποπτικών αρμοδιοτήτων, καθώς και τη λογοδοσία και την καταλληλότητα όσων ανέλαβαν τέτοιες ευθύνες.

7. *Εποπτεία*: Πρέπει να υφίσταται αποτελεσματική εποπτεία των συνταξιοδοτικών ταμείων και επενδυτικών προγραμμάτων με προσοχή στη νομική συμμόρφωση, τον οικονομικό έλεγχο, την αναλογιστική εξέταση και την εποπτεία των διευθυντών.

Αρχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Οι δραστηριότητες και η εποπτεία των Ιδρυμάτων Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών (ΙΕΣΠ) ή κοινώς ΤΕΑ, ρυθμίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο από την Οδηγία 2016/2341 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΙΕΣΠ II ή ΙΟΡP II – σε συνέχεια της ΙΕΣΠ/ΙΟΡP I δηλαδή της Οδηγίας 2003/41/EC). Η Οδηγία 2016/2341 θεσπίζει ένα πλέγμα κανόνων για την ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών. Οι κανόνες αυτοί αφορούν κάθε οργανισμό που λειτουργεί, ανεξαρτήτως της νομικής του μορφής, σε κεφαλαιοποιητική βάση και ο οποίος ιδρύεται, «ξεχωριστά από οποιαδήποτε χρηματοδοτούσα επιχείρηση ή επαγγελματική ένωση», με στόχο να χορηγεί συνταξιοδοτικές παροχές στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής δραστηριότητας και κατόπιν συμφωνίας ή σύμβασης μεταξύ: α) εργοδότη(-ών) και εργαζομένου(-ων) ή των αντίστοιχων εκπροσώπων τους, μεμονωμένα ή συλλογικά, ή β) ελευθέρων επαγγελματιών, μεμονωμένα ή συλλογικά, κατά το δίκαιο του κράτους-μέλους καταγωγής και του κράτους μέλους υποδοχής. Η Οδηγία ΙΕΣΠ II ενσωματώθηκε στην Ελληνική νομοθεσία με το Ν.4680. Είναι δομημένη σε 6 άξονες/κεφάλαια.²

Η European Insurance and Occupational Pensions Authority (ΕΙΟΡΑ) είναι μια Ευρωπαϊκή Εποπτική Αρχή της οποίας αποστολή είναι να προστατεύει δημόσιες αξίες όπως η σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος, η διαφάνεια των αγορών και των χρηματοοικονομικών προϊόντων και η προστασία των ασφαλισμένων, των μελών του συνταξιοδοτικού συστήματος και των συνταξιούχων.

² i.Κεφάλαιο Α: Γενικές Διατάξεις (Αντικείμενο, Πεδίο Εφαρμογής, Ορισμοί),
 ii.Κεφάλαιο Β: Ποσοτικές Απαιτήσεις (Τεχνικές προβλέψεις, περιθώριο φερεγγυότητας),
 iii. Κεφάλαιο Γ: Όροι που διέπουν τη δραστηριότητα (Ευθύνη του διοικητικού οργάνου, Επενδυτική Επιτροπή, Απαιτήσεις Διακυβέρνησης όπως απαίτηση για διαχείριση βάσει ικανοτήτων και ήθους, Διαχείριση Κινδύνων, Εσωτερικός Έλεγχος, Αναλογιστική Λειτουργία, Δήλωση των Αρχών Επενδυτικής Πολιτικής, Διαχείριση επενδύσεων, Θεματοφύλακας).
 iv. Κεφάλαιο Δ: Πληροφορίες οι οποίες πρέπει να παρέχονται σε Υποψήφια Μέλη, Μέλη και Δικαιούχους (Γενικές πληροφορίες, Δήλωση συνταξιοδοτικών παροχών, Συμπληρωματικές πληροφορίες).
 v. Κεφάλαιο Ε: Προληπτική Εποπτεία (Παρέμβαση και καθήκοντα της Αρμόδιας Αρχής, Πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στην Αρμόδια Αρχή, Διαφάνεια και λογοδοσία, Επαγγελματικό απόρρητο, Ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αρχών).
 vi. Κεφάλαιο Ζ: Τελικές Διατάξεις (Συνεργασία μεταξύ της Αρμόδιας Αρχής, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΙΟΡΑ).

Επίσης, λόγω της ελευθερίας διακίνησης, εργασίας και εγκατάστασης των εργαζομένων/ασφαλισμένων στην ΕΕ, και της ήδη υπάρχουσας δυνατότητας μεταφοράς συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων (γενικά) από κράτος σε κράτος, η ΙΕΣΠ II επιχειρεί να ρυθμίσει και εξειδικεύει συναφή προβλήματα αναφορικά με τις παροχές, τη διαχείριση παθητικού/ενεργητικού και την εν δυνάμει μεταφορά τεχνικών αποθεμάτων ενός TEA, από ένα κράτος-μέλος σε άλλο. Άλλωστε, τα επαγγελματικά συνταξιοδοτικά ταμεία επωφελούνται από τις αρχές της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών στην ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι: α) τα συνταξιοδοτικά ταμεία σε μια χώρα της ΕΕ μπορούν να διαχειρίζονται επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα για εταιρείες που είναι εγκατεστημένες σε άλλη χώρα της ΕΕ, β) οι πανευρωπαϊκές εταιρείες μπορούν να έχουν ένα ενιαίο συνταξιοδοτικό ταμείο για όλες τις θυγατρικές τους σε ολόκληρη την ΕΕ.³

Τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΙΕΣΠ) οργανώνονται και ρυθμίζονται με εντελώς διαφορετικό τρόπο στα διάφορα κράτη-μέλη, όπως αναγνωρίζει ο Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ 2019/1238 της 20.6.2019. Σε ορισμένα κράτη-μέλη, τα εν λόγω ιδρύματα επιτρέπεται να ασκούν μόνο επαγγελματικές συνταξιοδοτικές δραστηριότητες, ενώ σε άλλα κράτη-μέλη τα ιδρύματα αυτά, περιλαμβανομένων των εξουσιοδοτημένων οντοτήτων που είναι υπεύθυνες για τη λειτουργία τους και ενεργούν για λογαριασμό τους, επιτρέπεται να ασκούν (παράλληλα) επαγγελματικές και ατομικές συνταξιοδοτικές δραστηριότητες. Το γεγονός αυτό δεν έχει οδηγήσει μόνο σε διαφορετικές οργανωτικές δομές των ΙΕΣΠ, αλλά συνοδεύεται επίσης από διαφορετικά είδη εποπτείας σε εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, η προληπτική εποπτεία των ΙΕΣΠ που επιτρέπεται να παρέχουν επαγγελματικές και ατομικές συνταξιοδοτικές δραστηριότητες είναι ευρύτερη από αυτή των ΙΕΣΠ που ασκούν μόνο επαγγελματικές συνταξιοδοτικές δραστηριότητες (Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238). Θα πρέπει να προστεθεί ότι υφίσταται επίσης ποικιλομορφία διεθνώς, και ως προς το φορολογικό καθεστώς των εισφορών, παροχών, αποδόσεων των TEA, όπως αναλύεται παρακάτω.

Επιμέρους σημεία του εθνικού ρυθμιστικού και νομοθετικού πλαισίου

Φορητότητα. Το ρυθμιστικό πλαίσιο προβλέπει τη δυνατότητα μεταφοράς δικαιωμάτων των ασφαλισμένων (portability), υπό προϋποθέσεις. Σε περίπτωση που ο ασφαλισμένος έχει δικαίωμα συμμετοχής σε πέραν του ενός Ταμείου, τότε επιλέγει πού θα εγγραφεί. Αντίστοιχα, μπορεί να ζητήσει τη διαγραφή του από ένα ταμείο επαγγελματικής ασφάλισης, εφόσον έχει ελάχιστο χρόνο ασφάλισης τουλάχιστον ενός έτους και προειδοποιήσει προ ενός μηνός περί της ασκήσεως του δικαιώματός του. Ο ασφαλισμένος στην περίπτωση αυτή δικαιούται είτε να μεταφέρει τα δικαιώματά του σε άλλο ταμείο επαγγελματικής ασφάλισης που λειτουργεί στο χώρο της απασχολήσεώς του, είτε να λάβει την παροχή που του αναλογεί σε σχέση με τον χρόνο παραμονής του στο ταμείο, όταν έχει συμπληρώσει τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση παροχής. Τα ίδια δικαιώματα έχει ο ασφαλισμένος και στην περίπτωση αλλαγής της επαγγελματικής του δραστηριότητας, χωρίς χρονικό περιορισμό παραμονής στο ταμείο επαγγελματικής ασφάλισης και χωρίς μηνιαία προηγούμενη προειδοποίηση. Τα παραπάνω προσαρμόζονται αντίστοιχα αναλόγως και με το καταστατικό του εκάστοτε Ταμείου.

³ Πηγή: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/insurance-and-pensions/occupational-pension-funds_el

Πόροι. Οι πόροι των TEA είναι οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των ασφαλισμένων, οι τακτικές και έκτακτες εισφορές των εργοδοτών, όπου αυτές υφίστανται, οι πρόσοδοι περιουσίας, η απόδοση των κεφαλαίων και αποθεματικών και κάθε άλλο έσοδο

Ποσοστό εισφοράς. Το ποσοστό εισφοράς στα TEA, δεν είναι κατ' ανάγκη σταθερό ή σαφώς καθορισμένο. Το κάθε Ταμείο μπορεί να θέτει στο καταστατικό του ένα όριο σχετικά με το ποσοστό αλλά συνήθως παρέχεται ένα εύρος εισφοράς ώστε ο ασφαλισμένος να αποφασίζει μόνος του ποιο ποσοστό του μισθού του θα αποταμιεύει. Στις περιπτώσεις όπου πρόκειται για Ταμείο κάποιας εταιρίας, δίνεται συνήθως συμπληρωματικά ένα επιπλέον ποσοστό από την ίδια την εταιρία.

Αναφορικά με τις συνταξιοδοτικές **παροχές στους ασφαλισμένους και το όριο ηλικίας**, η επαγγελματική ασφάλιση (TEA) παρέχει στον δικαιούχο εφάπαξ παροχή συνήθως, ενώ περιοδική παροχή (μηνιαία σύνταξη) έως τώρα καταβάλλεται de facto από τα 4 TEA υποχρεωτικής ασφάλισης και από λίγα μόνο προαιρετικής ασφάλισης: το TEA-ΣΟΕΛ (Ορκωτών Λογιστών) ενώ, το TEAGE (TEA Γεωτεχνικών) και το TEA-ΥΠΟΙΚ (TEA του Υπουργείου Οικονομικών) παρέχουν και τα δύο, δηλαδή σύνταξη και εφάπαξ. Το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης, είτε πρόκειται για το εφάπαξ είτε για περιοδική παροχή, δηλαδή μηνιαία σύνταξη, συνδέεται επί της αρχής αλλά όχι στενά με αυτό του πρώτου πυλώνα (η διασύνδεση με την ηλικία συνταξιοδότησης της εθνικής νομοθεσίας καταδεικνύεται στον ισχύοντα Ν.4680/2020, άρθρα 37-38). Ωστόσο, και σύμφωνα με μία ερμηνεία, στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης εξαρτάται ουσιαστικά μόνο από την προσδοκώμενη από το δικαιούχο παροχή, με την έννοια ότι: το σωρευμένο κεφάλαιο μπορεί να εκταμιευθεί οποιαδήποτε στιγμή εάν δε συντρέχουν άλλες νομικές δεσμεύσεις και να αποδώσει στο δικαιούχο μια εφάπαξ ή περιοδική καταβολή αναλόγως με την ηλικία του (για παράδειγμα, τα 55 έτη αντί των 67 του πρώτου πυλώνα) και την τρέχουσα αξία του κεφαλαίου (εισφορές και αποδόσεις). Πάντως, η νομοθεσία γενικά, τείνει να αποτρέπει τους ασφαλισμένους από την πρόωγη συνταξιοδότηση.

Σύμφωνα με τον σήμερα ισχύοντα Ν.4680/2020 (άρθρα 37-38), τα ΙΕΣΠ-TEA υποχρεούνται να συντάσσουν δήλωση συνταξιοδοτικών παροχών για τα μέλη του που θα πρέπει να περιλαμβάνει αφενός την προβλεπόμενη στην εθνική νομοθεσία ηλικία συνταξιοδότησης, αφετέρου και την ηλικία συνταξιοδότησης που καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του συνταξιοδοτικού καθεστώτος του TEA. Ιδιαίτερα, πρέπει επίσης να περιλαμβάνει πληροφορίες για τις προβολές σχετικά με τις συνταξιοδοτικές παροχές βάσει της ηλικίας συνταξιοδότησης, και δήλωση αποποίησης ευθύνης σχετικά με πιθανή διαφοροποίηση των προβολών αυτών από την τελική αξία των παροχών που θα καταβληθούν. Εάν οι προβλέψεις συνταξιοδοτικών παροχών βασίζονται σε οικονομικά σενάρια, οι εν λόγω πληροφορίες πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης ένα βέλτιστο σενάριο και ένα δυσμενές, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης φύσης του συνταξιοδοτικού καθεστώτος των TEA.

Ιδιαίτερη σημασία αποκτά ο **τρόπος επένδυσης** των TEA, καθώς οφείλουν να επενδύουν με σύνεση και να ακολουθούν συγκεκριμένους επενδυτικούς κανόνες και στόχους. Βασικός στόχος της επένδυσης είναι να δημιουργείται αποθεματικό, το ύψος του οποίου αντανακλά τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις, τις οποίες έχει αναλάβει έναντι των ασφαλισμένων και των δικαιούχων παροχών. Όσον αφορά την **επενδυτική στρατηγική**, κάθε Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης εφαρμόζει τη δική του επενδυτική στρατηγική εντός των ορίων και περιορισμών που τίθενται από την εποπτική αρχή. Πάντως τα όρια των επενδύσεων και η σχετική ευελιξία των TEA προσδιορίζονται από τον ισχύοντα Ν.4680/2020 ιδιαίτερα στα άρθρα 18 (Επενδυτικοί κανόνες), 24 (Διαχείριση Κινδύνων), 27 (Ιδία αξιολόγηση κινδύνων),

άρθρο 29 (Δήλωση των αρχών επενδυτικής πολιτικής). Τα κυριότερα σημεία ως προς τα επενδυτικά όρια έχουν ως εξής:

- τα στοιχεία του ενεργητικού πρέπει να είναι αρκετά διαφοροποιημένα, ώστε να αποφεύγεται η υπέρμετρη εξάρτηση από κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο ενεργητικού του εκδότη ή όμιλο επιχειρήσεων, αλλά και η συσσώρευση κινδύνων στο χαρτοφυλάκιο συνολικά.
- Εάν το TEA χρηματοδοτείται από μία επιχείρηση (εργοδότη) η επένδυση στη χρηματοδοτούσα επιχείρηση δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 5% του συνόλου του χαρτοφυλακίου και όταν η χρηματοδοτούσα επιχείρηση ανήκει σε όμιλο, η επένδυση στις επιχειρήσεις που ανήκουν στον ίδιο όμιλο με τη χρηματοδοτούσα επιχείρηση δεν υπερβαίνει το 10% του χαρτοφυλακίου. Εάν το ΙΕΣΠ-TEA χρηματοδοτείται από περισσότερες της μίας επιχειρήσεις, η επένδυση στις επιχειρήσεις αυτές γίνεται με σύνεση, λαμβανομένης υπόψη της ανάγκης για την αναγκαία διαφοροποίηση.
- οι παραπάνω δύο περιορισμοί δεν είναι υποχρεωτικοί για την επένδυση σε κρατικά ομόλογα. (αρ.18, Ν.4680/2020). Επίσης, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δεν απαιτεί από τα ΙΕΣΠ-TEA να επενδύουν σε ιδιαίτερες κατηγορίες στοιχείων του ενεργητικού.

Ακόμη, τα ΙΕΣΠ-TEA:

- επενδύουν μέχρι 70% του ενεργητικού που καλύπτει τις τεχνικές προβλέψεις (τεχνικά αποθεματικά) ή το συνολικό χαρτοφυλάκιο για καθεστώς στα οποία τα μέλη φέρουν τον κίνδυνο επενδύσεων σε μετοχές, διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα εξομοιούμενα προς μετοχές και σε εταιρικά ομόλογα εισηγμένα προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενες αγορές. Τα ΙΕΣΠ-TEA αποφασίζουν για το μερίδιο των εν λόγω χρεογράφων στο επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, μετά από σύμφωνη γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, δύναται να επιβάλλει χαμηλότερο όριο, πάντως όχι χαμηλότερο του 35%, στα ΙΕΣΠ-TEA που διαχειρίζονται συνταξιοδοτικά καθεστώτα με μακροπρόθεσμη εγγύηση επιτοκίου, φέρουν τον επενδυτικό κίνδυνο και παρέχουν τα ίδια την εγγύηση.
- επενδύουν μέχρι 30% του ενεργητικού που καλύπτει τις τεχνικές προβλέψεις (τεχνικά αποθεματικά) σε στοιχεία ενεργητικού εκπεφρασμένα σε νομίσματα διαφορετικά από εκείνα στα οποία είναι εκπεφρασμένες οι υποχρεώσεις τους.
- Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, μετά από σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, καθορίζονται επιμέρους όρια, περιορισμοί ή άλλες λεπτομέρειες.

Τα TEA λόγω του χαρακτήρα τους υπόκεινται στον κίνδυνο των αγορών. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι αναλόγως με τις αποδόσεις των προϊόντων ενδέχεται η τελική παροχή να απωλέσει ακόμα και ένα κομμάτι του σωρευμένου κεφαλαίου (εισφορές και αποδόσεις), παρότι κάτι τέτοιο δεν είναι σύνηθες για μεγάλα χρονικά διαστήματα επένδυσης. Ωστόσο, χάρη στους εποπτικούς/ρυθμιστικούς κανόνες, όρια και οδηγίες, ο κίνδυνος συντηρείται σε χαμηλά επίπεδα με ανάλογες αποδόσεις δηλαδή όχι υπεραποδόσεις, αλλά πάντως μεγαλύτερες από μια απλή αποταμίευση.

Προκειμένου να υπάρχει διασπορά και μείωση του κινδύνου, τα TEA έχουν τη δυνατότητα σύναψης αντασφαλιστικών συμβάσεων, οι οποίες ακόμη δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στην Ελλάδα (Συμεωνίδης, 2020).

Βασικοί όροι που διέπουν τις δραστηριότητες, και τον τρόπο λειτουργίας των ΤΕΑ

Αυτοί προσδιορίζονται από τον Ν.4680/2020 και έχουν στα βασικά σημεία και αρχές ως εξής:

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης που προβλέπει τη χρηστή και συνετή διαχείριση των δραστηριοτήτων τους, περιλαμβάνοντας διαφανή οργανωτική δομή, με σαφή κατανομή και ορθό διαχωρισμό αρμοδιοτήτων. Αυτό το σύστημα διακυβέρνησης είναι ανάλογο προς το μέγεθος, τη φύση, την κλίμακα και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων του ΙΕΣΠ-ΤΕΑ. Επίσης, πρέπει να διαθέτουν αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Το εν λόγω σύστημα περιλαμβάνει διοικητικές και λογιστικές διαδικασίες, πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου και κατάλληλες ρυθμίσεις υποβολής εκθέσεων σε όλα τα επίπεδα του ΙΕΣΠ-ΤΕΑ.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ διαθέτουν τουλάχιστον δύο πρόσωπα τα οποία ασκούν πραγματικά τη διοίκηση του ΙΕΣΠ-ΤΕΑ.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ πρέπει θεσπίζουν και εφαρμόζουν γραπτώς τεκμηριωμένες πολιτικές σε σχέση με τη διαχείριση κινδύνων, τον εσωτερικό έλεγχο, τις αναλογιστικές δραστηριότητες και τις εξωτερικές αναθέσεις. Οι εν λόγω γραπτώς τεκμηριωμένες πολιτικές υπόκεινται σε προηγούμενη έγκριση από το διαχειριστικό ή το εποπτικό όργανο του ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, επανεξετάζονται τουλάχιστον κάθε τρία (3) έτη και προσαρμόζονται λαμβάνοντας υπόψη οποιαδήποτε σημαντική αλλαγή.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ θεσπίζουν και εφαρμόζουν μια πολιτική αποδοχών για όλα τα πρόσωπα που διοικούν πραγματικά το ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, για τα πρόσωπα που ασκούν βασικές λειτουργίες, καθώς και για άλλες κατηγορίες προσωπικού του οποίου οι επαγγελματικές δραστηριότητες έχουν ουσιώδη αντίκτυπο στο προφίλ κινδύνου του ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, κατά τρόπο ανάλογο προς το μέγεθος και την εσωτερική οργάνωσή τους, καθώς και προς το μέγεθος, τη φύση, την κλίμακα και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων τους και πρέπει να δημοσιοποιούν τακτικά σχετικές πληροφορίες για την πολιτική αποδοχών, εκτός εάν προβλέπεται άλλως στον Κανονισμό (ΕΕ) 2016/679.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ διαθέτουν τις ακόλουθες βασικές λειτουργίες: λειτουργία διαχείρισης κινδύνων, λειτουργία εσωτερικού ελέγχου και αναλογιστική λειτουργία (οι οποίες διεκπεραιώνονται από αντίστοιχες οργανωτικές μονάδες/δομές). Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ μπορούν να επιτρέπουν σε ένα μεμονωμένο πρόσωπο ή μια μεμονωμένη οργανωτική μονάδα να ασκεί περισσότερες από μία βασικές λειτουργίες, με εξαίρεση τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου που πρέπει να είναι ανεξάρτητη από τις άλλες λειτουργίες.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ καταρτίζουν και επανεξετάζουν τουλάχιστον ανά τριετία, γραπτή δήλωση των αρχών της επενδυτικής πολιτικής τους. Η δήλωση αυτή αναθεωρείται αμέσως μετά από οποιαδήποτε σημαντική αλλαγή της επενδυτικής πολιτικής (μέθοδοι μέτρησης επενδυτικού κινδύνου, τεχνικές διαχείρισης κινδύνου, κ.ά.).

- Ο διαχειριστής επενδύσεων που ορίζεται από τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ υποχρεούται να κατέχει την απαιτούμενη από την ισχύουσα νομοθεσία άδεια διαχείρισης χαρτοφυλακίου. Αν ο διαχειριστής επενδύσεων που είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε., υποχρεούται να κατέχει την άδεια που προβλέπεται από τις Οδηγίες 2009/65/ΕΚ, 2009/138/ΕΚ, 2011/61/ΕΕ, 2013/36/ΕΕ και 2014/65/ΕΕ.

- Τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ οφείλουν να διορίζουν έναν ή περισσότερους θεματοφύλακες, ανεξαρτήτως αν τα μέλη και οι δικαιούχοι φέρουν επενδυτικό κίνδυνο. Ο θεματοφύλακας είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη των στοιχείων του ενεργητικού, ασκεί εποπτικά καθήκοντα και οφείλει να συμμορφώνεται με την ισχύουσα για τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ νομοθεσία και την επενδυτική πολιτική των

ΙΕΣΠ-ΤΕΑ. Όμως, και ο ίδιος ο θεματοφύλακας εποπτεύεται με τη σειρά του από άλλη αρμόδια αρχή.

1.2.2 ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Η εποπτεία είναι τριμερής σε εθνικό επίπεδο ενώ υφίσταται και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε εθνικό επίπεδο, «βάσει του νόμου Ν.3029/2002 που προέβλεψε τη σύσταση των ΤΕΑ, η εποπτεία ασκείται από το Υπουργείο Εργασίας (Διεύθυνση Επαγγελματικής Ασφάλισης) όσον αφορά την τήρηση του Νόμου, την προστασία των συμφερόντων των ασφαλισμένων και τη φερεγγυότητα των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) που είναι τα ΤΕΑ». Επιπλέον, «βάσει του αρ.8 παρ.2 του ίδιου Νόμου, η Εθνική Αναλογιστική Αρχή είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο της οικονομικής λειτουργίας και βιωσιμότητας των Ταμείων σε σχέση με το πρόγραμμα παροχών και επενδύσεων. Τέλος, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι αρμόδια για την εποπτεία και τον έλεγχο της ορθής εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 15 του άρθρου 7 του Ν.3029/2002 (Α' 60), όπως ισχύουν, ιδίως, την τήρηση των προβλεπόμενων ορίων επενδύσεων την τήρηση των κανονισμών επενδύσεων των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) και τον ορισμό θεματοφύλακα ή/και εταιρείας διαχείρισης εφόσον το ΤΕΑ δεν διαχειρίζεται το ίδιο τις επενδύσεις του βάσει του Ν.4261/2014, αρ.180. Ας σημειωθεί ότι και ο πρόσφατος ισχύων νόμος Ν.4680/2020, διατηρεί την τριμερή εποπτεία.

Σε υπερεθνικό/ευρωπαϊκό επίπεδο «δρα η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων, εφεξής ΕΙΟΡΑ (European Insurance and Occupational Pensions Authority)» Η ευρωπαϊκή οδηγία ΙΕΣΠ II που ενσωματώθηκε στο εθνικό σύστημα δικαίου με τον Ν.4680/2020, παρέχει ένα ευρύ φάσμα κανόνων και υποχρεώσεων των ΤΕΑ προς τις εποπτικές αρχές, αλλά και προς τους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους τους. Η ΕΙΟΡΑ διενεργεί τεστ-αντοχής/stress-tests των ΤΕΑ σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανά δύο χρόνια. Σύμφωνα με το πλέον πρόσφατο, του 2019, τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης που δραστηριοποιούνται στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο αθροίζουν περί τα 4 τρις ευρώ σε ενεργητικό (ΕΙΟΡΑ, 2019).

Τέλος, τα ΤΕΑ υποχρεούνται να παρέχουν στην Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) συγκεκριμένα στατιστικά στοιχεία όπως ορίζει το ΠΔΤΕ 2681/2019, ενώ μία πρόκληση του μέλλοντος είναι η θέσπιση μιας ενιαίας εποπτικής αρχής (έναντι των 3 εθνικών αρχών) για τα επαγγελματικά ταμεία.

1.2.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ «ΡΕΡΡ»

Με το βλέμμα στραμμένο στην ενθάρρυνση της κινητικότητας των εργαζομένων εντός ΕΕ αλλά και του συστήματος κεφαλαιοποίησης των συνταξιοδοτικών προγραμμάτων, η ΕΕ θέσπισε το 2019 ένα νέο συνταξιοδοτικό προϊόν, το οποίο θα διοχετεύεται σε εργαζόμενους -που το επιθυμούν- από παρόχους τόσο του τρίτου πυλώνα κυρίως, αλλά και από ΙΕΣΠ-ΤΕΑ (δεύτερος πυλώνας), κατά περίπτωση/αναλόγως των προϋποθέσεων που πληρούν (για παράδειγμα καταχώρηση σε ειδικό μητρώο της ΕΙΟΡΑ, τήρηση επενδυτικών κανόνων των ΡΕΡΡ, κ.ά.).

Πράγματι, στις 25 Ιουλίου 2019 δημοσιεύτηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ο Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238 σχετικά με τη θέσπιση του Πανευρωπαϊκού Ατομικού Συνταξιοδοτικού Προϊόντος (ΡΕΡΡ). Μετά τον καθορισμό των τεχνικών προτύπων (μέτρα επιπέδου II) από την ΕΙΟΡΑ εντός του 2020, ο Κανονισμός προβλέπεται να εφαρμόζεται πλέον στα κράτη μέλη χωρίς την ανάγκη περαιτέρω εφαρμοστικών εθνικών μέτρων.

Όπως ορίζει ο ίδιος ο προαναφερόμενος Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238, «Ένα PEPP είναι ένα ατομικό Μη-επαγγελματικό συνταξιοδοτικό προϊόν για το οποίο έχει εγγραφεί οικειοθελώς ένας αποταμιευτής PEPP ενόψει συνταξιοδότησης»⁴. «Ο παρών κανονισμός θεσπίζει ενιαίους κανόνες σχετικά με την καταχώριση, την παραγωγή, τη διανομή και την εποπτεία των ατομικών συνταξιοδοτικών προϊόντων που διανέμονται στην Ένωση με τον χαρακτηρισμό «πανευρωπαϊκό ατομικό συνταξιοδοτικό προϊόν» ή «PEPP».⁵

Το PEPP ουσιαστικά αποτελεί ένα προαιρετικό, ατομικό συνταξιοδοτικό πρόγραμμα το οποίο ενσωματώνει ελκυστικά χαρακτηριστικά για εργαζόμενους με αυξημένη κινητικότητα εντός της Ε.Ε. Εμπλουτίζει την πλευρά της προσφοράς της ασφαλιστικής αγοράς με ένα νέο τύπο ατομικού συνταξιοδοτικού προϊόντος το οποίο διαφέρει από τα μέχρι πρότινος υφιστάμενα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, χάρη στον τυποποιημένο σε Ευρωπαϊκό επίπεδο χαρακτήρα του καθώς και στο μεγαλύτερο εύρος των επιλέξιμων παρόχων του. Το PEPP επίσης διαφέρει από τη συλλογικότητα τόσο της κοινωνικής όσο και της επαγγελματικής ασφάλισης. Αντίθετα με τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, το PEPP δεν βασίζεται σε συμφωνίες των κοινωνικών εταίρων, δεν περιλαμβάνει συλλογική ανάληψη και διαμοιρασμό κινδύνων μεταξύ των ασφαλισμένων μελών, ενώ επίσης, δεν παρέχεται εντός ενός μη κερδοσκοπικού πλαισίου.

Το PEPP επομένως, αποτελεί ένα επιπλέον συνταξιοδοτικό εργαλείο, το οποίο συμπληρώνει τις επιλογές των ασφαλισμένων για συνταξιοδοτική αποταμίευση στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου συστήματος πολλαπλών πυλώνων. Η ανάπτυξη των PEPP μπορεί να συμβάλει σε συμπληρωματική αποταμίευση για τους εργαζομένους με υψηλή διασυνοριακή κινητικότητα, και στη δημιουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς για τους παρόχους PEPP. Όπως τονίζεται και από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό, αυτή η αποταμίευση αναμένεται να είναι καθαρά συμπληρωματική προς τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα και την επαγγελματική ασφάλιση. «Το πλαίσιο που περιβάλλει τα PEPP, δεν πρόκειται να αντικαταστήσει ή να εναρμονίσει τα υφιστάμενα εθνικά ατομικά συνταξιοδοτικά προϊόντα ή προγράμματα, ούτε να επηρεάσει τα υφιστάμενα εθνικά εκ του νόμου και επαγγελματικά συνταξιοδοτικά προγράμματα και προϊόντα».⁶

Επιλέξιμοι Πάροχοι PEPP

Οι εταιρίες, οι οποίες νομιμοποιούνται να υποβάλουν αίτηση για καταχώριση PEPP (άρθρο 6) και άρα να είναι επιλέξιμοι κατά τον Κανονισμό πάροχοι τέτοιων προϊόντων είναι οι ακόλουθες:

1. τα πιστωτικά ιδρύματα,
2. οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν λάβει άδεια λειτουργίας για τους κλάδους ασφαλίσεων ζωής,
3. τα ιδρύματα επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΙΕΣΠ-ΤΕΑ),
4. οι επιχειρήσεις επενδύσεων που λειτουργούν σύμφωνα με την οδηγία 2014/65/ΕΚ και οι οποίες παρέχουν διαχείριση χαρτοφυλακίου και ειδικότερα στην Ελλάδα οι ΑΕΠΕΥ (Ν.4514/2018),

⁴ §20, σ. 4, Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με τη θέσπιση πανευρωπαϊκού ατομικού συνταξιοδοτικού προϊόντος (PEPP).

⁵ άρθρο 1, σ. 15, Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238.

⁶ §17 & 19, Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238.

5. οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ) που λειτουργούν σύμφωνα με την οδηγία 2009/65/EK και ειδικότερα στην Ελλάδα οι ΑΕΔΑΚ (Ν.4099/2012),
6. οι οργανισμοί εναλλακτικών επενδύσεων της ΕΕ που λειτουργούν σύμφωνα με την οδηγία 2011/61/ΕΕ και ειδικότερα στην Ελλάδα οι ΑΕΔΟΕΕ (Ν.4209/2013)».

Άλλωστε, η Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος (ΕΑΕΕ) σε εγκύκλιο προς τα μέλη της, «Η ΕΑΕΕ υπενθυμίζει ότι η νομοθετική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το ΡΕΡΡ υπήρξε αποτέλεσμα της ανάγκης για αντιμετώπιση σε επίπεδο Ε.Ε. του προβλήματος της μείωσης των συντάξεων λόγω της υπογεννητικότητας και της αύξησης της μακροβιότητας, με στόχο τη δημιουργία μιας μεγάλης πανευρωπαϊκής αγοράς συντάξεων τρίτου πυλώνα που θα έδινε ώθηση στους θεσμικούς επενδυτές για συλλογικές επενδύσεις».

1.3 Φορολογικό πλαίσιο

Το φορολογικό πλαίσιο των ΤΕΑ αφορά την φορολόγηση των εισφορών, των παροχών και των αποδόσεων των επενδύσεων που πραγματοποιούν τα ΤΕΑ. Κατά βάση, το φορολογικό τους πλαίσιο είναι συναφές με όσα ισχύουν για τον πρώτο πυλώνα δημόσιας υποχρεωτικής ασφάλισης. Ειδικότερα, ισχύουν τα εξής:

Αναφορικά με την **έκπτωση των ασφαλιστικών εισφορών** υπέρ ΤΕΑ, στην Ελλάδα, που καταβάλλονται από το ίδιο το φυσικό πρόσωπο, κρίσιμη είναι η ιδιότητα με βάση την οποία αυτό συμμετέχει στο εν λόγω ταμείο. Συνεπώς:

- A. Εάν το φυσικό πρόσωπο είναι μισθωτός και συμμετέχει σε ΤΕΑ λόγω της ιδιότητας αυτής, τότε οι εισφορές υπέρ ΤΕΑ, εκπίπτουν από το ακαθάριστο εισόδημά του από μισθωτή εργασία.
- B. Εάν το φυσικό πρόσωπο ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα και συμμετέχει σε ΤΕΑ λόγω της ιδιότητας αυτής, τότε οι εισφορές υπέρ ΤΕΑ που καταβάλλονται από το ίδιο το φυσικό πρόσωπο, εκπίπτουν, ως επιχειρηματική δαπάνη, από τα ακαθάριστα έσοδά του από επιχειρηματική δραστηριότητα.⁷

Νομοθετικά, με τον Ν.4172/2013 (ΦΕΚ 167/23.7.2013) και την ΠΟΛ113/2015 οι εισφορές στα ΤΕΑ απαλλάσσονται πλήρως της φορολογίας, τόσο για τους ασφαλισμένους όσο και για τους εργοδότες.⁸ Αντίστοιχη φορολογική μεταχείριση έχουν οι υποχρεωτικές εισφορές του δημόσιου πρώτου πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης.

Επίσης φορο-απαλλάσσονται και οι **εφάπαξ παροχές** των ΤΕΑ προς τους ασφαλισμένους με τον ίδιο νόμο Ν.4172/2013, ενώ αντίθετα, φορολογούνται οι **μηνιαίες συντάξεις**, σύμφωνα με την κλίμακα φορολογίας εισοδήματος. Αντίστοιχη φορολογική μεταχείριση έχουν οι συνταξιοδοτικές παροχές του δημόσιου πρώτου πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης. Ειδικότερα, η εφάπαξ καταβαλλόμενη παροχή από ταμεία πρόνοιας και ασφαλιστικούς οργανισμούς του δημοσίου δεν φορολογούνται, ενώ οι περιοδικές συντάξεις του υποχρεωτικού πρώτου πυλώνα φορολογούνται στη βάση του κώδικα φορολογίας εισοδήματος.

Το εισόδημα από επενδύσεις του εκάστοτε ΤΕΑ φορολογείται σύμφωνα με τον Ν.4172/2013, ενώ ο συντελεστής φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων είναι ίσος με 22% από το 2021 (Ν.4799/2021, άρθρο 120). Ας σημειωθεί ωστόσο, ότι η υπεραξία από πώληση ελληνικών και

⁷ ΑΑΔΕ, ΠΟΛ 1227/2018: Π.1227.

⁸ ECOVIS, Βρουστούρης, 2018.

ευρωπαϊκών μεριδίων ΟΣΕΚΑ (Α/Κ) δεν φορολογείται, εκτός κι αν η έδρα των ΟΣΕΚΑ είναι σε τρίτες χώρες.⁹

Σημειώνεται ότι στον τρίτο πυλώνα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, ισχύουν τα εξής:

α) Όσον αφορά τα Ομαδικά Συνταξιοδοτικά συμβόλαια σε ασφαλιστικές εταιρείες, ενώ εξίσου φοροαπαλλάσσονται τα ασφάλιστρα (εισφορές), όπως στον 2^ο πυλώνα όμως όσον αφορά τις παροχές και βάσει του ίδιου νόμου Ν.4172/2013 η μηνιαία σύνταξη (περιοδική παροχή) φορολογείται με συντελεστή 15%, ενώ η εφάπαξ παροχή μέχρι €40.000 με συντελεστή 10% και πάνω από αυτό το ποσό με συντελεστή 20%. Αλλά, σε περίπτωση πρόωρης εξαγοράς οι παραπάνω συντελεστές αυξάνονται κατά 50%.

β) Όσον αφορά τα Ατομικά Συνταξιοδοτικά συμβόλαια σε ασφαλιστικές εταιρείες, τα μεν ασφάλιστρα δεν εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ενώ φορολογούνται με τον ίδιο τρόπο που φορολογούνται τα ασφάλιστρα ζωής, καθώς ο Ν.4172/2013 κατήργησε την φοροαπαλλαγή των ασφαλιστρών ζωής, ενώ παροχή που καταβάλλεται με την μορφή εφάπαξ ή περιοδικά, δεν φορολογείται καθώς θεωρείται επιστροφή κεφαλαίου.¹⁰

Ως προς τη φύση και τη λειτουργία της, η επαγγελματική ασφάλιση παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές, τόσο ως προς τον πρώτο υποχρεωτικό πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης όσο και ως προς τον τρίτο πυλώνα ιδιωτικής ασφάλισης. Αφενός, τα ΙΕΣΠ-ΤΕΑ λειτουργούν σε μη κερδοσκοπικό πλαίσιο όπως και οι φορείς του πρώτου πυλώνα, αλλά σε προαιρετική βάση, όπως και οι φορείς του τρίτου πυλώνα. Το καταστατικό κάθε ΤΕΑ δημοσιεύεται σε ΦΕΚ και αποκτά νομική ισχύ, δημιουργώντας υποχρεώσεις μακροχρόνιας φύσης για τον εργοδότη και τον εργαζόμενο. Σε αντιδιαστολή, οι φορείς του τρίτου πυλώνα διαχειρίζονται αποταμιεύσεις οι οποίες απορρέουν από συμβάσεις που μπορούν ευκολότερα να τροποποιηθούν. Επιπλέον, το πλαίσιο των ΤΕΑ προσφέρει εξασφαλίσεις για τις συνταξιοδοτικές παροχές μέσα από τον διαχωρισμό των περιουσιακών στοιχείων από τις χρηματοδοτούσες οντότητες.

Σε διεθνές επίπεδο και αναφορικά με τη φορολόγηση του συνταξιοδοτικού συστήματος γενικά – δηλαδή και για τους 3 πυλώνες του συνταξιοδοτικού συστήματος – παρατηρούνται διάφορα υποδείγματα φορολόγησης. Ειδικά σε σχέση με τον δεύτερο πυλώνα, δηλαδή το ιδιωτικό, κεφαλαιοποιητικό, επαγγελματικό συνταξιοδοτικό σύστημα, ο Πίνακας 1.3 παρουσιάζει την συγκριτική φορολόγηση εισφορών, αποδόσεων και παροχών με την μορφή μηνιαίων συντάξεων. Ομαδοποιώντας κατάλληλα προκύπτουν τα αντίστοιχα υποδείγματα φορολόγησης για την περίπτωση των μηνιαίων συντάξεων (Πίνακας 1.4).

Όσον αφορά την φορολόγηση των εφάπαξ παροχών, υφίσταται ευρεία ποικιλομορφία μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, με κύριο χαρακτηριστικό στις περισσότερες χώρες την παροχή φορολογικών κινήτρων εντός ορισμένων ορίων και την φορολόγηση του εφάπαξ πάνω από αυτά τα όρια. Ξεχωρίζουν έξι χώρες με απουσία φορολογικών κινήτρων και τέσσερις χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, με απουσία ορίων στα φορολογικά κίνητρα. Ο Πίνακας 1.5 απεικονίζει τη συγκριτική φορολόγηση εισφορών, αποδόσεων και παροχών με τη μορφή εφάπαξ.

Τα όρια εντός των οποίων παρέχονται φορολογικά κίνητρα για εφάπαξ παροχές ενίοτε αφορούν το ανώτατο ποσό ή ποσοστό των εισφορών που μπορούν να εκταμιευθούν ως εφάπαξ παροχή με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση (π.χ. Κολομβία). Σε άλλες περιπτώσεις

⁹ Ecnovis Hellas SA, Βρουστούρης Παν., (31.7.2018), Γνωμοδότηση με θέμα 'Φορολογικό καθεστώς Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης και Συνταξιοδοτικών Ασφαλιστηρίων Συμβολαίων'

¹⁰ : Ecnovis Hellas SA, Βρουστούρης Παν., (31.7.2018), αυτόθι

τα όρια αφορούν το ανώτατο ποσό (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισλανδία, Χιλή), ή/και ποσοστό (π.χ. Ισπανία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο) του συνολικού κουμπαρά που δύναται να καταβληθεί ως εφάπαξ παροχή με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση. Συχνά, το μέγεθος των φορολογικών κινήτρων για την εφάπαξ παροχή συνδέεται με όρια ελάχιστης ηλικίας εκταμίευσης (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα) και ελάχιστης διάρκειας καταβολής εισφορών (Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα, Τουρκία). Παράλληλα, πολλές χώρες έχουν θεσπίσει όρια στα ποσά ή ποσοστά των εισφορών του 2^{ου} πυλώνα που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα (Γαλλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Ισραήλ, Κολομβία, Μεξικό, Ν. Κορέα). Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα φορολογικά κίνητρα για την εφάπαξ παροχή συνδέονται αποκλειστικά με συγκεκριμένη χρήση των πόρων, όπως π.χ. στην Ισλανδία για αγορά πρώτης κατοικίας ή αποπληρωμή στεγαστικού δανείου.

Μεταξύ επιπλέον ενδεικτικών παραδειγμάτων, στην Ιρλανδία δεν φορολογείται το εφάπαξ έως €200.000. Μεταξύ €200.000 και €500.000, φορολογείται με συντελεστή 20%. Πέραν αυτού του ποσού, υφίσταται φορολόγηση ανάλογα με τις σχετικές διατάξεις του υπόλοιπου φορολογικού καθεστώτος της χώρας¹¹. Το Ην. Βασίλειο από την άλλη μεριά, δεν φορολογεί μέχρι το 25% του εφάπαξ,¹² ενώ η Ολλανδία δεν επιτρέπει την χορήγηση εφάπαξ παρά μόνο αν πρόκειται για πολύ μικρό ποσό.

---

¹¹ Irish Tax and Customs, *Taxation of retirement lump sums*, September 2021, και The pensions Authority, Dublin, *Tax on lumpsums at retirement*, λήψη Νοέμβριος 2021, <https://www.revenue.ie/en/tax-professionals/tdm/pensions/chapter-27.pdf>, https://www.pensionsauthority.ie/en/lifecycle/tax/tax_on_lump_sums_at_retirement/

¹² Gov.UK, *Tax when you get a pension*, Νοέμβριος 2021, www.gov.uk/tax-on-pension/tax-free

Πίνακας 1.3. Επισκόπηση της φορολογικής μεταχείρισης της ιδιωτικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης στις χώρες του ΟΟΣΑ και την Κύπρο, 2020

	Φορολόγηση	Μη-Φορολόγηση
Εισφορές	Αυστρία, Γαλλία, Τσεχία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Ισραήλ, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ν.Κορέα, Μεξικό, Τουρκία	Βέλγιο, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα , Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Ολλανδία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Φινλανδία, Ελβετία, Νορβηγία, Ην. Βασίλειο, Ισλανδία, Ιαπωνία, Καναδάς, ΗΠΑ, Χιλή
Αποδόσεις	Δανία, Ελλάδα , Ιταλία, Σλοβακία, Σουηδία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Τουρκία	Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Τσεχία, Φινλανδία, Ην. Βασίλειο, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία, Ισραήλ, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Καναδάς, Μεξικό, Ν.Κορέα, Χιλή
Παροχές (με μορφή μηνιαία σύνταξη)	Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα , Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σουηδία, Φινλανδία, Ην. Βασίλειο, Ελβετία, Νορβηγία, Ισλανδία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Καναδάς, Ν.Κορέα, Χιλή	Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Σλοβακία, Τσεχία, Ισραήλ, Αυστραλία, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Τουρκία

Πηγή: OECD (2020), Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles, Κυπριακό δίκαιο, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Ο πίνακας επικεντρώνεται σε μορφές ιδιωτικής, κεφαλαιοποιητικής, επαγγελματικής ασφάλισης ανά χώρα-μέλος του ΟΟΣΑ και Κύπρο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όρια για τις εισφορές που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα συχνά περιλαμβάνονται στο καταστατικό του κάθε ΤΕΑ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ολλανδίας, του Ισραήλ και του Μεξικού, οι εισφορές του π2 που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ή τυγχάνουν εναλλακτικών φορολογικών κινήτρων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10%, 20%, 10%, 25%, 13,5%, 7,5% και 12,5% του ακαθάριστου μισθού, αντίστοιχα. Η Σλοβακία και οι ΗΠΑ περιλαμβάνουν όρια σε απόλυτο μέγεθος στις μηνιαίες προαιρετικές εισφορές που απαλλάσσονται φόρου. Στην περίπτωση της Σλοβακίας, οι αποδόσεις φορολογούνται μόνο κατά την εκταμίευση της παροχής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι αποδόσεις φορολογούνται πλην εκείνων μέσω Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ). Σε σχέση με τις παροχές, ο πίνακας απεικονίζει την φορολογία μηνιαίων συντάξεων, οι οποίες στην περίπτωση της Ελλάδας φορολογούνται ως κανονικό εισόδημα, σε αντίθεση με τις αντίστοιχες παροχές σε μορφή εφάπαξ οι οποίες είναι αφορολόγητες.

Πίνακας 1.4. Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν μηνιαίες συντάξεις

M1M2M3	M1M2Φ3	M1Φ2M3	Φ1M2M3
Κολομβία	Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος*, Λετονία*, Ολλανδία*, Πολωνία, Σλοβενία, Φινλανδία, Ην. Βασίλειο, Ελβετία, Ισλανδία, Νορβηγία, ΗΠΑ*, Ιαπωνία, Καναδάς, Χιλή	Σλοβακία	Λιθουανία*, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Τσεχία, Ισραήλ*, Μεξικό*
M1Φ2Φ3	Φ1M2Φ3	Φ1Φ2M3	Φ1Φ2Φ3
Ελλάδα*, Δανία, Ιταλία, Σουηδία	Αυστρία, Γαλλία*, Πορτογαλία, Ν.Κορέα	Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Τουρκία	-----

Πηγή: OECD (2020), Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles, Κυπριακό δίκαιο, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: 1=Εισφορές, 2=Αποδόσεις, 3=Παροχές σε μηνιαίες συντάξεις, Φ=Φορολόγηση M=Μη φορολόγηση

Σημείωση 2: Ο πίνακας επικεντρώνεται σε μορφές ιδιωτικής, κεφαλαιοποιητικής, επαγγελματικής ασφάλισης ανά χώρα-μέλος του ΟΟΣΑ και Κύπρο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όρια για τις εισφορές που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα συχνά περιλαμβάνονται στο καταστατικό του κάθε ΤΕΑ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ολλανδίας, του Ισραήλ και του Μεξικού, οι εισφορές του π2 που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ή τυγχάνουν εναλλακτικών φορολογικών κινήτρων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10%, 20%, 10%, 25%, 13,5%, 7,5% και 12,5% του ακαθάριστου μισθού, αντίστοιχα. Η Σλοβακία και οι ΗΠΑ περιλαμβάνουν όρια σε απόλυτο μέγεθος στις μηνιαίες προαιρετικές εισφορές που απαλλάσσονται φόρου. Στην περίπτωση της Σλοβακίας, οι αποδόσεις φορολογούνται μόνο κατά την εκταμίευση της παροχής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι αποδόσεις φορολογούνται πλην εκείνων μέσω Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ). Σε σχέση με τις παροχές, ο πίνακας απεικονίζει την φορολογία μηνιαίων συντάξεων.

Πίνακας 1.5. Υποδείγματα φορολόγησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης 2^{ου} πυλώνα όπου παροχές αφορούν εφάπαξ

M1M2Kχ3	M1M2Κο3	M1M2Φ3	Φ1M2Kχ3	Φ1M2Κο3	Φ1M2Φ3
	Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισπανία, Λετονία*, Λιθουανία*, Πολωνία, Ελβετία, Ην. Βασίλειο, Ισλανδία*, Ισραήλ*, ΗΠΑ*, Κολομβία, Μεξικό*, Χιλή	Γαλλία*, Ολλανδία*, Σλοβενία, Φινλανδία, Καναδάς, Ιαπωνία		Αυστρία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Τσεχία, Ν.Κορέα	
M1Φ2Kχ3	M1Φ2Κο3	M1Φ2Φ3	Φ1Φ2Kχ3	Φ1Φ2Κο3	Φ1Φ2Φ3
Ελλάδα*, Σλοβακία*	Κύπρος*, Τουρκία	Δανία, Ιταλία, Σουηδία	Νέα Ζηλανδία	Αυστραλία	

Πηγή: OECD (2020), Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles, Κυπριακό δίκαιο, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: **1=Εισφορές, 2=Αποδόσεις, 3=Παροχές εφάπαξ, Φ=Φορολόγηση M=Μη φορολόγηση, Κχ=Κίνητρα χωρίς όρια, Κο=Κίνητρα με όρια**

Σημείωση 2: Ο πίνακας επικεντρώνεται σε μορφές ιδιωτικής, κεφαλαιοποιητικής, επαγγελματικής ασφάλισης ανά χώρα-μέλος του ΟΟΣΑ και Κύπρο. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όρια για τις εισφορές που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα συχνά περιλαμβάνονται στο καταστατικό του κάθε ΤΕΑ. Στην περίπτωση της Γαλλίας, της Κύπρου, της Λετονίας, της Λιθουανίας, της Ολλανδίας, του Ισραήλ και του Μεξικού, οι εισφορές του π2 που εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα ή τυγχάνουν εναλλακτικών φορολογικών κινήτρων δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 10%, 20%, 10%, 25%, 13,5%, 7,5% και 12,5% του ακαθάριστου μισθού, αντίστοιχα. Η Σλοβακία και οι ΗΠΑ περιλαμβάνουν όρια σε απόλυτο μέγεθος στις μηνιαίες προαιρετικές εισφορές που απαλλάσσονται φόρου. Σε σχέση με τις παροχές, ο πίνακας απεικονίζει την φορολογία εφάπαξ παροχών. Στην περίπτωση της Ισλανδίας, τα φορολογικά κίνητρα για την εφάπαξ παροχή συνδέονται αποκλειστικά με χρήση για αγορά πρώτης κατοικίας ή αποπληρωμή στεγαστικού δανείου. Στην περίπτωση της Λετονίας, τα φορολογικά κίνητρα για την εφάπαξ παροχή αφορούν αποκλειστικά το μέρος χρηματοδότησής της από εισφορές του εργαζόμενου. Η Νορβηγία δεν επιτρέπει εφάπαξ παροχές για τον π2, ενώ η Ολλανδία τις επιτρέπει έως ένα χαμηλό όριο.

2. ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται τα δεδομένα που αφορούν τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα. Παράλληλα, πραγματοποιείται σύγκριση των δεδομένων για την Ελλάδα με τα αντίστοιχα δεδομένα για χώρες της Ευρωζώνης ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για το μέγεθος του κλάδου συγκριτικά με άλλες χώρες. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση προέρχονται από τρεις πηγές. Αυτά που αφορούν τα εγχώρια Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης προέρχονται αφενός από τη βάση δεδομένων της Τράπεζας της Ελλάδος και αφετέρου από τους ισολογισμούς που συγκεντρώνει η ΕΛΕΤΕΑ και δημοσιεύουν τα Ταμεία στις ιστοσελίδες τους. Αυτά που αφορούν χώρες τις Ευρωζώνης προέρχονται από τη βάση δεδομένων της ΕΙΟΠΑ (European Insurance and Pensions Authority), η οποία παρέχει δεδομένα και για τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Σημειώνεται, πως δεν υπάρχει απόλυτη συνέπεια μεταξύ των δεδομένων που παρέχονται από τις παραπάνω πηγές. Πιο αναλυτικά, η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσιεύει πληροφόρηση σε τριμηνιαία βάση, για την περίοδο γ' τρίμ. 2019-β' τρίμ. 2021, για το σύνολο των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, στα οποία περιλαμβάνονται και τέσσερα ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.¹³ Βασική διαφορά ανάμεσα στα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης και στα τέσσερα ταμεία υποχρεωτικής ασφάλισης, μεταξύ άλλων όπως αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, είναι ότι στα πρώτα η ασφάλιση είναι προαιρετική, ενώ στα δεύτερα η ασφάλιση είναι υποχρεωτική. Τα τέσσερα ταμεία αφορούν μετάβαση από την Επικουρική Ασφάλιση. Σχετικά, ο Συμεωνίδης (2020) σημειώνει ότι ο λόγος για την υποχρεωτικότητα ασφάλισης αυτών των τεσσάρων ταμείων είναι ότι, καθότι το κράτος οφείλει να παρέχει στον πολίτη κίνητρα για να ασφαρίζεται, κατά τη μετάβαση των τεσσάρων ταμείων σε ΤΕΑ τα οποία προήλθαν από την δημόσια Επικουρική Ασφάλιση, κρίθηκε απαραίτητο η επαγγελματική τους σύνταξη καθώς και η συμμετοχή τους στα ταμεία αυτά να είναι υποχρεωτικής φύσης, εφόσον δεν θα είχαν έκτοτε συμπληρωματική συνταξιοδότηση. Σημειώνεται, σχετικά, ότι η Τράπεζα της Ελλάδος μας παρείχε χωριστή πληροφόρηση για τα μεγέθη των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, εκτός των τεσσάρων που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Σε ό,τι αφορά τη βάση δεδομένων της ΕΙΟΠΑ (European Insurance and Pensions Authority), τα στοιχεία που διαθέτει αφορούν την περίοδο 2004-2019 και παρέχουν πληροφόρηση για τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης 25 χωρών της Ευρώπης, εκ των οποίων 15¹⁴ είναι χώρες της Ευρωζώνης. Σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, τα στοιχεία της ΕΙΟΠΑ καλύπτουν την περίοδο 2011-2019, ενώ την περίοδο 2013-2018 περιλαμβάνονται στα μεγέθη της επαγγελματικής ασφάλισης και τα στοιχεία των τεσσάρων ταμείων υποχρεωτικής ασφάλισης που αναφέρθηκαν παραπάνω.

¹³ ΕΤΕΑΠΕΠ – Επαγγελματικό Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Πετρελαιοειδών
ΤΕΑΕΑΠΑΕ – Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ασφαλιστών και Προσωπικού Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων
ΤΕΑΥΦΕ – Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Φαρμακευτικών Εργασιών
ΤΕΑΥΕΤ – Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορίου Τροφίμων

¹⁴ Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία, Φινλανδία

Τέλος, σχετικά με τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, η συντριπτική πλειοψηφία τους αφορά στον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών (εφάπαξ). Ωστόσο, υπάρχουν ταμεία όπου εκτός από τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών έχουν και άλλους κλάδους, όπως αλληλεγγύης-αλληλοβοήθειας, υγείας-ασφάλισης, πρόνοιας και σύνταξης. Έτσι, εκτός από τον ισολογισμό του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών αυτά δημοσιεύουν και χωριστούς ισολογισμούς που αφορούν τους λοιπούς κλάδους. Όμως, στην παρούσα μελέτη αναλύονται τα δεδομένα που αφορούν κατά βάση τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών, καθώς το ενεργητικό του συγκεκριμένου κλάδου αποτελεί σήμερα το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού ενεργητικού όλων των κλάδων. Ένα ειδικό πλαίσιο αφιερώνεται στην ανάλυση του κλάδου υγείας ενός από τα μεγαλύτερα ΤΕΑ. Σημειώνεται, επίσης, ότι για όλα τα επαγγελματικά ταμεία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία ισολογισμών από το πρώτο έτος λειτουργίας τους.

Συνολικά, η ανάλυση που ακολουθεί συνδυάζει πληροφόρηση από τις τρεις διαφορετικές πηγές δεδομένων. Όπως είναι ευνόητο, δεν υπάρχουν στοιχεία για όλα τα έτη, για όλα τα μεγέθη και για όλα τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης.

2.2 Εγχώριες τάσεις-Διεθνείς συγκρίσεις

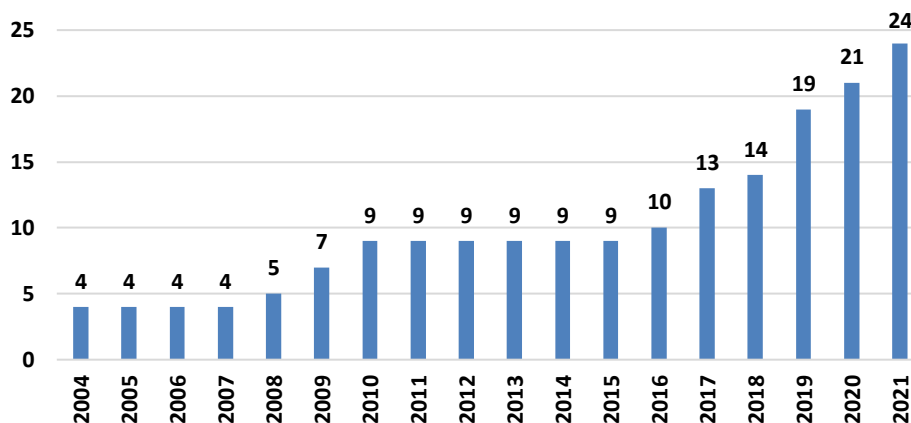
Ο αριθμός των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) στην Ελλάδα, σύμφωνα με στοιχεία τις ΕΙΟΡΑ και της ΕΛΕΤΕΑ, την περίοδο 2004-2021 εννεαπλασιάστηκε από τα 3 στα 28, με τη μεγαλύτερη άνοδο στον αριθμό τους να λαμβάνει χώρα μετά το 2016. Το Διάγραμμα 2.1 παρουσιάζει την αυξητική τάση, χωρίς να περιλαμβάνει τα τέσσερα ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης τα οποία ιδρύθηκαν το 2013. Σημειώνεται ότι το 2008 ιδρύθηκε το ΤΕΑ Προσωπικού Καζίνο το οποίο παραμένει ανενεργό, ενώ εντός του 2021 τρία ΤΕΑ έλαβαν έγκριση του καταστατικού τους (ΤΕΑ Intrum Hellas Α.Ε.Δ.Α.Δ.Π. & Intrum Hellas Reo Solutions Α.Ε., ΤΕΑ Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών και ΤΕΑ Ομίλου Eurolife FFH) και πέντε ΤΕΑ (Τράπεζα Eurobank, Δύναμις Ασφαλιστική, Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, Stoiximan και Πανελληνίου Φαρμακευτικού Συλλόγου) υπέβαλλαν σχέδια καταστατικών στις αρμόδιες εποπτικές αρχές για αδειοδότηση λειτουργίας.

Συγκριτικά με 14 χώρες της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.2), η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στις χώρες με τη χαμηλότερη διείσδυση των ΤΕΑ, καθώς αντιστοιχεί ένα ΤΕΑ για 248,9 χιλ. άτομα εργατικού δυναμικού το 2019, ενώ στην κορυφή της λίστας με την υψηλότερη διείσδυση βρίσκεται το Λουξεμβούργο όπου αντιστοιχεί ένα ΤΕΑ ανά 25,5 χιλ. άτομα εργατικού δυναμικού. Η χαμηλότερη διείσδυση των ΤΕΑ παρατηρείται στη Σλοβακία (685,3 χιλ. άτομα εργατικού δυναμικού ανά ταμείο) και ακολουθούν οι Αυστρία (569,9 χιλ. άτομα ανά ταμείο), Λετονία (485,7 χιλ.) και Γερμανία (377,3 χιλ. άτομα). Εκτός του Λουξεμβούργου, μεγάλη διείσδυση των ΤΕΑ παρουσιάζεται στην Πορτογαλία (28,4 χιλ.), το Βέλγιο (29,7 χιλ.), στην Ιρλανδία (32,4 χιλ.) και στην Ολλανδία (43,8 χιλ. άτομα εργατικό δυναμικό ανά ΤΕΑ). Αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των μελών ανά ΤΕΑ, η εικόνα δεν διαφοροποιείται καθώς η Ελλάδα καταλαμβάνει την προτελευταία θέση στη σχετική κατάταξη με μόλις 1,2 χιλ. μέλη ανά ΤΕΑ, όταν στη Σλοβακία – που έρχεται πρώτη στη σχετική λίστα – αντιστοιχούν 295,2 χιλ. μέλη ανά ΤΕΑ.

Αναφορικά με τον δείκτη συγκέντρωσης που παρατηρείται στον κλάδο των ΤΕΑ, έγινε χρήση των δεικτών CR-3 και CR-5, που δείχνουν το ποσοστό των συνολικών κεφαλαίων που

συγκεντρώνουν τα τρία και τα πέντε μεγαλύτερα TEA, αντίστοιχα, στην Ελλάδα. Από το σχετικό διάγραμμα (Διάγραμμα 2.3), προκύπτει ότι σύμφωνα και με τους δύο δείκτες, ο βαθμός συγκέντρωσης στον κλάδο είναι πολύ υψηλός. Για τον δείκτη CR-3, το μέσο ποσοστό διαμορφώνεται στο 86,8% την περίοδο 2011-2018, ενώ το 2019 το ποσοστό περιορίζεται στο 50,5%. Στην περίπτωση του δείκτη CR-5, το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται σε ακόμα υψηλότερα επίπεδα, δηλαδή στο 96,0%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2011-2018 και το 2019 περιορίζεται στο 78,1%.

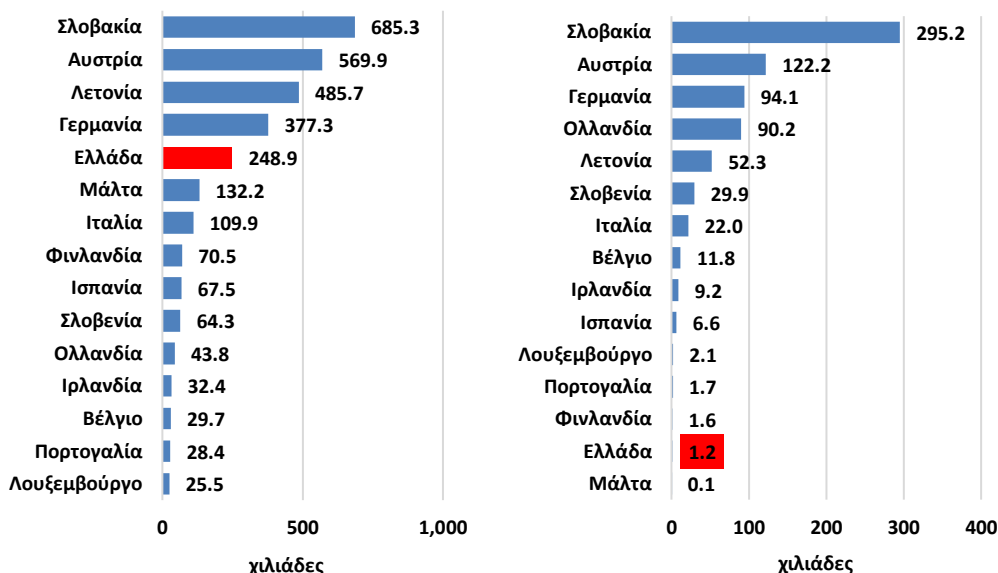
Διάγραμμα 2.1. Εξέλιξη αριθμού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2004-2021

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης που ιδρύθηκαν το 2013.

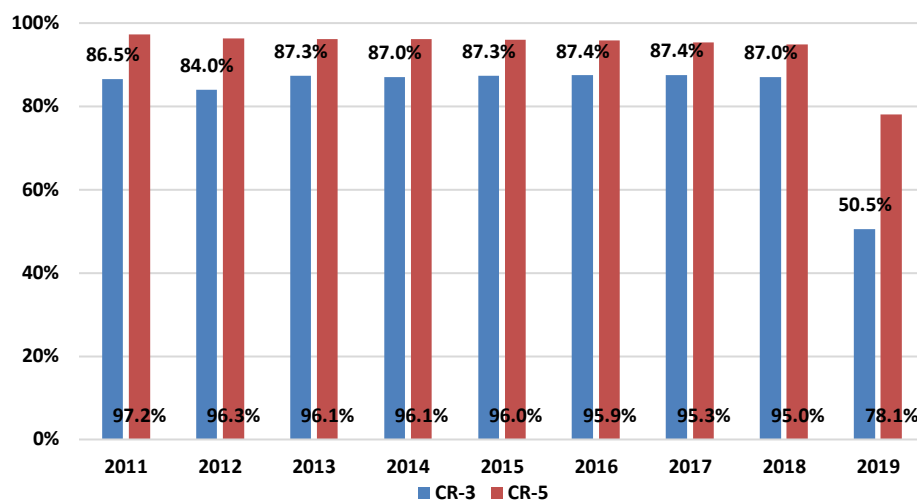
Διάγραμμα 2.2. Εργατικό δυναμικό ανά Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης και αριθμός μελών ανά Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Διάγραμμα 2.3. Εξέλιξη βαθμού συγκέντρωσης κλάδου Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019

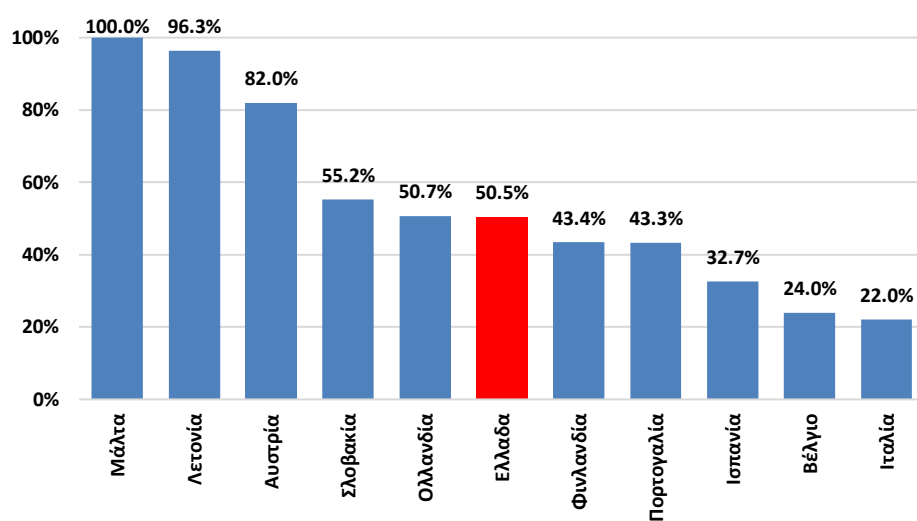

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης περιλαμβάνονται μόνο για τα έτη 2013-2018.

Συγκριτικά με 10 χώρες της Ευρωζώνης, και χρησιμοποιώντας το δείκτη CR-3, η Ελλάδα δεν παρουσιάζει από τους υψηλότερους δείκτες συγκέντρωσης του κλάδου των ΤΕΑ, καθώς αυτός διαμορφώθηκε στο 50,5% το 2019 (Διάγραμμα 2.4). Το υψηλότερο ποσοστό (100%) παρουσιάζεται στη Μάλτα ενώ έπονται η Λετονία όπου το σχετικό ποσοστό διαμορφώνεται το συγκεκριμένο έτος σε 96,3%, η Αυστρία (82,0%) και ακολουθεί σε απόσταση η Σλοβακία (55,2%) και η Ολλανδία (50,7%). Πίσω από την Ελλάδα, με χαμηλότερο βαθμό συγκέντρωσης, βρίσκονται με ίδιο ουσιαστικά ποσοστό η Φινλανδία (43,4%) και η Πορτογαλία (43,3%), ενώ το χαμηλότερο ποσοστό συγκέντρωσης – κάτω από 30,0% – εντοπίζεται στην Ιταλία (22,0%) και το Βέλγιο (24,0%).

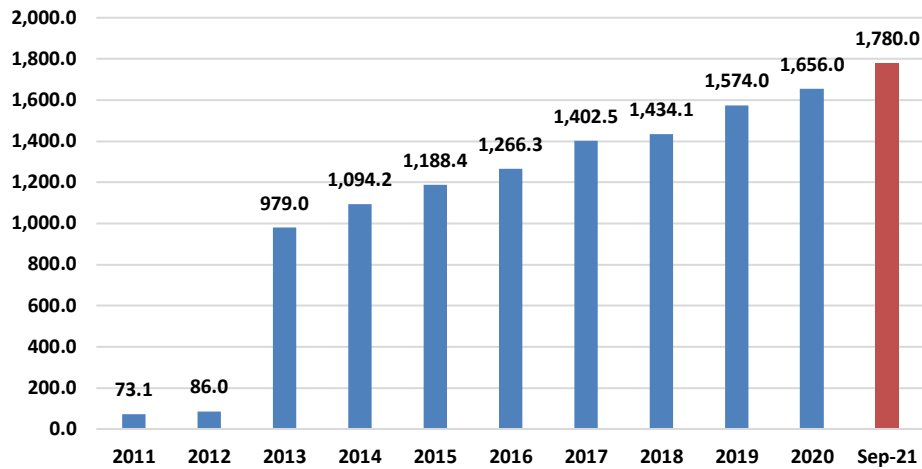
Διάγραμμα 2.4. Βαθμός συγκέντρωσης κλάδου Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Διάγραμμα 2.5. Εξέλιξη ενεργητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019

Πηγή: ΕΙΟΡΑ

Σημείωση: Μετά το 2012 στο διάγραμμα περιλαμβάνονται και τα τέσσερα επαγγελματικά ταμεία υποχρεωτικής ασφάλισης.

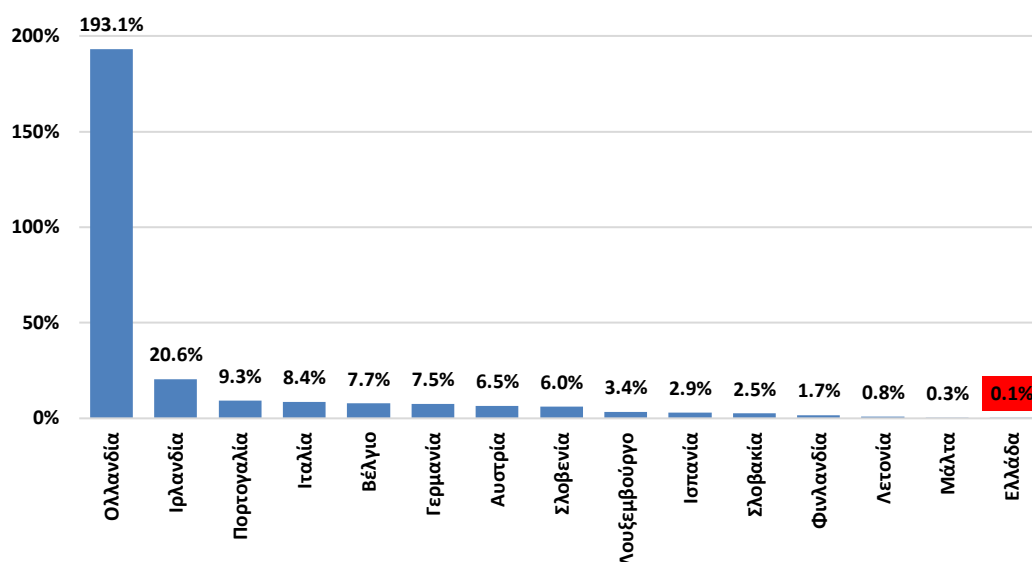
Συνεχίζοντας με το ενεργητικό των ΤΕΑ, τα διαθέσιμα δεδομένα αφορούν στην περίοδο 2011-09/2021, και μετά το 2012 περιλαμβάνουν και τα τέσσερα επαγγελματικά ταμεία υποχρεωτικής ασφάλισης. Από το Διάγραμμα 2.5 προκύπτει ότι στο σύνολο της υπό εξέταση περιόδου το Ενεργητικό των ΤΕΑ αυξήθηκε από τα επίπεδα των €73,1 εκατ. και €86,0 εκατ. τη διετία 2011-2012 σε επίπεδα άνω του ενός δισεκατομμυρίου μετά το 2013. Μάλιστα την περίοδο 2013-2020 το ενεργητικό των ΤΕΑ αυξήθηκε κατά 69,1% ή κατά €677,0 εκατ. (στα €1,66 δισεκ. από τα €979,0 εκατ.). Το πρώτο δε εννεάμηνο του 2021 το ενεργητικό των ΤΕΑ ανήλθε περαιτέρω προσεγγίζοντας τα €1,8 δισεκ. ή 1% του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι το συνολικό ενεργητικό των ΤΕΑ πλην των τεσσάρων υποχρεωτικής ασφάλισης ακολούθησε αντίστοιχα αυξητική τάση την περίοδο 2013-2021, αν και παραμένει σημαντικά μικρότερο, περί τα €155 εκατ. στα τέλη του 2020.

Συγκριτικά με 14 χώρες της Ευρωζώνης, η Ελλάδα παρουσιάζει το χαμηλότερο μέγεθος ΤΕΑ σε όρους ενεργητικού. Συγκεκριμένα, από το Διάγραμμα 2.6 προκύπτει ότι το 2019 το ενεργητικό των ΤΕΑ στην Ελλάδα ως ποσοστό του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 0,1%, ενώ εξίσου χαμηλά μεγέθη ΤΕΑ παρουσιάζονται στη Μάλτα (0,3%) και στη Λετονία (0,8%). Στην πρώτη θέση της σχετικής λίστας βρίσκεται η Ολλανδία όπου το ενεργητικό των ΤΕΑ ανέρχεται στο 193,1% του ΑΕΠ και έπονται σε μεγάλη απόσταση η Ιρλανδία (20,6%), η Πορτογαλία (9,3%) και η Ιταλία (8,4%).

Αναφορικά με την απόδοση του ενεργητικού (Return on Assets-ROA) των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα την περίοδο 2011-2019 – με εξαίρεση τα έτη 2011 και 2018 που είναι αρνητική κατά 3,7% και 0,8%, αντίστοιχα – κυμαίνεται σε ικανοποιητικά επίπεδα (Διάγραμμα 2.7). Πιο αναλυτικά, τη διετία 2012-2013 η απόδοση αυξήθηκε από 6,0% σε 9,4% και στη συνέχεια την τριετία 2014-2016 κυμαίνεται στα επίπεδα του 5,1%, κατά μέσο όρο, για να ανέλθει το 2017 στο 7,0%. Τέλος, το 2019 η απόδοση του ενεργητικού διαμορφώθηκε σε 9,1%.

Συγκριτικά με 14 χώρες της Ευρωζώνης, η Ελλάδα κατατάσσεται πάνω από τη μέση της κατάταξης που αφορά στην απόδοση του ενεργητικού το 2019, με ποσοστό 9,1% (Διάγραμμα 2.8). Πιο πάνω από την Ελλάδα στη σχετική λίστα με παρόμοια ποσοστά βρίσκονται η Λετονία (9,4%) και η Πορτογαλία (9,7%) ενώ οι υψηλότερες αποδόσεις το συγκεκριμένο έτος εντοπίζονται στην Ολλανδία (17,1%), το Βέλγιο (12,2%) και την Αυστρία (11,5%). Από την άλλη πλευρά η χαμηλότερη απόδοση ενεργητικού εντοπίζεται στη Σλοβενία (5,4%), τη Μάλτα (3,8%) και την Ιρλανδία (0,0%).

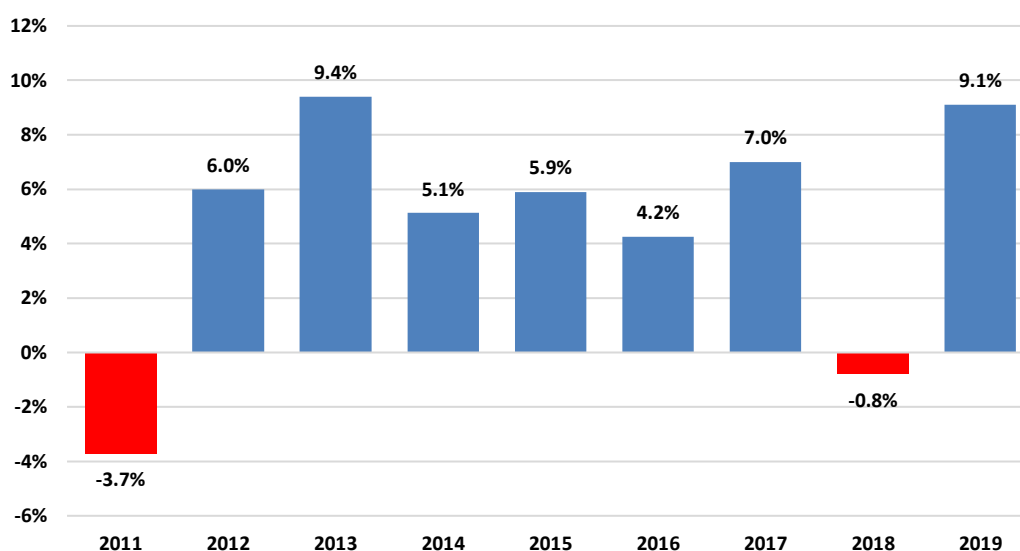
Διάγραμμα 2.6. Ενεργητικό προς ΑΕΠ, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΡΑ, IMF, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Διάγραμμα 2.7. Εξέλιξη απόδοσης ενεργητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019

Πηγή: ΕΙΟΡΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

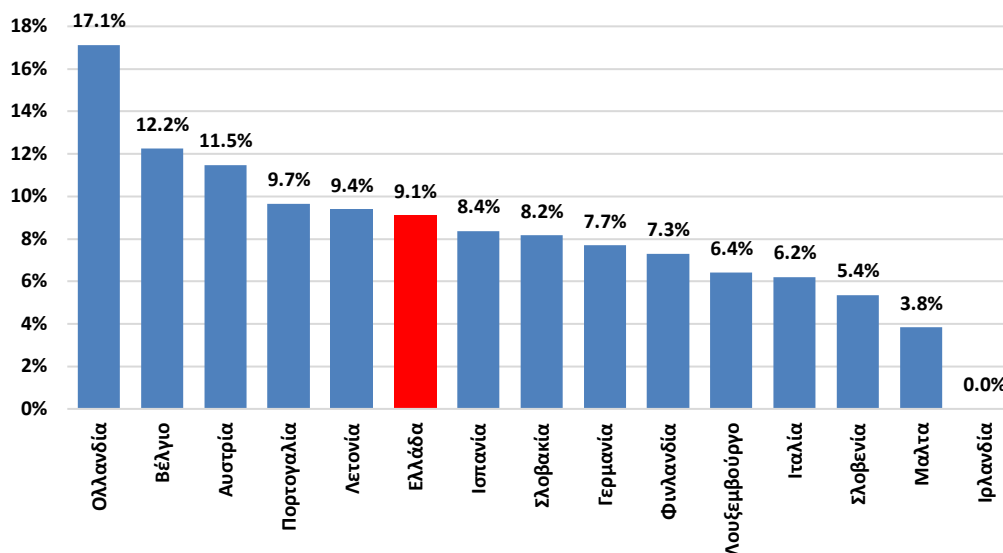
Σημείωση: Τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης περιλαμβάνονται μόνο για τα έτη 2013-2018.

Σε σχέση με τις εισφορές που εισπράχθηκαν από τα ΤΕΑ και τις παροχές που κατέβαλαν, από το Διάγραμμα 2.9 προκύπτει ότι την περίοδο 2011-2019 οι εισφορές αυξήθηκαν κατά 23,7%

(ή κατά €4,6 εκατ.), δηλαδή από τα €19,5 εκατ. στα €24,2 εκατ. Σημειώνεται πως, λόγω της συμμετοχής στα δεδομένα και των τεσσάρων ταμείων υποχρεωτικής ασφάλισης, τα σχετικά ποσά την εξαετία 2013-2018 διαμορφώνονται στην περιοχή των €128,5 εκατ., κατά μέσο όρο, με μικρή μείωση των μεγεθών μεταξύ 2013 και 2018.

Διάγραμμα 2.8. Απόδοση ενεργητικού, κατά χώρα, στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

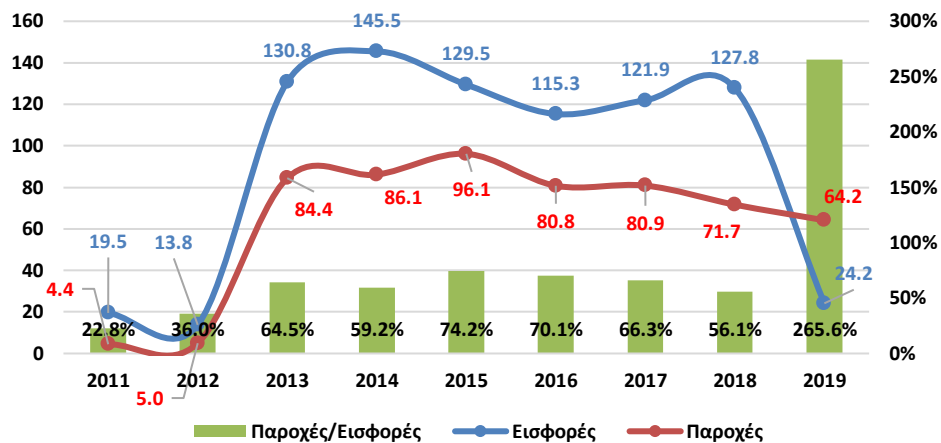
Από την άλλη πλευρά οι παροχές που κατέβαλαν τα ΤΕΑ αυξήθηκαν κατά 14,4 φορές (ή κατά €59,7 εκατ.) την ίδια περίοδο και το 2019 διαμορφώθηκαν στα €64,2 εκατ. από μόλις €4,4 εκατ. το 2011. Όπως και στην περίπτωση των εισφορών, τα ποσά των παροχών είναι πολύ υψηλότερα την περίοδο 2013-2018, παρουσιάζοντας μείωση από τα €84,4 εκατ. στα €71,7 εκατ., ενώ είναι αξιοσημείωτο πως το 2019 – όπου τα τέσσερα ταμεία υποχρεωτικής ασφάλισης δεν περιλαμβάνονται στα δεδομένα – οι παροχές διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα (€64,2 εκατ.). Η αιτία για αυτή την εικόνα είναι ότι το συγκεκριμένο έτος το ΤΕΑ των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛΤΑ) κατέβαλε παροχές ποσού €61,9 εκατ. ως αποτέλεσμα της αποχώρησης προσωπικού (4,5 χιλ. περίπου) από την εταιρεία, είτε λόγω εθελουσίας εξόδου είτε λόγω συνταξιοδότησης. Επισημαίνεται ότι το ΤΕΑ ΕΛΤΑ μπόρεσε να ανταποκριθεί εντός πολύ μικρού χρονικού διαστήματος και να διαχειριστεί αποτελεσματικά το έκτακτο γεγονός της εθελουσίας εξόδου/συνταξιοδότησης χιλιάδων εργαζομένων το 2019, χωρίς να σημειωθούν προβλήματα στην έγκαιρη απόδοση των παροχών. Παράλληλα, συνεχίστηκε η ομαλή λειτουργία του και το επόμενο έτος, καθώς σύμφωνα με τον δημοσιευμένο ισολογισμό του 2020 το ταμείο παρουσίασε πλεόνασμα μετά από φόρους ποσού €758,5 χιλ. Το συγκεκριμένο γεγονός αναδεικνύει την περίπτωση του ΤΕΑ ΕΛΤΑ ως ένα επιτυχημένο παράδειγμα όπου, η συνεπής εφαρμογή των κανόνων που προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο για τις επενδύσεις και τη ρευστότητα των ΤΕΑ, κατέστησαν δυνατή την έγκαιρη και απρόσκοπτη απόδοση παροχών ακόμα και σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως η παραπάνω.

Συνολικά τη συγκεκριμένη περίοδο – με εξαίρεση το 2019 – ο λόγος παροχές προς εισφορές διαμορφώθηκε, κατά μέσο όρο, στο 56,1%. Πιο αναλυτικά, το σχετικό ποσοστό από 22,8% το 2011 ανήλθε στο 74,2% το 2015 για να περιοριστεί στη συνέχεια, και το 2018 να διαμορφωθεί

στο 56,1%. Το 2019, επειδή το σύνολο των εισφορών (€24,2 εκατ.) ήταν πολύ χαμηλότερο από τις καταβληθείσες παροχές (€64,2 εκατ.), για τον λόγο που αναφέρθηκε αμέσως πιο πάνω, ο συγκεκριμένος λόγος διαμορφώθηκε σε 265,6%.

Συγκρίνοντας τη μέση τιμή του λόγου παροχές προς εισφορές που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα το 2019 με τον αντίστοιχο λόγο για 13 χώρες της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.10), προκύπτει ότι είναι ο δεύτερος υψηλότερος (265,6%) μετά από αυτόν της Φινλανδίας (1.145%). Η εικόνα αυτή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω οφείλεται στις υψηλές παροχές που κατέβαλε το ΤΕΑ των ΕΛΤΑ το συγκεκριμένο έτος. Σημειώνεται, πως όταν λάβουμε υπόψη τα στοιχεία του 2018 ο λόγος παροχές προς εισφορές στην Ελλάδα (56,1%) είναι στη μέση της σχετικής κατάταξης που αφορά σε 13 χώρες της Ευρωζώνης. Το 2019 πίσω από την Ελλάδα, με εξίσου πολύ υψηλό λόγο παροχές προς εισφορές, κατατάσσονται η Ισπανία (128,3%) και η Γερμανία (114,1%) ενώ από την άλλη πλευρά, στις τελευταίες θέσεις της σχετικής κατάταξης βρίσκονται η Σλοβακία (10,9%), η Μάλτα (17,5%) και η Σλοβενία (38,3%).

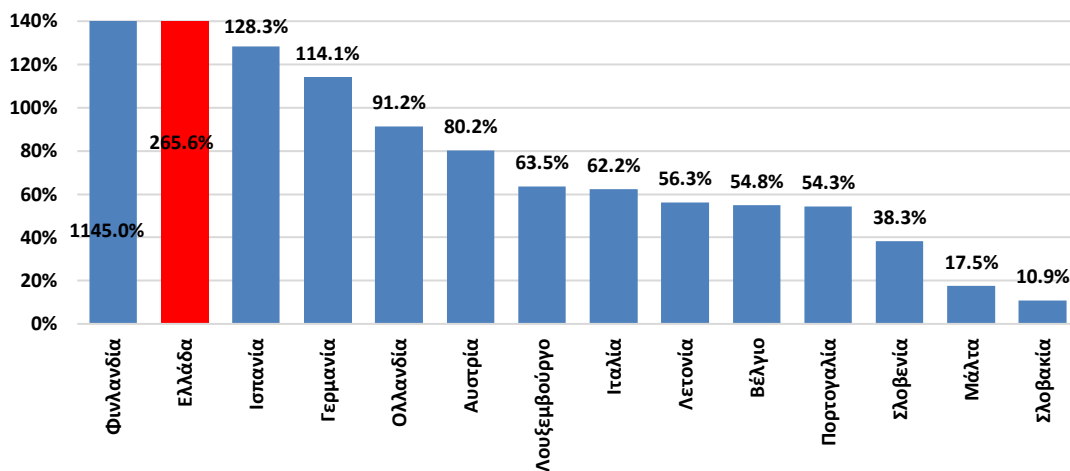
Διάγραμμα 2.9. Εξέλιξη εισφορών, παροχών και λόγου παροχών προς εισφορές Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης περιλαμβάνονται μόνο για τα έτη 2013-2018.

Διάγραμμα 2.10. Παροχές προς εισφορές, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

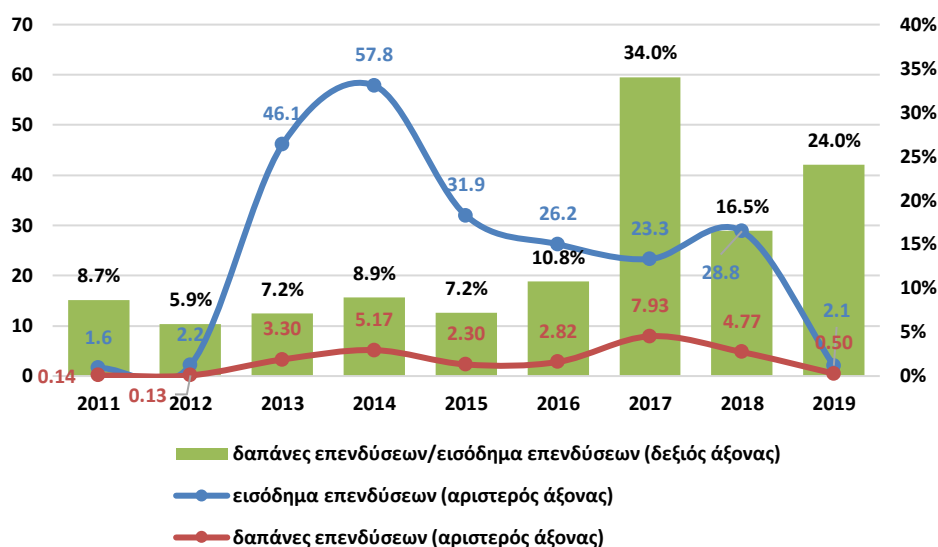
Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Η ανάλυση συνεχίζεται με την παρουσίαση της εξέλιξης των δαπανών για επενδύσεις, των εισοδημάτων από επενδύσεις και του λόγου των δύο αυτών μεγεθών στα ΤΕΑ, στην Ελλάδα (Διάγραμμα 2.11). Οι δαπάνες για επενδύσεις συνολικά την περίοδο 2011-2017 παρουσιάζουν άνοδο κατά 57,3 φορές, δηλαδή από τα €0,14 εκατ. στα €7,93 εκατ., με εξαίρεση τη διετία 2015-2016 όπου περιορίστηκαν και διαμορφώθηκαν στα επίπεδα των €2,3 εκατ. και €2,82 εκατ., αντίστοιχα, ενώ τη διετία 2018-2019 περιορίζονται σημαντικά για να διαμορφωθούν στα επίπεδα των €4,77 εκατ. και €0,5 εκατ., αντίστοιχα.

Το εισόδημα από επενδύσεις όλη την υπό εξέταση περίοδο είναι μεγαλύτερο από τις αντίστοιχες δαπάνες, και η μεταξύ τους διαφορά διευρύνεται μεταξύ των ετών 2013 και 2018. Την περίοδο 2011-2014 το εισόδημα από επενδύσεις αυξήθηκε κατά 36 περίπου φορές (από τα €1,6 εκατ. στα €57,8 εκατ.) και στη συνέχεια περιορίζεται για να διαμορφωθεί στα επίπεδα των €23,3 εκατ. το 2017 (μείωση κατά €34,5% ή κατά 59,7% συγκριτικά με το 2014). Το επόμενο έτος αυξάνει στα €28,8 εκατ. για να μειωθεί εκ νέου και το 2019 και να διαμορφωθεί στα €2,1 εκατ.

Ο λόγος των δαπανών προς το εισόδημα των επενδύσεων της περιόδου 2011-2015 κυμαίνεται κάτω από το 10%, δηλαδή στα επίπεδα του 7,6%, κατά μέσο όρο. Από το επόμενο έτος, ακολουθεί έντονα ανοδική πορεία για να ανέλθει στο 34,0% το 2017, ενώ την επόμενη διετία περιορίζεται και διαμορφώθηκε στα επίπεδα του 16,5% το 2018 και 24,0% το 2019, δηλαδή σε υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με την περίοδο 2011-2016.

Διάγραμμα 2.11. Εξέλιξη δαπανών από επενδύσεις, εισοδημάτων από επενδύσεις και λόγος των δαπανών προς εισοδήματα από επενδύσεις Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα, 2011-2019

Πηγή: ΕΙΟΠΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

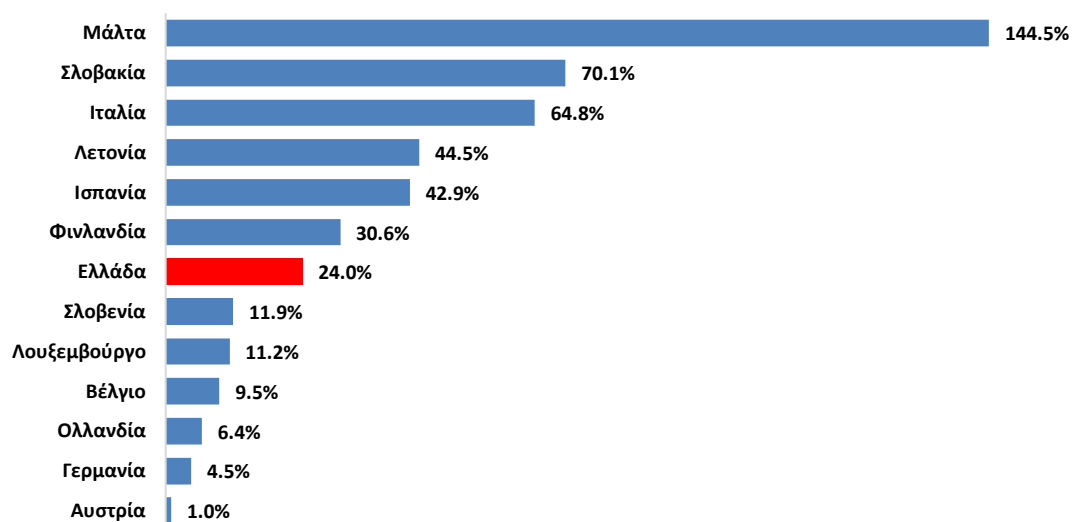
Σημείωση: Τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης περιλαμβάνονται μόνο για τα έτη 2013-2018.

Αναφορικά με τη σύγκριση του λόγου δαπάνες επενδύσεων προς εισόδημα επενδύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και σε 12 χώρες της Ευρωζώνης, η Ελλάδα κατατάσσεται στη μέση της σχετικής κατάταξης, καθώς το 2019 ο συγκεκριμένος λόγος ανερχόταν σε 24,0% (Διάγραμμα 2.12). Στην κορυφή της κατάταξης βρίσκονται η Μάλτα και η Σλοβακία. Στην πρώτη ο συγκεκριμένος λόγος είναι πολύ υψηλός (144,5%) ενώ στη δεύτερη διαμορφώθηκε στο

70,1%. Με χαμηλότερο ποσοστό ακολουθεί η Ιταλία (64,8%) και έπονται η Λετονία (44,5%), η Ισπανία (42,9%) και η Φινλανδία (30,6%) Τα χαμηλότερα ποσοστά στη σχετική κατάταξη εντοπίζονται στις Αυστρία (1,0%), Γερμανία (4,5%) και Ολλανδία (6,4%).

Συμπερασματικά, από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι ο **αριθμός** των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης αυξήθηκε σημαντικά με την πάροδο των ετών από μόλις 3 το 2004 σε 21 το 2019. Παρά την αύξηση στον αριθμό τους είναι από τα μικρότερα σε **μέγεθος** στην Ευρωζώνη, καθώς σε κάθε ένα από αυτά αντιστοιχούν 262,8 χιλ. άτομα εργατικό δυναμικό το 2019. Παράλληλα, ως κλάδος δεν παρουσιάζει πολύ υψηλή **συγκέντρωση** συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρωζώνης, καθώς τα τρία μεγαλύτερα ΤΕΑ συγκέντρωναν το 2019 το 50,5% των συνολικών κεφαλαίων του κλάδου. Τα **συνολικά κεφάλαια** του κλάδου την υπό εξέταση περίοδο παρουσιάζουν αύξηση αλλά σε όρους ενεργητικού η Ελλάδα παρουσιάζει το χαμηλότερο μέγεθος ΤΕΑ ανάμεσα σε 14 χώρες της Ευρωζώνης το 2019 (0,1% του ΑΕΠ). Ωστόσο, η **απόδοση του ενεργητικού** αν και παρουσιάζει διακυμάνσεις κατατάσσεται πάνω από τη μέση της κατάταξης που αφορά στη μέση Απόδοση Ενεργητικού των ΤΕΑ στην Ευρωζώνη το 2019 (9,1%). Παράλληλα, τόσο οι **εισφορές όσο και οι παροχές** των ΤΕΑ αυξήθηκαν την εν λόγω περίοδο, με τον λόγο τους να είναι ο δεύτερος υψηλότερος ανάμεσα σε 13 χώρες της Ευρωζώνης το 2019 (265,6%), εξαιτίας όμως της ειδικής περίπτωσης των ΤΕΑ ΕΛΤΑ όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω. Τέλος, σχετικά με τις **δαπάνες επενδύσεων** και το **εισόδημα επενδύσεων** αμφότερα τα μεγέθη παρουσιάζουν άνοδο μεταξύ των ετών 2011 και 2018 και το 2019 περιορίζονται σημαντικά. Ο λόγος τους, ενώ την περίοδο 2011-2015 κυμαίνεται στα επίπεδα του 7,6%, κατά μέσο όρο, την τριετία 2017-2019 παρουσιάζει άνοδο, αλλά με διακυμάνσεις. Συγκρίνοντας τον συγκεκριμένο λόγο με 12 χώρες της Ευρωζώνης, η Ελλάδα κατατάσσεται στη μέση της σχετικής κατάταξης το 2019 (24,0%).

Διάγραμμα 2.12: Δαπάνες επενδύσεων προς εισόδημα επενδύσεων, κατά χώρα στην Ευρωζώνη, 2019

Πηγή: ΕΙΟΡΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

2.3 Δομή συνολικού ισολογισμού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης

Η ανάλυση για τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης συνεχίζεται με την παρουσίαση της δομής του συνολικού ισολογισμού τους. Για τον σκοπό αυτό γίνεται χρήση της βάσης δεδομένων της Τράπεζας της Ελλάδος, όπου τα σχετικά στοιχεία καλύπτουν την περίοδο γ' τρίμ. 2019-β' τρίμ. 2020. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσιεύει στοιχεία για το συνολικό ισολογισμό των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένων των τεσσάρων ταμείων υποχρεωτικής ασφάλισης. Ωστόσο, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης η Τράπεζα της Ελλάδος μας παρείχε στοιχεία για τον συνολικό ισολογισμό μόνο των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, εξαιρουμένων των τεσσάρων ταμείων υποχρεωτικής ασφάλισης (Πίνακας 2.1). Επειδή, πλήρη στοιχεία για τον συνολικό ισολογισμό υπάρχουν μόνο για το 2020 – καθώς για το 2019 υπάρχουν μόνο για τα δύο καταληκτικά τρίμηνα του έτους και για το 2021 μόνο για τα δύο αρχικά τρίμηνα – η ανάλυση θα περιοριστεί στο συγκεκριμένο έτος.

Πίνακας 2.1. Στοιχεία ενεργητικού και παθητικού Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, γ' τρίμ. 2019-β' τρίμ. 2020 (υπόλοιπα τέλους περιόδου σε εκατ. €)

	Μαρ-20	Ιουν-20	Σεπ-20	Δεκ-20
Σύνολο ενεργητικού	89,8	99,3	103,9	154,8
Καταθέσεις	7,2	10,1	12,2	25,2
Χρεόγραφα	13,5	13,5	11,6	19,3
Εσωτερικό	4,3	4,5	4,5	12,0
εκ των οποίων Γενική Κυβέρνηση	4,3	4,5	4,5	11,8
Χώρες ζώνης του ευρώ	7,8	6,9	5,4	5,4
εκ των οποίων Γενική Κυβέρνηση	4,0	4,1	3,6	3,6
Λοιπές χώρες	1,5	2,0	1,7	1,8
Μερίδια επενδυτικών οργανισμών	66,6	73,3	76,9	101,8
Εσωτερικό	5,1	5,1	4,9	6,2
Χώρες ζώνης του ευρώ	54,8	62,4	66,6	87,7
Λοιπές χώρες	6,7	5,8	5,4	7,9
Μετοχές και λοιπά μέσα κυριότητας	0,0	0,0	0,0	3,8
Εσωτερικό	0,0	0,0	0,0	0,9
Χώρες ζώνης του ευρώ	0,0	0,0	0,0	1,1
Λοιπές χώρες	0,0	0,0	0,0	1,7
Λοιπά στοιχεία	2,4	2,3	3,1	4,9
Σύνολο παθητικού	89,8	99,3	103,9	154,8
Ίδια κεφάλαια	*	*	*	*
Τεχνικά αποθέματα	57,7	65,4	70,6	140,5
Χρηματοοικονομικά παράγωγα	*	*	*	*
Λοιπές υποχρεώσεις	*	*	*	*

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Μη δημοσιεύσιμα στοιχεία για λόγους τήρησης της εμπιστευτικότητας.

Σημείωση: Τα επιμέρους ποσά αθροιζόμενα ενδέχεται να διαφέρουν από το σύνολό τους εξαιτίας των στρογγυλοποιήσεων. Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Το μεγαλύτερο ποσοστό του ενεργητικού των TEA (€112,0 εκατ. κατά μέσο όρο το 2020) αποτελείται από επενδύσεις σε **μερίδια επενδυτικών οργανισμών** με το ποσοστό τους να ανέρχεται στο 71,9%, κατά μέσο όρο το 2020 και αντίστοιχο το ποσό τους σε €79,7 εκατ. (Πίνακας 2.1). Το 85,0% των μεριδίων επενδυτικών οργανισμών (€67,9 εκατ.), κατά μέσο όρο το 2020, αφορούν επενδύσεις σε χώρες της Ευρωζώνης, το 8,2% (€6,5 εκατ.) επενδύσεις σε λοιπές χώρες και το υπόλοιπο 6,8% (€5,3 εκατ.) επενδύσεις στο εσωτερικό.

Έπονται σε συμμετοχή στον σχηματισμό του ενεργητικού των TEA οι επενδύσεις σε **χρεόγραφα**, με μερίδιο που το 2020 διαμορφώθηκε σε 13,1% (ή €14,5 εκατ.) κατά μέσο όρο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των συγκεκριμένων επενδύσεων (45,9% ή €6,4 εκατ.) αφορά χρεόγραφα χωρών της ζώνης του ευρώ, από τα οποία το 60,6% (€3,8 εκατ.) αφορά κρατικά χρεόγραφα. Το 41,6% (€6,34 εκατ.) των επενδύσεων σε χρεόγραφα αφορά χρεόγραφα στο εσωτερικό, όπου σχεδόν όλο το πόσο τους (99,6% ή €6,29 εκατ.) αφορά επενδύσεις σε κρατικά ομόλογα. Το υπόλοιπο 12,5% (€1,8 εκατ.) των επενδύσεων σε χρεόγραφα αφορά επενδύσεις σε χρεόγραφα λοιπών χωρών.

Έπονται σε ποσοστό συμμετοχής στον σχηματισμό του ενεργητικού των TEA οι **καταθέσεις**, όπου το σχετικό ποσοστό διαμορφώνεται σε 11,6% (€13,7 εκατ.) κατά μέσο όρο το 2020 και ακολουθεί η συμμετοχή των **λοιπών στοιχείων ενεργητικού** όπου το 2020 διαμορφώνεται σε 2,8% (€3,2 εκατ.). Τέλος, ακολουθούν οι **μετοχές και τα λοιπά μέσα κυριότητας** με τη συμμετοχή τους στο ενεργητικό των TEA να διαμορφώνεται στο 0,6% (€0,9 εκατ.) κατά μέσο όρο το 2020. Το 45,9% (€0,4 εκατ.) των συγκεκριμένων επενδύσεων αφορά επενδύσεις σε λοιπές χώρες και ακολουθούν με μερίδιο 29,9% (€0,3 εκατ.) οι επενδύσεις σε χώρες της Ευρωζώνης και έπονται οι επενδύσεις στο εσωτερικό με ποσοστό 24,2% (€0,2 εκατ.) κατά μέσο όρο το 2020.

Συνεχίζοντας με το **παθητικό** (€112,0 εκατ.), διαθέσιμα δεδομένα υπάρχουν μόνο για **τεχνικά αποθεματικά** των TEA. Το μερίδιό τους στο σύνολο του παθητικού διαμορφώθηκε το 2020 στο 72,2% κατά μέσο όρο με το σχετικό ποσό να ανέρχεται στα €83,6 εκατ.

Συμπερασματικά, το 97% περίπου (€108,8 εκατ.) του ενεργητικού των TEA σχηματίζεται από επενδύσεις σε καταθέσεις, χρεόγραφα, μετοχές και μερίδια επενδυτικών οργανισμών. Από αυτές τις επενδυτικές επιλογές, τη μεγαλύτερη συνεισφορά στο ενεργητικό (72,0% περίπου) έχουν τα μερίδια επενδυτικών οργανισμών – κυρίως σε χώρες της Ευρωζώνης. Ακολουθούν με παρόμοιο ποσοστό οι επενδύσεις σε κρατικά χρεόγραφα (13,1% του ενεργητικού) – με σχετική ισορροπία στην κατανομή τους μεταξύ χωρών της Ευρωζώνης και Ελλάδας – και οι επενδύσεις σε καταθέσεις (11,6%). Τέλος, το μεγαλύτερο μερίδιο του παθητικού των TEA (72,2%) σχηματίζεται από τα τεχνικά αποθεματικά τους.

2.4 Δομή συνολικού ισολογισμού κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης

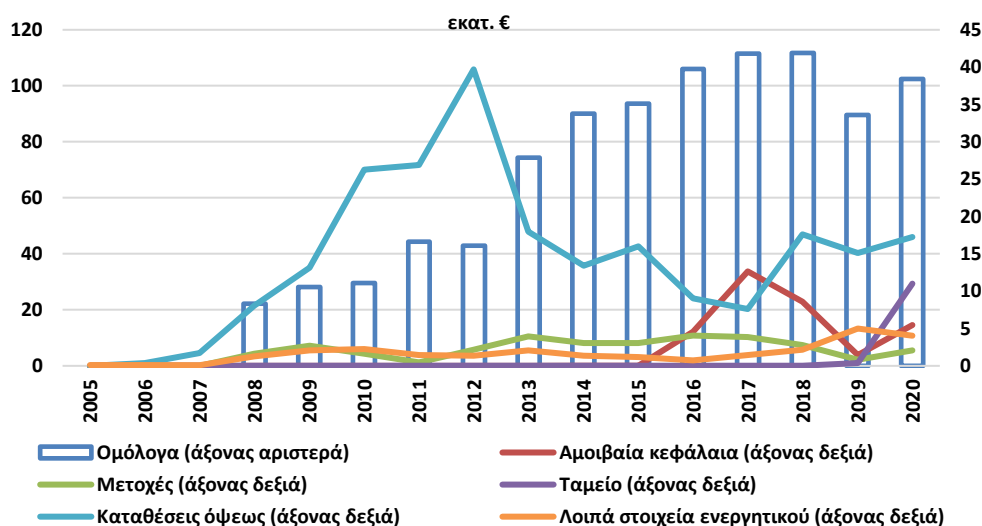
Στη συγκεκριμένη ενότητα, με δεδομένο ότι υπάρχουν διαθέσιμοι ισολογισμοί για τους κλάδους συνταξιοδοτικών παροχών όλων των TEA, πραγματοποιείται μια πιο εμπειριστατωμένη ανάλυση της δομής του ισολογισμού τους. Οι διαθέσιμοι ισολογισμοί καλύπτουν όλα τα έτη δραστηριοποίησης όλων των TEA, δηλαδή κατά την περίοδο 2005-2020. Ωστόσο, στον υπολογισμό των μεγεθών συμπεριλήφθηκαν οι κλάδοι συνταξιοδοτικών παροχών μόνο των TEA που δημοσιεύουν ξεχωριστό ισολογισμό του συγκεκριμένου κλάδου. Με βάση αυτόν τον περιορισμό δεν συμπεριλήφθηκαν στην ανάλυση που ακολουθεί οι ισολογισμοί των TEA Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ισολογισμοί κλάδου σύνταξης), Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης (ενιαίος ισολογισμός για κλάδους συνταξιοδοτικών παροχών και σύνταξης), Υπουργείου Οικονομικών (ισολογισμός κλάδου υγείας την περίοδο 2005-2018 και ενιαίος ισολογισμός για κλάδους συνταξιοδοτικών παροχών και υγείας την περίοδο 2019-2020) καθώς και οι ισολογισμοί του TEA των Ελληνικών Ταχυδρομείων για την περίοδο 2005-

2007 καθώς τα συγκεκριμένα έτη δημοσίευσαν ενιαίο ισολογισμό για τους κλάδους ασφάλισης και συνταξιοδοτικών παροχών.

Ξεκινώντας από το ενεργητικό των TEA (Διάγραμμα 2.13), τη συγκεκριμένη περίοδο ανήλθε από τα μόλις €99,3 χιλ. το 2005 στα €142,3 εκατ. το 2020. Το 57,9% του ενεργητικού των TEA, κατά μέσο όρο τη συγκριμένη περίοδο, αποτελείται από **ομόλογα** των οποίων η αξία ανήλθε σχεδόν συνεχώς – με εξαίρεση το 2019 – από τα €22,2 εκατ. το 2008 στα €102,4 εκατ. το 2020 (+4,6 φορές ή +€80,2 εκατ.).

Το 27,7% του ενεργητικού, κατά μέσο όρο την υπό εξέταση περίοδο, προέρχεται από **καταθέσεις όψεως ή προθεσμίας** που διατηρούν τα TEA σε τραπεζικά ιδρύματα, όπου το ποσό τους από μόλις €417,0 χιλ. το 2006 ανήλθε στα €17,2 εκατ. το 2020 (+41,3 φορές ή +€16,8 εκατ.). Μάλιστα η πορεία των καταθέσεων ακολουθεί πορεία αναστροφής καθώς ενώ την περίοδο 2006-2012 αυξάνονταν συνεχώς (από τα €417,0 χιλ. στα €39,7 εκατ.) στη συνέχεια περιορίστηκαν σημαντικά για να διαμορφωθούν το 2017 στα €7,6 εκατ. (-80,9% ή -€32,1 εκατ. συγκριτικά με το 2012). Έκτοτε αυξήθηκαν, για να ανέλθουν το 2020 στα €17,2 εκατ. (+2,3 φορές ή +€9,7 εκατ. σε σχέση με το 2017).

Διάγραμμα 2.13. Εξέλιξη μεγεθών συνολικού ενεργητικού κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Πολύ χαμηλό είναι το μερίδιο των **μετοχών** στον σχηματισμό του ενεργητικού, καθώς διαμορφώνεται σε μόλις 2,3% την εν λόγω περίοδο. Συνολικά το ποσό τους, την περίοδο 2008-2012 αυξήθηκε κατά 28,2% ή κατά €462,6 χιλ. (από τα €1,64 εκατ. στα €2,11 εκατ.) αλλά παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις.

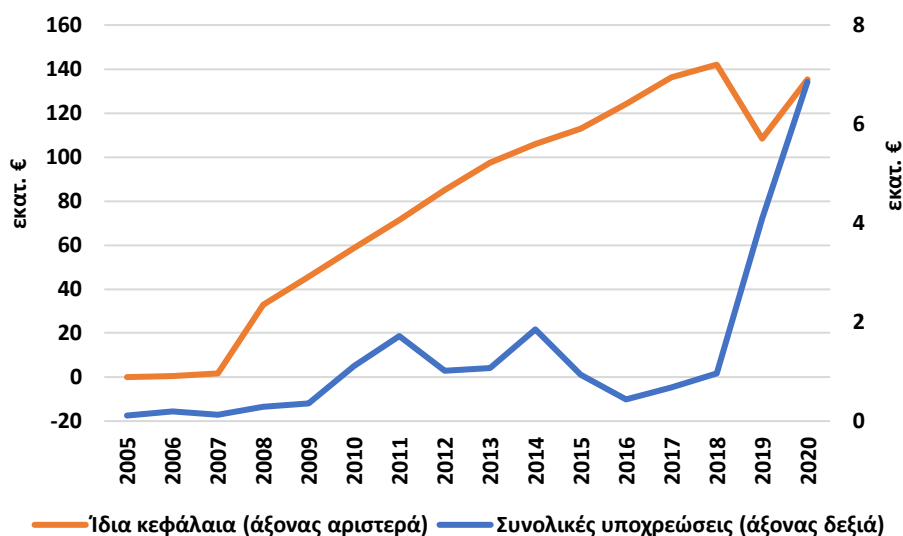
Ακόμα χαμηλότερο είναι το ποσοστό συμμετοχής των **αμοιβαίων κεφαλαίων** στο σχηματισμό του ενεργητικού των κλάδων συνταξιοδοτικών παροχών των TEA, καθώς την υπό εξέταση περίοδο διαμορφώνεται σε 1,5% κατά μέσο όρο. Από ποσό μόλις €34,2 χιλ. το 2014 ανήλθαν στα €5,46 εκατ. το 2020 (+160,4 φορές ή +€5,456 εκατ.), αν και το 2017 το ποσό τους (όπως και το σχετικό μερίδιο) είχε αυξηθεί στα €12,7 εκατ.

Διαχρονικά το ποσό των ρευστών διαθεσίμων στο **ταμείο** είναι πολύ χαμηλό (€4,74 χιλ. ή 0,08% του ενεργητικού, κατά μέσο όρο την περίοδο 2005-2018) με εξαίρεση τη διετία 2019 και 2020 όπου διαμορφώθηκαν σε €385,8 χιλ. και €11,0 εκατ.

Συνολικά, την περίοδο 2005-2020, το 89,3% κατά μέσο όρο του ενεργητικού των κλάδων συνταξιοδοτικών παροχών των TEA αποτελείται από επενδύσεις σε ομόλογα, καταθέσεις, μετοχές και αμοιβαία κεφάλαια (άνοδος από τα €417,0 χιλ. το 2006 στα €127,3 εκατ. το 2020) και μόλις το 0,6% από ταμειακά διαθέσιμα. Τέλος, το υπόλοιπο 10,1% του ενεργητικού τους αποτελείται από **λοιπά στοιχεία του ενεργητικού** (π.χ. εμπορικές απαιτήσεις, διάφοροι χρεώστες κ.λπ.) το ποσό των οποίων με αρκετές διακυμάνσεις έχει ανέλθει από τα €98,8 χιλ. το 2005 στα €4,02 εκατ. το 2020 (+40,6 φορές ή +€3,92 εκατ.).

Συνεχίζοντας με τα **ίδια κεφάλαια** του συνολικού ισολογισμού του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών των TEA, την περίοδο 2005-2020 από αρνητικά κατά ποσό -€12,4 χιλ. ανήλθαν στα €135,4 εκατ. το 2020. Η άνοδος αυτή ήταν σχεδόν συνεχής, με εξαίρεση το 2019 που περιορίστηκαν στα €108,3 εκατ. Παράλληλα, οι **συνολικές υποχρεώσεις** με κάποιες αυξομειώσεις ανήλθαν από τα €111,7 χιλ. το 2005 στα €966,6 χιλ. το 2018 και την επόμενη διετία παρουσίασαν απότομη άνοδο για να διαμορφωθούν στα €4,08 εκατ. το 2019 και στα €6,85 εκατ. το 2020 (Διάγραμμα 2.14).

Διάγραμμα 2.14. Εξέλιξη ιδίων κεφαλαίων και συνολικών υποχρεώσεων κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

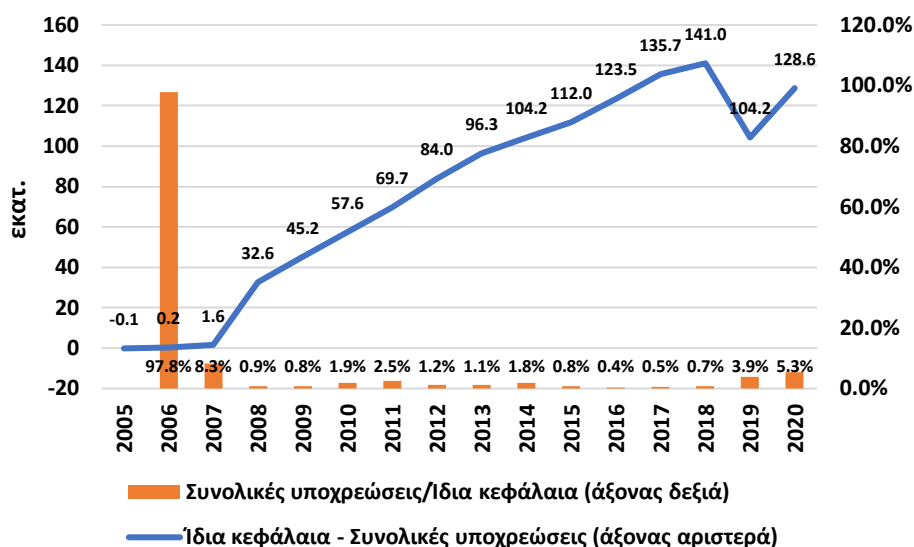
Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Όλη την υπό εξέταση περίοδο – με εξαίρεση το 2005 – τα ίδια κεφάλαια είναι υψηλότερα από τις συνολικές υποχρεώσεις, με τη μεταξύ τους διαφορά να διευρύνεται συνεχώς – με εξαίρεση το 2019 – από τα €192,8 χιλ. το 2006 στα €141,0 εκατ. το 2018 και τη διετία 2019-2020 διαμορφώθηκε σε €104,2 εκατ. και €128,6 εκατ. αντίστοιχα. Παράλληλα, ο λόγος συνολικές υποχρεώσεις προς ίδια κεφάλαια – με εξαίρεση το 2006 που ανήλθε στο 97,8% - στη συνέχεια περιορίζεται σημαντικά, με αποτέλεσμα την περίοδο 2007-2020 να κυμαίνεται στα επίπεδα του 2,1%, στοιχείο που δείχνει την πολύ ικανοποιητική κεφαλαιακή επάρκεια των TEA (Διάγραμμα 2.15).

Διάγραμμα 2.15. Εξέλιξη διαφοράς ιδίων κεφαλαίων και συνολικών υποχρεώσεων και λόγος συνολικών υποχρεώσεων προς ίδια κεφάλαια κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

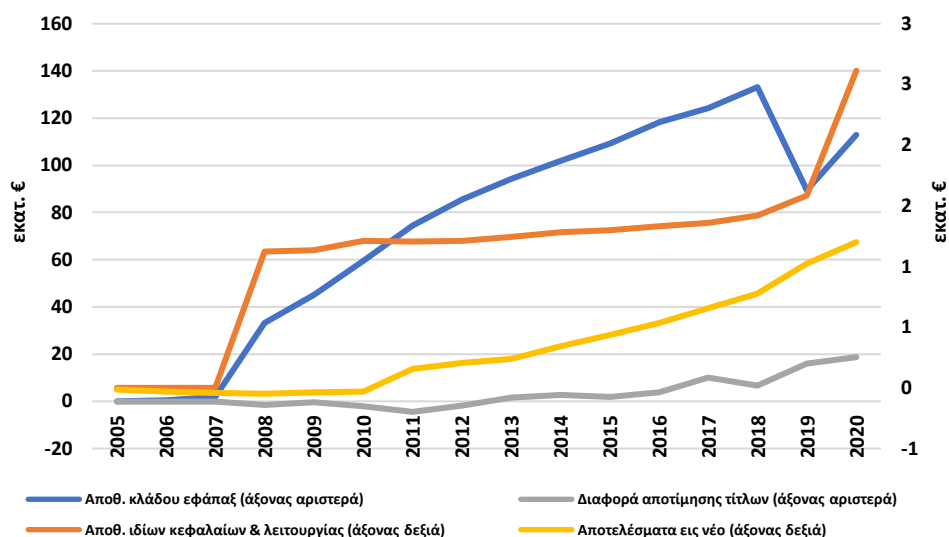
Σχετικά με τη δομή των ιδίων κεφαλαίων των TEA, το 96,9%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2006-2020 σχηματίζεται από τα αποθεματικά του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών. Τα **αποθεματικά κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών** των TEA από τα μόλις €413,6 χιλ. το 2006 αυξάνουν συνεχώς μέχρι το 2018 και διαμορφώνονται στα €133,1 εκατ. (+322 φορές), ενώ τη διετία 2019-2020 περιορίζονται στα €89,6 εκατ. και €112,8 εκατ., αντίστοιχα. Η συγκεκριμένη μείωση προκύπτει κυρίως από τη μείωση του αντίστοιχου μεγέθους στο TEA των Ελληνικών Ταχυδρομείων (από τα €79,02 εκατ. το 2018 στα €22,9 εκατ. το 2019 και στα €23,6 εκατ. το 2020), λόγω της μεγάλης φυγής υπαλλήλων (συνολικά 4.467 άτομα) είτε λόγω εθελούσιας εξόδου είτε λόγω συνταξιοδότησης το συγκεκριμένο έτος, οι οποίοι με την αφυπηρέτηση τους θεμελίωσαν δικαίωμα είσπραξης των εισφορών τους σε μορφή συνταξιοδοτικών παροχών, με συνέπεια να μειωθούν αντίστοιχα και τα αποθεματικά του.

Τα **αποθεματικά ιδίων κεφαλαίων και λειτουργίας** κυμαίνονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα δηλαδή στα €1,39 εκατ. κατά μέσο όρο την περίοδο 2010-2020, και συνολικά αυξήθηκαν από τα €1,12 εκατ. το 2010 στα €2,61 εκατ. το 2020 (+2,3 φορές) (Διάγραμμα 2.16).

Το υπόλοιπο 1,7%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2006-2020, των ιδίων κεφαλαίων αποτελείται από τα αποθεματικά αποτίμησης διαθεσίμων, τη διαφορά αποτίμησης τίτλων στην τρέχουσα αξία τους και τα αποτελέσματα εις νέο (πλεόνασμα ή έλλειμμα). Τα **αποθεματικά αποτίμησης διαθεσίμων** εμφανίζουν πολύ χαμηλό υπόλοιπο μόνο τη διετία 2019-2020 (€40,9 χιλ. και €87,5 χιλ., αντίστοιχα). Η **διαφορά αποτίμησης τίτλων στην τρέχουσα αξία τους** την πενταετία 2008-2012 παρουσιάζει αρνητικό ποσό κατά €1,46 εκατ., €0,49 εκατ., €2,06 εκατ., €4,47 εκατ. και €1,87 εκατ., αντίστοιχα. Η εξέλιξη αυτή προκύπτει γιατί η τρέχουσα αξία των τίτλων πάγιας επενδύσεως και των χρεογράφων των TEA, είναι χαμηλότερη από την αντίστοιχη κτήσεως και αφορά κυρίως το TEA των Ελληνικών

Ταχυδρομείων. Έκτοτε, το αντίστοιχο μέγεθος αυξάνει συνεχώς και από τα €1,51 εκατ. το 2013 ανήλθε στα €18,7 εκατ. το 2020 (+12,4 φορές). Τέλος, τα **αποτελέσματα εις νέο**, από έλλειμμα την περίοδο 2005-2010, μετατρέπονται έκτοτε σε πλεόνασμα, τα οποία αυξάνονται συνεχώς, δηλαδή από τα €153,5 χιλ. το 2011 στα €1,2 εκατ. το 2020 (+7,8 φορές) (Διάγραμμα 2.16).

Διάγραμμα 2.16. Εξέλιξη μεγεθών που διαμορφώνουν την καθαρή θέση του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

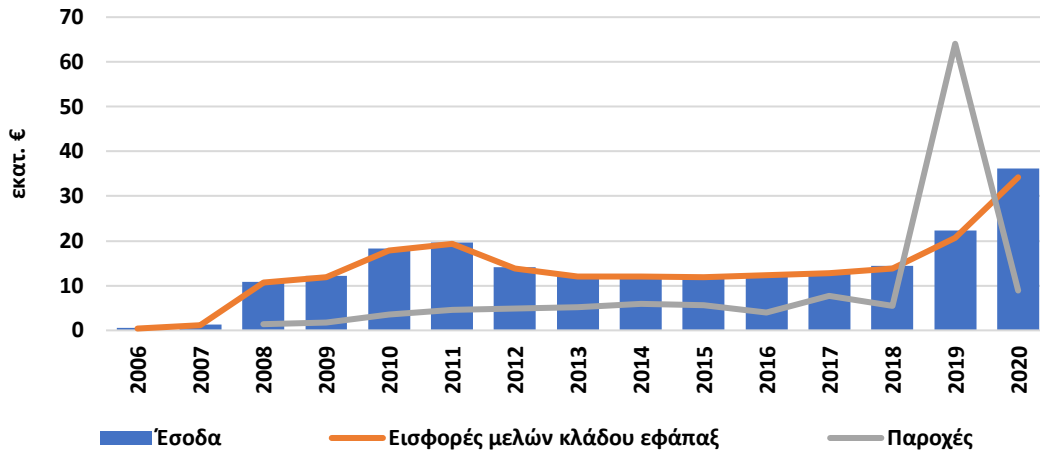
Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Συνεχίζοντας με την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών των TEA, το συντριπτικό ποσοστό των εσόδων τους προέρχονται από τις **εισφορές κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών** των ασφαλισμένων μελών τους. Πιο αναλυτικά, την περίοδο 2006-2020, οι συγκεκριμένες εισφορές αντιστοιχούσαν στο 94,8%, κατά μέσο όρο, των εσόδων των TEA, με το συγκεκριμένο ποσοστό από το 70,1% το 2006 να ανέρχεται στο 91,6% το επόμενο έτος και έκτοτε να κυμαίνεται στην περιοχή του 97,5% έως το 2018, για να μειωθεί την επόμενη διετία στο 92,9% και 94,7%, αντίστοιχα (Διάγραμμα 2.16). Σε απόλυτα ποσά, οι εισφορές κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, από μόλις €409,8 χιλ. το 2006 ανήλθαν στα €19,3 εκατ. το 2011 (+47,2 φορές) και στη συνέχεια περιορίστηκαν στα €11,9 εκατ. το 2015 (-38,7% ή -€7,49 εκατ. συγκριτικά με το 2011). Από το επόμενο έτος, όμως, αυξάνονται και το 2020 διαμορφώθηκαν στα €34,2 εκατ. το 2020 (+2,9 φορές ή +€22,4 εκατ. συγκριτικά με το 2015) (Διάγραμμα 2.17).

Σχετικά με τις **παροχές**, την περίοδο 2008-2018 τετραπλασιάστηκαν περίπου, δηλαδή από τα €1,39 εκατ. στα €5,52 εκατ. Ωστόσο, το 2019 παρουσιάζουν πολύ μεγάλη άνοδο, στα €64,1 εκατ. για να περιοριστούν το επόμενο έτος στα €8,88 εκατ. (Διάγραμμα 2.17). Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, η μεγάλη άνοδος του ποσού των παροχών το 2019 οφείλεται στην πολύ μεγάλη άνοδο των εισφορών συνταξιοδοτικών παροχών στο TEA των Ελληνικών Ταχυδρομείων μεταξύ των ετών 2018 και 2019 (από τα €3,75 εκατ. στα €61,9 εκατ.) λόγω της μεγάλης εκροής υπαλλήλων (συνολικά 4.467) είτε λόγω εθελούσιας εξόδου είτε λόγω συνταξιοδότησης από τα ΕΛΤΑ το συγκεκριμένο έτος, οι οποίοι με την αφυπηρέτησή τους

Θεμελίωσαν δικαίωμα εισπραξης των εισφορών τους σε μορφή εφάπαξ, με συνέπεια να αυξηθούν κατακόρυφα οι παροχές του TEA.

Διάγραμμα 2.17. Εξέλιξη εσόδων, εισφορών και παροχών κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών, Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020

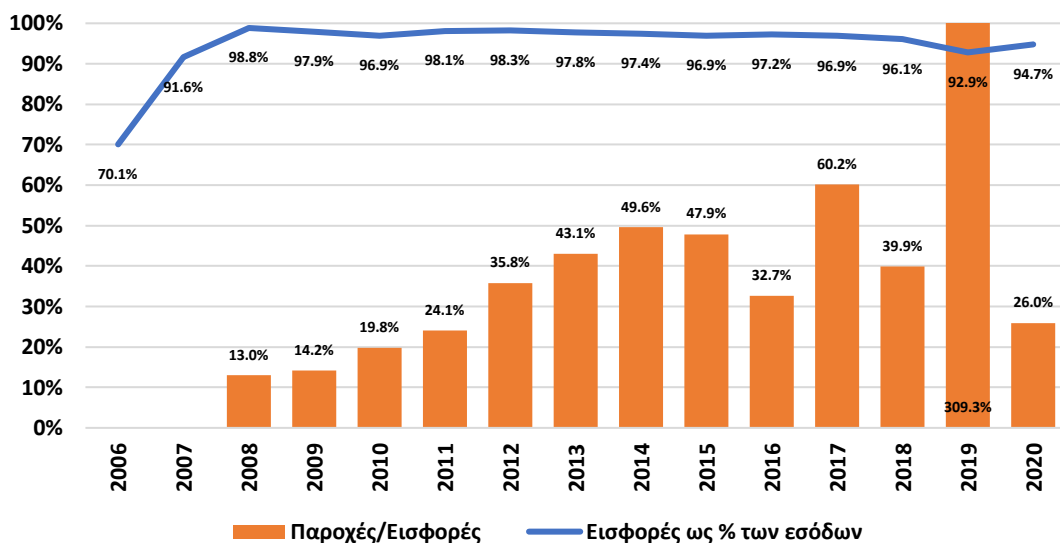

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των εισφορών και των παροχών του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών των TEA, παρατηρούμε ότι ο **λόγος εισφορές προς παροχές** την περίοδο 2008-2014 αυξάνει σταδιακά από το 13% στο 49,6%. Στη συνέχεια παρουσιάζει κάποιες αυξομειώσεις και το 2020 περιορίζεται στο 26,0%. Σημειώνεται ότι το 2019 ο συγκεκριμένος λόγος λαμβάνει πολύ υψηλή τιμή (309,3%) λόγω της υψηλής καταβολής παροχών εφάπαξ από το TEA των ΕΛΤΑ για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω.

Διάγραμμα 2.18. Εξέλιξη εισφορών ως ποσοστού των εσόδων και λόγου εισφορές προς παροχές των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020

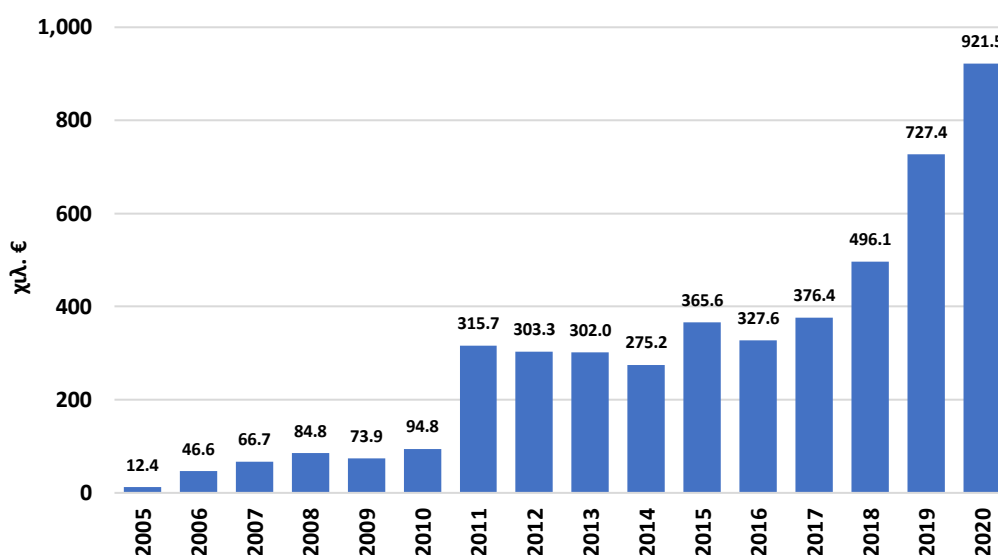

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Σε σχέση με τα **έξοδα διοικητικής λειτουργίας**, στον συγκεκριμένο λογαριασμό καταχωρούνται τα έξοδα των TEA για το λογιστήριο, τις αμοιβές ορκωτών ελεγκτών, του εσωτερικού ελέγχου, του αναλογισμού, της διαχείρισης κινδύνων, τη χρήση του πληροφοριακού συστήματος που χρησιμοποιούν καθώς και ενδεχόμενες αμοιβές μελών ΔΣ – αν και τα περισσότερα TEA δεν αμείβουν τα μέλη ΔΣ τους ακόμα – και της επενδυτικής επιτροπής. Σε κάποιες περιπτώσεις, ορισμένα από τα παραπάνω έξοδα, π.χ. έξοδα για ορκωτούς ελεγκτές, ενδεχομένως να καλύπτονται από την εργοδότητρια εταιρεία με αποτέλεσμα να μην εμφανίζονται στον ισολογισμό των TEA. Επιπλέον, στα έξοδα διοικητικής λειτουργίας δεν καταχωρούνται – με λίγες εξαιρέσεις στις οποίες καλύπτονται από τον εργοδότη – τα έξοδα διαχείρισης χαρτοφυλακίου των αποθεματικών των TEA. Ως προς την εξέλιξή τους προκύπτει ότι την περίοδο 2005-2020 ανέρχονται συνεχώς, με αποτέλεσμα από τα μόλις €12,4 χιλ. να ανέλθουν στα €921,5 χιλ. το 2020, δηλαδή με ένα μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της τάξης του 33,2% (Διάγραμμα 2.19).

Διάγραμμα 2.19. Εξέλιξη εξόδων διοικητικής λειτουργίας των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

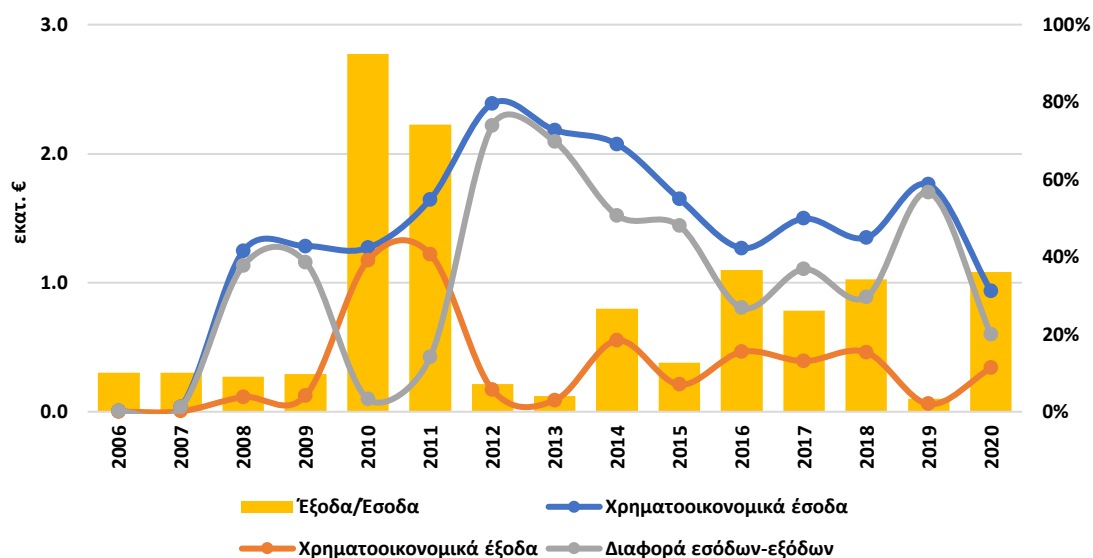
Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι μέρος των συνολικών εξόδων των TEA αποτελούν και τα έξοδα επενδύσεων τους. Τα συγκεκριμένα έξοδα αφορούν **έξοδα διαχείρισης χαρτοφυλακίου** τα οποία περιλαμβάνουν δύο βασικές κατηγορίες εξόδων, τα έξοδα του θεματοφύλακα (depository) και τα έξοδα του διαχειριστή επενδύσεων (asset manager). Ωστόσο, οι συγκεκριμένες κατηγορίες εξόδων δεν καταγράφονται διακριτά από τα κέρδη/ζημιές των τοποθετήσεων των TEA, επομένως είναι πολύ δύσκολο να απομονωθούν και να αναλυθούν.

Σε ό,τι αφορά στα χρηματοοικονομικά έσοδα και έξοδα των TEA, στα πρώτα περιλαμβάνονται κέρδη από επιμέτρηση στην εύλογη αξία χρεογράφων (π.χ. ομόλογα, μετοχές) και τόκοι προθεσμιακών καταθέσεων και στα δεύτερα ζημιές από επιμέτρηση στην εύλογη αξία χρεογράφων καθώς και χρεωστικοί τόκοι. Συνολικά την περίοδο 2006-2020 η καμπύλη των **χρηματοοικονομικών εσόδων** έχει μορφή ανάστροφου U. Την περίοδο 2006-

2012 ακολουθούν αυξητική πορεία και από τα μόλις €4,29 χιλ. ανήλθαν στα €2,39 εκατ. ενώ στη συνέχεια ακολουθούν πτωτική τροχιά και το 2020 διαμορφώθηκαν στα €937,1 χιλ. (-€1,45 εκατ. ή -60,8%).

Τα **χρηματοοικονομικά έξοδα** – με εξαίρεση τη διετία 2010-2011 που ανήλθαν σε €1,17 εκατ. και €1,22 εκατ., αντίστοιχα – κυμαίνονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα (€229,2 χιλ. κατά μέσο όρο την περίοδο 2006-2020) συγκριτικά με τα χρηματοοικονομικά έσοδα. Σαν αποτέλεσμα της πορείας των ανωτέρω μεγεθών, η διαφορά ανάμεσα στα χρηματοοικονομικά έσοδα και έξοδα είναι πάντα θετική παρουσιάζοντας διακυμάνσεις. Επιπλέον, ο λόγος έξοδα προς έσοδα την υπό εξέταση περίοδο κυμαίνεται στα επίπεδα του 15,2% κατά μέσο όρο, με εξαίρεση τη διετία 2010-2011 όπου ανήλθε σε 92,3% και 74,2%, αντίστοιχα. Τα συγκεκριμένα έτη τα χρηματοοικονομικά έξοδα είναι αυξημένα λόγω αυξημένων προβλέψεων υποτίμησης χρεογράφων ποσού €1,17 εκατ. το 2010 και €1,20 εκατ. το 2011 που αφορούν σε μεγάλο ποσοστό τα TEA Οικονομολόγων (€910,8 χιλ. και €882,6 εκατ., αντίστοιχα), ΕΛΤΑ (€226,9 χιλ. και €49,1 χιλ.) και Γεωτεχνικών (€29,0 χιλ. και €264,5 χιλ., αντίστοιχα) και τα ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν (Διάγραμμα 2.20).

Διάγραμμα 2.20. Εξέλιξη χρηματοοικονομικών εσόδων και εξόδων, διαφοράς και λόγου αυτών των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2006-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

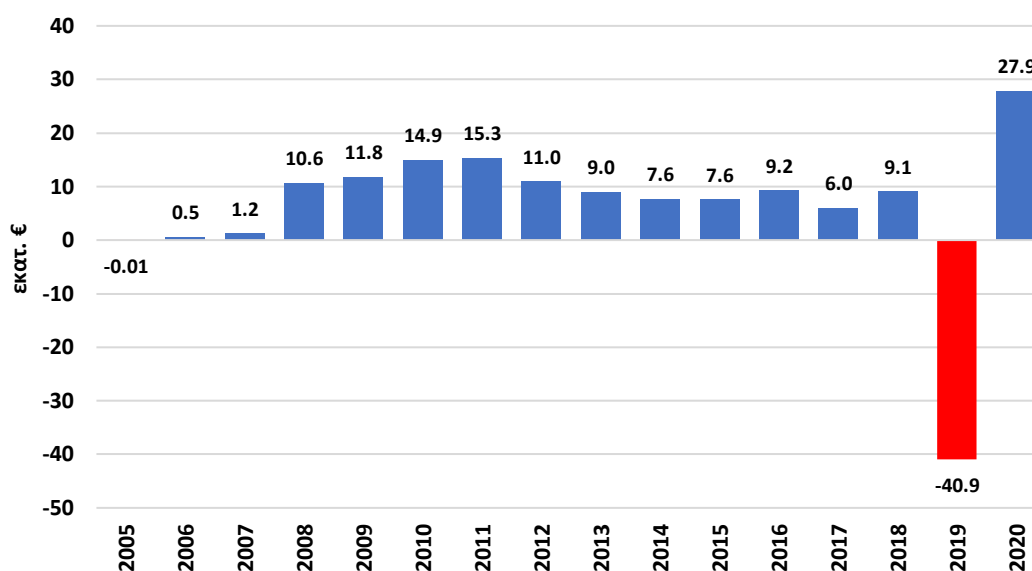
Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Τέλος, σε ό,τι αφορά το **πλεόνασμα/έλλειμμα μετά από φόρους**, πρέπει καταρχάς να διευκρινιστεί ότι στα TEA δεν υπάρχει η έννοια της «κερδοφορίας» αλλά η έννοια του πλεονάσματος/ελλείμματος. Εφόσον προκύπτει πλεόνασμα τότε αυτό κατευθύνεται στα ίδια κεφάλαια – στα Αποθεματικά και Αποτελέσματα εις νέον ως ενιαία κατηγορία. Δηλαδή το πλεόνασμα που πραγματοποιήθηκε εντός της χρήσης αποτελεί εσωτερικό κεφάλαιο για τα ταμεία, δεν διανέμεται στους ασφαλισμένους, αλλά χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση των νέων επενδύσεων των TEA για τη δημιουργία υπεραξιών. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό όσον αφορά τη λειτουργία των TEA καθώς καταδεικνύει τον μακροχρόνιο χαρακτήρα τους, δεδομένου ότι τα κεφάλαια δεσμεύονται με σκοπό τη μακροχρόνια αποταμίευση – με εξαίρεση έκτακτες περιπτώσεις (π.χ. ΕΛΤΑ όπως αναφέρθηκε

ανωτέρω). Συνεχίζοντας με την ανάλυση των δεδομένων για πλεόνασμα/έλλειμμα την διετία 2006-2007 είναι πολύ χαμηλό (€0,5 εκατ. και €1,2 εκατ., αντίστοιχα), ενώ την περίοδο 2008-2018 κυμαίνεται στα επίπεδα των €10,2 εκατ. κατά μέσο όρο. Το 2019 παρουσιάζεται έλλειμμα μετά από φόρους ποσού €40,9 εκατ. ως αποτέλεσμα του πολύ μεγάλου ποσού (€61,9 εκατ.) μερισμάτων που διένειμε το TEA των ΕΛΤΑ για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Τέλος, το 2020 το πλεόνασμα για το σύνολο του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών των TEA ανήλθε στα €27,9 εκατ. (Διάγραμμα 2.21).

Συμπερασματικά, την περίοδο 2005-2020, το 90% περίπου κατά μέσο όρο του Ενεργητικού των κλάδων συνταξιοδοτικών παροχών των TEA αποτελείται από επενδύσεις σε ομόλογα, καταθέσεις, μετοχές και αμοιβαία κεφάλαια, με το μεγαλύτερο μερίδιο να αποτελούν τα **ομόλογα** (60% περίπου) η αξία των οποίων αυξάνει συνεχώς.

Διάγραμμα 2.21. Εξέλιξη πλεονάσματος/ελλείμματος των Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

Πηγή: Ισολογισμοί TEA, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Η άνοδος των ιδίων κεφαλαίων είναι σχεδόν συνεχής ενώ παρόμοια πορεία αλλά με κάποιες αυξομειώσεις παρουσιάζουν και οι συνολικές υποχρεώσεις των TEA αλλά, όλη την υπό εξέταση περίοδο, με εξαίρεση το 2005, τα ίδια κεφάλαια είναι υψηλότερα από τις συνολικές υποχρεώσεις με τη μεταξύ τους διαφορά να διευρύνεται σχεδόν συνεχώς. Σαν αποτέλεσμα των ανωτέρω τα TEA παρουσιάζουν εξαιρετικό δείκτη **ξένων προς ίδια κεφάλαια**, δηλαδή παρουσιάζουν πολύ ικανοποιητική κεφαλαιακή επάρκεια. Σχετικά με τη δομή των ιδίων κεφαλαίων των TEA, το 97% περίπου, κατά μέσο όρο την περίοδο 2006-2020 σχηματίζεται από τα αποθεματικά του κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών.

Σε σχέση με την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, το συντριπτικό ποσοστό των εσόδων των TEA (95% περίπου κατά μέσο όρο την υπό εξέταση περίοδο) προέρχονται από τις **εισφορές κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών** των ασφαλισμένων μελών τους, ενώ οι παροχές που κατέβαλαν την περίοδο 2008-2018 τετραπλασιάστηκαν περίπου. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των εισφορών και των παροχών του κλάδου

συνταξιοδοτικών παροχών των ΤΕΑ, παρατηρούμε ότι ο **λόγος εισφορές προς παροχές** την περίοδο 2008-2014 αυξάνει σταδιακά από το 13% στο 49,6%, ενώ στη συνέχεια παρουσιάζει κάποιες αυξομειώσεις και το 2020 περιορίζεται στο 26,0%. Σχετικά με τα **έξοδα διοικητικής λειτουργίας** την περίοδο 2005-2020 αυξήθηκαν με ένα μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της τάξης του 33,2%. Αναφορικά με τα **χρηματοοικονομικά έσοδα και έξοδα** των ΤΕΑ, στα πρώτα περιλαμβάνονται κέρδη από επιμέτρηση στην εύλογη αξία χρεογράφων (π.χ. ομόλογα, μετοχές) και τόκοι προθεσμιακών καταθέσεων και στα δεύτερα ζημιές από επιμέτρηση στην εύλογη αξία χρεογράφων καθώς και χρεωστικοί τόκοι, με τη διαφορά τους να είναι πάντα θετική. Επιπλέον, ο λόγος έξοδα προς έσοδα την υπό εξέταση περίοδο είναι πολύ ικανοποιητικός αφού κυμαίνεται στα επίπεδα του 15,2% κατά μέσο όρο, με εξαίρεση τη διετία 2010-2011 όπου ανήλθε σε 92,3% και 74,2%, αντίστοιχα. Τέλος, σε ό,τι αφορά το **πλεόνασμα/έλλειμμα** ενώ την διετία 2006-2007 είναι πολύ χαμηλό, την περίοδο 2008-2020 είναι υψηλό καθώς κυμαίνεται στα επίπεδα των €11,7 εκατ. κατά μέσο όρο, με εξαίρεση το 2019 όπου παρουσιάζεται έλλειμμα ποσού €40,9 εκατ. ως αποτέλεσμα του πολύ μεγάλου ποσού (€61,9 εκατ.) μερισμάτων που διένειμε το ΤΕΑ των ΕΛΤΑ λόγω της μεγάλης εκροής υπαλλήλων είτε λόγω εθελούσιας εξόδου είτε λόγω συνταξιοδότησης το συγκεκριμένο έτος, οι οποίοι με την αφυπηρέτηση τους θεμελίωσαν δικαίωμα είσπραξης των εισφορών τους σε μορφή εφάπαξ.

2.5 Ανάλυση μικροδεδομένων Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης

Σκοπός της τρέχουσας παραγράφου είναι η ανάλυση μικροδεδομένων που αφορούν το σύνολο των ΤΕΑ και τους κλάδους συνταξιοδοτικών παροχών και σύνταξης, τα οποία παραχωρήθηκαν από την ΕΛΕΤΕΑ και καλύπτουν την περίοδο 2004-2020. Τα συγκεκριμένα δεδομένα αφορούν τον αριθμό των ασφαλισμένων (ενεργοί και ανενεργοί) και την ηλικία τους, το ύψος των εισφορών εργαζομένων και εργοδοτών, το πλήθος των ασφαλισμένων που έλαβαν παροχές εφάπαξ και σύνταξη καθώς και το ύψος των συγκεκριμένων παροχών.

Ξεκινώντας την ανάλυση, το πλήθος των **ασφαλισμένων** την περίοδο 2004-2020 ανήλθε με ένα μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (ΜΕΡΜ) 7,7%, με αποτέλεσμα από τους 10,9 χιλ. να ανέλθουν στους 35,9 χιλ. (+10,0 χιλ. ή +3,3 φορές). Το 93,9% των ασφαλισμένων, κατά μέσο όρο την περίοδο 2004-2020, ήταν ενεργοί ασφαλισμένοι (αυξήθηκαν από τους 10,9 χιλ. το 2004 στους 32,8 χιλ. το 2020) και το υπόλοιπο 6,1% ανενεργοί ασφαλισμένοι (αυξήθηκαν από 0 το 2004 στους 3,1 χιλ. το 2020), με αποτέλεσμα την υπό εξέταση περίοδο να αντιστοιχούν 7 περίπου ανενεργοί ασφαλισμένοι για κάθε 100 ενεργούς ασφαλισμένους (Πίνακας 2.4 στο Παράρτημα).

Σχετικά με τη μέση ηλικία των ασφαλισμένων, η **μέση ηλικία των ενεργών ασφαλισμένων** την περίοδο 2006-2020 αυξήθηκε σταδιακά από 42,9 στα 46,9 έτη (+4 έτη). Ωστόσο, ο **μέσος όρος ετών ασφάλισής** τους παρουσιάζει διακυμάνσεις. Πιο αναλυτικά, από τα 3 έτη το 2006 ανήλθε στα 6 έτη το 2009 ενώ το επόμενο έτος μειώθηκε στα 2,9 έτη για να αυξηθεί στη συνέχεια και να διαμορφωθεί στα 7,2 έτη το 2016. Έκτοτε περιορίστηκε για να κατέλθει στο 2020 στα 4,9 έτη (Πίνακας 2.4).

Η **μέση ηλικία των ανενεργών ασφαλισμένων** αυξήθηκε από τα 32 έτη το 2006 στα 45,8 το 2020, με την άνοδο να είναι εντονότερη τη διετία 2006-2007 και ηπιότερη έκτοτε. Ο **μέσος όρος ετών ασφάλισης** τους παρουσιάζει επίσης διακυμάνσεις, καθώς από 2 το 2006

αυξήθηκε στα 5 το 2009, το επόμενο έτος περιορίστηκε στα 2,3 και στη συνέχεια αυξήθηκε σταδιακά στα 7 έτη το 2017. Την επόμενη τριετία περιορίστηκε για να διαμορφωθεί στα 4,1 έτη το 2020 (Πίνακας 2.4).

Σχετικά με το **πλήθος των νέων ασφαλισμένων στα TEA**, παρουσιάζονται κάποιες διακυμάνσεις. Από 1,11 χιλ. το 2006 περιορίστηκαν στους 0,32 χιλ. το 2008 ενώ το επόμενο έτος αυξήθηκαν σημαντικά, δηλαδή στους 5,0 χιλ. Στη συνέχεια περιορίζονται, για να διαμορφωθούν στους 1,43 χιλ. το 2010, ενώ την περίοδο 2011-2017 ο αριθμός των νέων ασφαλισμένων κυμαίνεται, κατά μέσο όρο, στους 373 κατ' έτος. Τέλος, την τριετία 2018-2020 ο αριθμός τους αυξάνει σταδιακά από τους 1,40 χιλ. στους 11,3 χιλ. Σε ότι αφορά τη **μέση ηλικία των νέων ασφαλισμένων**, η αντίστοιχη καμπύλη παρουσιάζει σχήμα U, καθώς την περίοδο 2006-2012 περιορίζεται από τα 42,8 έτη στα 36,1, ενώ την περίοδο 2013-2020 αυξάνει από τα 39,2 έτη στα 44,7 (Πίνακας 2.4).

Οι **εισφορές των ασφαλισμένων** (Πίνακας 2.5) την περίοδο 2004-2020 αυξήθηκαν με ένα ΜΕΡΜ 22,8%, δηλαδή από τα €608,7 χιλ. στα €16,4 εκατ. το 2020. Από τις εισφορές αυτές το 72,4%, κατά μέσο όρο την υπό εξέταση περίοδο, ήταν τακτικές εισφορές (αυξήθηκαν από τις €608,7 χιλ. στα €9,6 εκατ.) και το υπόλοιπο 27,6% ήταν λοιπές εισφορές (αυξήθηκαν από τα €0 στα €6,8 εκατ.). Με άλλα λόγια, για κάθε €100 τακτικές εισφορές αντιστοιχούν €42,7 λοιπές εισφορές.

Συνεχίζοντας με τις **εργοδοτικές εισφορές**, αυξήθηκαν από τα €1,2 εκατ. το 2004 στα €9,1 εκατ. το 2019 (+7,5 φορές) και το 2020 αυξήθηκαν στα €21,4 εκατ. κυρίως ως αποτέλεσμα της έναρξης λειτουργίας του TEA της Τράπεζας Πειραιώς (λοιπές εργοδοτικές εισφορές του συγκεκριμένου ταμείου €9,62 εκατ.). Από το σύνολο των εργοδοτικών εισφορών, τακτικές και λοιπές, για τις δεύτερες τα στοιχεία αφορούν την περίοδο 2017-2020, ενώ οι πρώτες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εργοδοτικών εισφορών (93,3% κατά μέσο όρο την περίοδο 2004-2020) (Πίνακας 2.5 στο Παράρτημα).

Συνολικά, την περίοδο 2004-2020, το 51,6% των συνολικών εισφορών (εργαζόμενων και εργοδοτών) κατά μέσο όρο, αφορά εισφορές των ασφαλισμένων. Το σχετικό ποσοστό από το 33,3% το 2004 ανήλθε στο 66,9% το 2009 και στη συνέχεια περιορίστηκε σταδιακά στο 43,4% το 2020. Αντίστοιχα, το 48,4% κατά μέσο όρο των συνολικών εισφορών αφορά εργοδοτικές εισφορές, με το σχετικό ποσοστό να ακολουθεί αντίστροφη πορεία σε σχέση με το ποσοστό των συνολικών εισφορών που προέρχονται από ασφαλισμένους. Μειώθηκε την περίοδο 2004-2009 από το 66,7% στο 33,1% και στη συνέχεια αυξήθηκε για να διαμορφωθεί το 2020 στο 56,6%

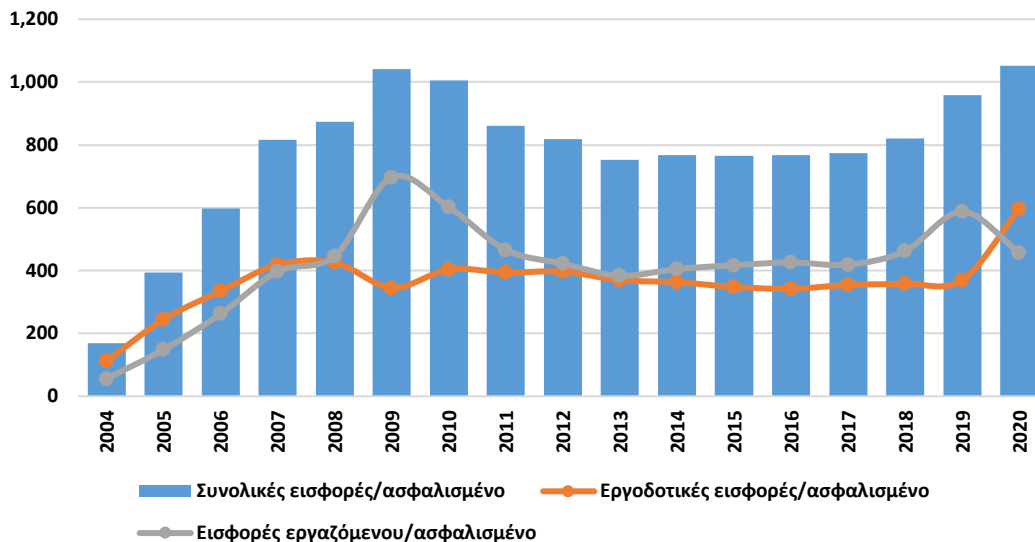
Από όσα προηγήθηκαν προκύπτει ότι οι **εργοδοτικές εισφορές ανά ασφαλισμένο** από τα €112,1 το 2004 ανήλθαν στα €595,8 το 2020 (αύξηση κατά 5,3 φορές ή κατά €483,7). Πιο αναλυτικά, ο δείκτης ενώ την περίοδο 2004-2008 αυξήθηκε από τα €112,1 στα €425,7 (+3,8 φορές ή +€313,6), μειώθηκε το 2009 στα €344,9, και την περίοδο 2010-2019 σταθεροποιήθηκε γύρω από τα €369,8 κατ' έτος, ενώ το 2020 αυξήθηκε στα €595,8 (Διάγραμμα 2.22).

Οι **εισφορές των εργαζόμενων ανά ασφαλισμένο** ανήλθαν από τα €56,1 το 2004 στα €456,7 το 2020 (αύξηση κατά 7,1 φορές ή κατά €400,6), αλλά η αύξηση αυτή δεν ήταν γραμμική. Πιο αναλυτικά, οι εισφορές από τα €56,1 το 2004 ανήλθαν στα €696,7 το 2009 (+12,4 φορές ή

+€640,6) και στη συνέχεια περιορίστηκαν για να διαμορφωθούν στα €383,8 το 2013 (-44,9% ή -€312,9 συγκριτικά με το 2009). Έκτοτε αυξήθηκαν σταδιακά στα €587,5 το 2019 και το 2020 περιορίστηκαν στα €456,7 (Διάγραμμα 2.22).

Διάγραμμα 2.22. Εξέλιξη δεικτών εισφορών προς εργαζόμενο, 2004-2020

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Στο σύνολο τους οι **εισφορές ανά ασφαλισμένο** (άθροισμα εργοδοτικών εισφορών και εισφορών εργαζόμενου) αυξήθηκαν από τα €168,2 στα €1.052,4 (+5,3 φορές ή +€884,3). Ωστόσο η αύξηση αυτή δεν ήταν συνεχής, καθώς ενώ το συγκεκριμένο μέγεθος αυξήθηκε την περίοδο 2004-2009 (από €168,2 στα €1.041,6) στη συνέχεια μειώθηκε για να διαμορφωθεί το 2013 στα €753,2. Έκτοτε παρουσιάζει αύξηση η οποία είναι εντονότερη την τριετία 2018-2020. Σημειώνεται ότι οι εισφορές των εργαζομένων ανά ασφαλισμένο όλη την υπό εξέταση περίοδο είναι υψηλότερες από τις εργοδοτικές εισφορές ανά ασφαλισμένο, με εξαίρεση την περίοδο 2004-2007 και το έτος 2020 (Διάγραμμα 2.22).

Συνεχίζοντας με τα στοιχεία για τον **κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών**, αυτά αφορούν στην περίοδο 2005-2020. Ξεκινώντας από το πλήθος των **ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή εφάπαξ**, ο αριθμός τους την υπό εξέταση περίοδο κυμαίνεται στους 540 κατ' έτος, με εξαίρεση το 2019. Το έτος αυτό όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, 4.467 εργαζόμενοι αποχώρησαν από τα ΕΛΤΑ, οι οποίοι εισέπραξαν τις εισφορές που είχαν καταβάλει στο αντίστοιχο ΤΕΑ, σε μορφή εφάπαξ.

Αναφορικά με το **ύψος των παροχών** που κατέβαλαν τα ΤΕΑ, από μόλις €103,7 το 2005 ανήλθαν στα €8,62 εκατ. ο 2020 (+83,7 φορές), ενώ για το λόγο που αναφέρθηκε αμέσως πιο πάνω το συγκεκριμένο ποσό ανήλθε στα €63,9 εκατ. το 2019.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το **ποσό εφάπαξ παροχής ανά ασφαλισμένο** την περίοδο 2005-2017 ανήλθε κατά 56 φορές ή κατά €17,4 χιλ. (από τα €316 στα €17,7 χιλ.), ενώ στη συνέχεια περιορίστηκε για να διαμορφωθεί το 2020 στα €12,7 χιλ. (-28,0% ή -€4,9 χιλ. συγκριτικά με το 2017). Δηλαδή το **συνολικό μέσο ποσό εφάπαξ** που έχει χορηγηθεί από τα

ΤΕΑ στους ασφαλισμένους τους την περίοδο 2005-2020 διαμορφώθηκε στα €7,3 χιλ. κατ' έτος.

Η μέση ηλικία των ασφαλισμένων που έλαβαν την εφάπαξ παροχή την περίοδο 2008-2020 περιορίστηκε κατά 6,7 έτη, δηλαδή από τα 69,0 στα 62,3. Αντίθετα, την περίοδο 2005-2020 ο μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο των ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή εφάπαξ ανήλθε σχεδόν συνεχώς από τα μόλις 2 έτη στα 7,4 έτη (Πίνακας 2.2).

Πίνακας 2.2. Στοιχεία ασφαλισμένων και εισφορών κλάδου συνταξιοδοτικών παροχών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2005-2020

	Πλήθος ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή σε μορφή εφάπαξ	Σύνολο παροχών σε μορφή εφάπαξ που καταβλήθηκαν	Μέσο ποσό παροχής εφάπαξ	Μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο των ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή εφάπαξ	Μέσος όρος ηλικίας ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή εφάπαξ
2005	328	€103.737	€316	2,0	
2006	544	€493.483	€907	3,0	
2007	476	€842.143	€1.769	4,0	
2008	423	€1.212.055	€2.865	3,0	69,0
2009	345	€1.473.145	€4.270	3,5	65,0
2010	641	€3.331.567	€5.197	3,3	59,3
2011	766	€4.470.293	€5.836	3,7	59,2
2012	615	€4.717.805	€7.671	4,5	59,5
2013	744	€4.990.097	€6.707	5,2	58,1
2014	685	€5.728.594	€8.363	6,3	58,6
2015	591	€5.435.218	€9.197	7,0	56,7
2016	416	€3.781.899	€9.091	7,4	60,6
2017	421	€7.438.784	€17.669	6,2	60,1
2018	431	€5.234.001	€12.144	7,1	60,5
2019	4.670	€63.937.176	€13.691	8,0	60,5
2020	677	€8.616.056	€12.727	7,4	62,3
μ.ό. 05-20	798	€7.612.878	€7.401	5,1	60,7

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Η συγκεκριμένη παράγραφος ολοκληρώνεται με την ανάλυση των δεδομένων που αφορούν στον κλάδο παροχής συντάξεων των ΤΕΑ, τα οποία συγκριτικά με τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών είναι πολύ μικρότερα σε μέγεθος και καλύπτουν την περίοδο 2017-2020.

Ξεκινώντας από το πλήθος των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη, ο αριθμός τους την υπό εξέταση περίοδο ανήλθε από τους 28 στους 49, ενώ σε σχέση με το ύψος των παροχών που κατέβαλαν τα ΤΕΑ, από τα €36,2 το 2017 ανήλθαν στα €105,8 χιλ. το 2020 (+2,9 φορές ή +€69,6 χιλ.). Κατά συνέπεια, το ετήσιο ποσό της σύνταξης ανά ασφαλισμένο ανήλθε σταδιακά από τα €1.293 το 2017 στα €2.159 το 2019 (+67,0% ή +€866) ή με άλλα λόγια το συνολικό μέσο ετήσιο ποσό σύνταξης που έχει χορηγηθεί από τα ΤΕΑ στους ασφαλισμένους τους την περίοδο 2017-2020 διαμορφώθηκε στα €1.747,8 κατ' έτος (ή €146 το μήνα). Η μέση ηλικία των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη την περίοδο αυξήθηκε κατά 4,0 έτη, δηλαδή από τα 64,0 στα 68,0, ενώ τέλος, ο μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη ανήλθε από τα μόλις 0,7 έτη το 2017 στα 2,6 το 2020 (Πίνακας 2.3).

Εν κατακλείδι, το πλήθος των ασφαλισμένων την περίοδο 2004-2020 ανήλθε με ένα μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής (ΜΕΡΜ) 7,7%, ενώ 93,9% αυτών, κατά μέσο όρο, ήταν ενεργοί ασφαλισμένοι με αποτέλεσμα την υπό εξέταση περίοδο να αντιστοιχούν 7 περίπου ανενεργοί ασφαλισμένοι για κάθε 100 ενεργούς ασφαλισμένους. Η μέση ηλικία των ενεργών ασφαλισμένων την περίοδο 2006-2020 αυξήθηκε κατά 4 έτη (από 42,9 στα 46,9) αλλά ο μέσος όρος ετών ασφάλισής τους παρουσιάζει διακυμάνσεις. Ακόμα, η μέση ηλικία των ανενεργών ασφαλισμένων αυξήθηκε από τα 32 έτη το 2006 στα 45,8 το 2020, με την άνοδο να είναι εντονότερη τη διετία 2006-2007 και ηπιότερη έκτοτε αλλά όπως και στην περίπτωση των ενεργών ασφαλισμένων παρουσιάζει διακυμάνσεις. Σε ό,τι αφορά το πλήθος των νέων ασφαλισμένων, παρουσιάζονται κάποιες διακυμάνσεις αν και συνολικά από τους 1,11 χιλ. το 2006 αυξήθηκαν στους 11,3 χιλ. το 2020, ενώ η μέση ηλικία των νέων ασφαλισμένων, την περίοδο 2006-2012 περιορίζεται από τα 42,8 έτη στα 36,1, ενώ την περίοδο 2013-2020 αυξάνει από τα 39,2 έτη στα 44,7.

Πίνακας 2.3. Στοιχεία ασφαλισμένων και εισφορών κλάδου σύνταξης Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2017-2020

	Πλήθος ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή σε μορφή σύνταξης	Σύνολο παροχών σε μορφή σύνταξης που καταβλήθηκαν	Μέσο ετήσιο ποσό σύνταξης	Μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη	Μέσος όρος ηλικίας ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη
2017	28	€36.200	€1.293	0,7	64,0
2018	33	€66.800	€2.024	1,4	65,9
2019	41	€85.400	€2.083	2,0	67,0
2020	49	€105.800	€2.159	2,6	68,0
μ.ό. 17-20	38	€73.550	€1.890	1,7	66,2

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Οι εισφορές των ασφαλισμένων την περίοδο 2004-2020 αυξήθηκαν με ένα ΜΕΡΜ 22,8%, και από αυτές το 72,4%, κατά μέσο όρο, ήταν τακτικές εισφορές, ενώ για κάθε €100 τακτικές εισφορές αντιστοιχούσαν €42,7 λοιπές εισφορές. Οι εργοδοτικές εισφορές, αυξήθηκαν από τα €1,2 εκατ. το 2004 στα €9,1 εκατ. το 2019 (+7,5 φορές) και στα €21,4 εκατ. το επόμενο έτος, εκ των οποίων οι τακτικές αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εργοδοτικών εισφορών. Συνολικά, την περίοδο 2004-2020, το 51,6% των συνολικών εισφορών κατά μέσο όρο, αφορά εισφορές των ασφαλισμένων με το σχετικό ποσοστό από το 33,3% το 2004 να ανέρχεται στο 66,9% το 2009 και στη συνέχεια να περιορίζεται στο 43,4% το 2020.

Παράλληλα, οι εργοδοτικές εισφορές ανά ασφαλισμένο από τα €112,1 το 2004 ανήλθαν στα €595,8 το 2020 και οι εισφορές των εργαζόμενων ανά ασφαλισμένο ανήλθαν από τα €56,1 το 2004 στα €456,7 το 2020 (+7,1 φορές), αλλά η αύξηση αυτή δεν ήταν γραμμική. Στο σύνολο τους οι εισφορές ανά ασφαλισμένο αυξήθηκαν από τα €168,2 στα €1.052,4 (+5,3 φορές), αλλά η αύξηση αυτή δεν ήταν συνεχής. Εξάλλου, οι εισφορές των εργαζόμενων ανά ασφαλισμένο όλη την υπό εξέταση περίοδο είναι υψηλότερες από τις εργοδοτικές εισφορές ανά ασφαλισμένο, με εξαίρεση την περίοδο 2004-2007 και το έτος 2020.

Συνεχίζοντας με τα στοιχεία για το πλήθος των ασφαλισμένων που έλαβαν εφάπαξ, ο αριθμός τους την περίοδο 2005-2020 κυμαίνεται στους 540 κατ' έτος – με εξαίρεση το 2019

που ανήλθε στους 4,47 χιλ. υπό την επίδραση και της περίπτωσης του ΤΕΑ-ΕΛΤΑ που προαωαφέρθηκε. Παράλληλα, το ύψος των παροχών που κατέβαλαν τα ΤΕΑ, από μόλις €103,7 το 2005 ανήλθαν στα €8,62 εκατ. ο 2020 (+83,1 φορές), ενώ το ποσό εφάπαξ παροχής ανά ασφαλισμένο ανέρχεται συνεχώς, με αποτέλεσμα από τα μόλις €316 το 2005 να ανέλθει στα €12,7 χιλ. το 2020 (+40,2 φορές). Τέλος, η μέση ηλικία των ασφαλισμένων που έλαβαν την εφάπαξ παροχή την περίοδο 2008-2020 περιορίστηκε κατά 6,7 έτη (από τα 69,0 στα 62,3) ενώ ο μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο των ασφαλισμένων που έλαβαν παροχή εφάπαξ ανήλθε σχεδόν συνεχώς από τα μόλις 2 έτη το 2005 στα 7,4 έτη το 2020.

Ολοκληρώνοντας με τον κλάδο παροχής συντάξεων, τα μεγέθη συγκριτικά με τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών είναι χαμηλότερα και καλύπτουν μικρότερη χρονική περίοδο (2017-2020). Το πλήθος των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη, ανήλθε από τους 28 στους 49, ενώ το ύψος των παροχών που κατέβαλαν τα ΤΕΑ ανήλθε από τα €36,2 το 2017 στα €105,8 χιλ. το 2020 (+2,9 φορές). Σαν αποτέλεσμα, το ποσό της σύνταξης ανά ασφαλισμένο ανήλθε σταδιακά από τα €1.293 στα €2.159 (+67,0%). Η μέση ηλικία των ασφαλισμένων που έλαβαν σύνταξη την περίοδο αυξήθηκε κατά 4,0 έτη (64,0 στα 68,0), ενώ, τέλος, ο μέσος όρος ετών ασφάλισης στον κλάδο ανήλθε από τα μόλις 0,7 έτη το 2017 στα 2,6 το 2020.

Επιχειρώντας να συνθέσουμε τη μεγάλη εικόνα του 2ου πυλώνα ασφάλισης της χώρας, όπως αποτυπώνεται από τα στοιχεία των ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, από την ίδρυση του θεσμού έως σήμερα, ξεχωρίζουμε τα ακόλουθα:

- Οι μέσες ετήσιες εισφορές εργοδοτών και αργαζομένων ανά ασφαλισμένο κυμάνθηκαν μόλις στα 1.052 ευρώ, εκ των οποίων, 596 ευρώ (ήτοι 57%) ήταν εργοδοτικές.
- Το μέσο ποσό εφάπαξ παροχής ανά ασφαλισμένο για τα έτη 2005-2020 κυμάθηκε σε μόλις 7,3 χιλ. ευρώ κατ'έτος, ενώ για το έτος 2020 άγγιξε τα 12,7 χιλ. ευρώ με μέσο όρο τα 7,4 έτη ασφάλισης.

Λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη ότι υφίστανται 24 ΙΕΣΠ-ΤΕΑ που έχουν λειτουργήσει μετά από τον ιδρυτικό νόμο του 2002 (ήτοι, περίπου ένα ταμείο ανά έτος), τα παραπάνω ευρήματα συνθέτουν την εικόνα ενός ιδιαίτερα περιορισμένου σε μέγεθος 2ου πυλώνα ασφάλισης της χώρας, εξαιτίας μιας σειράς από αγκυλώσεις και εμπόδια που αναλύονται παρακάτω. Τα εμπόδια αυτά χρήζουν αντιμετώπισης μέσα από ένα συντονισμένο πλαίσιο παρεμβάσεων προκειμένου να ενισχυθούν οι προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης του θεσμού μακροχρόνια.

Πλαίσιο 2.1. Κλάδος υγείας Ταμείου Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομικών

Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης παρέχουν κατά βάση στα ασφαλισμένα τους μέλη πρόσθετη, πέραν της προσφερόμενης από τον κύριο φορέα κοινωνικής ασφάλισης, επαγγελματική προστασία για τον ασφαλιστικό κίνδυνο του γήρατος. Σε αυτό το πλαίσιο, όπως καταγράφεται στην παρούσα μελέτη, έχουν συστήσει και λειτουργούν **κλάδο Συνταξιοδοτικών Παροχών** χωρίς εγγυήσεις, με τον οποίο χορηγούν στα μέλη τους παροχές σε χρήμα που καταβάλλονται, κατ' εξοχήν, με τη μορφή εφάπαξ αλλά και μέσω τμηματικών καταβολών (σύνταξη).

Συμπληρωματικά με τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών, αρκετά ΤΕΑ (π.χ. Accenture, Αστυνομικών-Πυροσβεστών-Λιμενικών, Γεωτεχνικών, Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας, Ελληνικών Ταχυδρομείων, Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης, Οικονομολόγων, Ορκωτών Ελεγκτών, Τράπεζας Πειραιώς, Υπουργείου Οικονομικών) έχουν προβλέψει στα καταστατικά τους τη δυνατότητα σύστασης και λειτουργίας και άλλων κλάδων που περιλαμβάνουν παροχές σε χρήμα ή σε είδος που χορηγούνται συμπληρωματικά προς τις συνταξιοδοτικές παροχές για την ασφάλιση των κινδύνων θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ανικανότητας για εργασία, αναπηρίας, ασθένειας ή ατυχήματος και διακοπής της εργασίας. Οι εν λόγω **κλάδοι Συμπληρωματικών Παροχών** όπως έχουν ονομαστεί (βάσει Ν.4680/2020 και των εφαρμοστικών του υπουργικών αποφάσεων) δύναται να υποδιαιρούνται σε κλάδο Παροχών λόγω θανάτου ή κλάδο Λοιπών Συμπληρωματικών Παροχών αναλόγως του είδους των ασφαλιστικών κινδύνων που καλύπτουν.

Ορισμένα επαγγελματικά ταμεία παρέχουν στα ασφαλισμένα μέλη τους κλάδους Συμπληρωματικών Παροχών με έμφαση στην κάλυψη των ασφαλιστικών κινδύνων ασθένειας ή ατυχήματος, δηλαδή σε **συμπληρωματικές ασφαλιστικές παροχές υγείας σε είδος ή/και σε χρήμα** (π.χ. ΤΕΑ Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας, ΤΕΑ-ΕΛΤΑ, ΤΕΑ-Υπουργείου Οικονομικών), ενώ άλλα ΤΕΑ λειτουργούν συμπληρωματικά κλάδους που καλύπτουν τους κινδύνους του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία ή συνεπεία ατυχήματος και διακοπής της εργασίας (π.χ. Ε.Τ.Α.Ο.). Η λειτουργία των συμπληρωματικών κλάδων διέπεται από την **αρχή της ομαδικής αλληλεγγύης** σύμφωνα με την οποία «πληρώνουν πολλοί για να αποζημιωθούν λίγοι». Δεδομένης της προαιρετικής συμμετοχής των ασφαλισμένων σε επαγγελματικά ταμεία, είναι ιδιαίτερης σημασίας για τη βιωσιμότητα των κλάδων συμπληρωματικών παροχών τους, η εγγραφή όσο το δυνατόν υψηλότερου αριθμού ασφαλισμένων και παράλληλα ο χαμηλός μέσος όρος ηλικίας των εγγεγραμμένων.

Αυτή η διάσταση των πολλαπλών συμπληρωματικών παροχών προσδίδει στα ΤΕΑ τη **δυνατότητα παροχής πακέτου ολοκληρωμένων ασφαλιστικών καλύψεων** στα μέλη τους, συμπληρώνοντας και διευρύνοντας τον βασικό τους καταστατικό σκοπό ως οχήματα προαιρετικής, συνταξιοδοτικής αποταμίευσης. Επιπλέον, ένα σημαντικό γεγονός που χρήζει ειδικής μνείας είναι ότι η ενεργοποίηση και λειτουργία κλάδων Συμπληρωματικών Παροχών Υγείας από πλευράς ορισμένων επαγγελματικών ταμείων αποτελεί **προϊόν σύμπραξης του 2^{ου} και του 3^{ου} πυλώνα ασφάλισης**, αναδεικνύοντας στην πράξη τις δυνατότητες αποτελεσματικής συνεργασίας επαγγελματικών ταμείων και ιδιωτικών ασφαλιστικών επιχειρήσεων. Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής αποτελεί το ΤΕΑ-ΕΛΤΑ, το οποίο παρέχει τον κλάδο Παροχών Υγείας στα ασφαλισμένα του μέλη μέσα από την σύμπραξη του ΤΕΑ με ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία, όπου η δεύτερη έχει αντασφαλίσει 100% τις καλύψεις Ζωής και Υγείας που παρέχει το ΤΕΑ προς τους ασφαλισμένους του και τα εξαρτώμενα μέλη αυτών.

Ο κλάδος υγείας των ΤΕΑ αφορά κατά βάση οικονομική συμμετοχή σε δαπάνες υγειονομικής περίθαλψης με προβλεπόμενες αποζημιώσεις εντός συγκεκριμένου κανονισμού παροχών ο οποίος και επικαιροποιείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα με βάση το αποτέλεσμα που προκύπτει από τον οικονομικό δείκτη εισφορές προς δαπάνες αποζημιώσεων (Loss Ratio). Προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του κλάδου, τα ΤΕΑ υποχρεούνται να διατηρούν κεφάλαια φερεγγυότητας και αποθεμάτων σύμφωνα με το ισχύον εποπτικό πλαίσιο. Ταυτόχρονα, τα Ταμεία υποχρεούνται να εκπονούν περιοδικές εκθέσεις ανάλυσης κινδύνων στις οποίες εκτιμώνται και καταγράφονται οι σημαντικότεροι κίνδυνοι, όπως ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο κίνδυνος εξόδων, ο κίνδυνος μείωσης των ασφαλισμένων μελών, ο επενδυτικός και λειτουργικός κίνδυνος. Ο ασφαλιστικός κίνδυνος που αφορά κατ' εσχόλη τον κλάδο υγείας περιλαμβάνει (α) τον κίνδυνο μη επάρκειας της εισφοράς (ασφαλίστρου), όπως προσεγγίζεται από δείκτες ζημιών λαμβάνοντας υπόψη την τάση στις αποζημιώσεις, το συμφωνημένο με τους παρόχους κόστος του ταμείου ανά ασφαλισμένο (capitation cost), κ.λπ. (β) τον κίνδυνο μη επαρκών αποθεμάτων και (γ) τον κίνδυνο από αβεβαιότητα στις παραδοχές της τιμολόγησης και αποθεματοποίησης που σχετίζεται με ακραία ή έκτακτα συμβάντα.

Βάσει στοιχείων που προέρχονται από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς των ΤΕΑ, το ταμείο με το μεγαλύτερο σε όρους ενεργητικού, κλάδο υγείας είναι αυτό του Υπουργείου Οικονομικών (ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ). Το **ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ είναι το πρώτο ΤΕΑ που ιδρύθηκε στην Ελλάδα**, το Μάιο του 2004 (ΦΕΚ Β' 727/14.05.2004), σε εφαρμογή των άρθρων 7 και 8 του Νόμου 3029/2002 για την «Μεταρρύθμιση Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης», με τον οποίο θεσπίστηκε στη χώρα μας ο θεσμός της Επαγγελματικής Ασφάλισης (δεύτερος πυλώνας), και στο οποίο **δύναται πλέον να εγγραφούν το σύνολο των εργαζομένων (δημοσίων υπαλλήλων) στον στενό ή ευρύτερο Δημόσιο Τομέα**. Το ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ λειτουργεί δύο κλάδους, τον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών (κύριος κλάδος) και τον κλάδο υγείας (συμπληρωματικός κλάδος). Ο δεύτερος ενεργοποιήθηκε από τη σύσταση του ταμείου και χορηγεί στα ασφαλισμένα του μέλη πρόσθετες παροχές δευτεροβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης για νοσηλεία σε δημόσιο νοσοκομείο ή ιδιωτική κλινική. Προς τούτο, το Ταμείο σύναψε **απευθείας συμφωνίες συνεργασίας με ιδιωτικά νοσηλευτικά ιδρύματα**. Από το 2017 το ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ λειτουργεί τον Κλάδο Υγείας με **προσυμφωνημένο κόστος ανά ασφαλισμένο (capitation fee) και κλειστό δίκτυο ιδιωτικών νοσηλευτικών ιδρυμάτων** με αντισυμβαλλόμενο πάροχο ιδιωτικό όμιλο παροχής υπηρεσιών υγείας, ο οποίος και προκρίθηκε κατόπιν διενέργειας ανοικτής δημόσιας διαγωνιστικής διαδικασίας, επαναλαμβανόμενης ανά τριετία. Για την αναχαίτιση και τον έλεγχο της δαπάνης το Ταμείο εξασφάλισε προνομιακό κατάλογο χρεώσεων καθώς και την κοστολόγηση πολλών περιπτώσεων νοσηλείας με κλειστά πακέτα χρέωσης. Τα ικανοποιητικά οικονομικά αποτελέσματα με βάση το Loss Ratio της συγκεκριμένης συνεργασίας στην παροχή του Κλάδου Υγείας του Ταμείου, έδωσαν την δυνατότητα στο Δ.Σ. του Ταμείου, με τη συμπλήρωση δύο (2) ετών λειτουργίας του κλάδου υγείας, να προχωρήσει, προς όφελος των ασφαλισμένων του μελών, σε μείωση των ποσών με τα οποία αυτά συμμετέχουν στις δαπάνες νοσηλείας (εκπιπτόμενα ποσά νοσηλείας) σε εντός δικτύου ιδιωτικές κλινικές καθώς και σε επιπλέον βελτιώσεις παροχών σε όρους κόστους ιατρικών υπηρεσιών και διεύρυνσης δικτύου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο **μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας των ΤΕΑ** δίνει δυνατότητα στις διοικήσεις τους, στην περίπτωση καταγραφής θετικού ετήσιου οικονομικού αποτελέσματος, να μειώσουν το ύψος των εισφορών (έστω προσωρινά και εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό και υπάρχει περιθώριο με βάση την ανάλυση κινδύνων) ή να **βελτιώνουν τις προσφερόμενες παροχές του κλάδου υγείας υπέρ των ασφαλισμένων τους μελών**. Επιπρόσθετα, υπογραμμίζεται το πρόσθετο πλεονέκτημα της (σε προαιρετική βάση) **δυνατότητας συνδυαστικής χρήσης παροχών από τον 2^ο και τον 3^ο πυλώνα** που δίδεται στους ασφαλισμένους ενός επαγγελματικού ταμείου που θέλουν να βελτιώσουν περαιτέρω την συμπληρωματική τους υγειονομική ασφάλιση. Με άλλα λόγια, οι ασφαλισμένοι ενός ΤΕΑ έχουν τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξουν επιπλέον την σύναψη και ενός ατομικού ασφαλιστηρίου συμβολαίου υγείας με μία ασφαλιστική εταιρεία (3^{ος} Πυλώνας) που θα καλύπτει και αυτό επιπροσθέτως – μετά την συμμετοχή του Κύριου Φορέα Ασφάλισης (π.χ. ΕΟΠΥΥ) και του ΤΕΑ – ενδεχόμενες δαπάνες νοσηλείας αλλά καταβάλλοντας σημαντικά χαμηλότερο ασφάλιστρο έναντι της αυτόνομης ιδιωτικής ασφάλισης. Επιπλέον, με την πρακτική αυτή, οι ασφαλισμένοι δύναται να διασφαλίζουν αθροιστικά χαμηλότερη οικονομική ατομική συμμετοχή και μεγαλύτερο ποσό ετήσιας ασφαλιστικής κάλυψης σε περιπτώσεις νοσηλείας. Η περίπτωση λειτουργίας του κλάδου υγείας του ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ αποτελεί **παράδειγμα αναφοράς** του πώς μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικά σε μεγάλους πληθυσμούς η παροχή ολοκληρωμένων, πρόσθετων παροχών υγείας στους ασφαλισμένους, σε ιδιαίτερα χαμηλό κόστος και σε συμπληρωματικότητα με τον τρίτο πυλώνα.

Ο κύριος κλάδος του ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ – μετά την έγκριση των τροποποιήσεων του καταστατικού του ταμείου (ΦΕΚ Β' 48/18.01.2019) – ενεργοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 2019 παρέχοντας συνταξιοδοτικές παροχές υπό μορφή εφάπαξ ή τμηματικών καταβολών (σύνταξη) στα μέλη του για την κάλυψη των ασφαλιστικών κινδύνων του γήρατος και της αναπηρίας. Ωστόσο, το ταμείο αναγκάστηκε να αναστείλει τις παροχές υγειονομικής περίθαλψης στα μέλη του την 01/01/2012, καθώς διακόπηκε η αποκλειστική χρηματοδότησή του από τον εργοδότη (Υπουργείο Οικονομικών). Συγκεκριμένα, μειώθηκε η εργοδοτική χρηματοδότηση κατά 60% το 2010 ενώ διεκόπη οριστικά τα δύο επόμενα έτη. Ταυτόχρονα, καταγράφηκε σημαντική μείωση των αποθεματικών του ως αποτέλεσμα της υποχρεωτικής συμμετοχής του ταμείου στο Πρόγραμμα Ανταλλαγής Ομολόγων (PSI+) της Ελληνικής Κυβέρνησης το 2012.

Μέχρι την 01/01/2012 ο αριθμός των μελών του ήταν 12.949 και ο συνολικός αριθμός των εξαρτώμενων μελών ήταν 33.777, ενώ το συνολικό ποσό των παροχών υγείας που χορηγήθηκαν έφτασε τα €30,0 εκατ. περίπου. Ωστόσο, από την 01/10/2017 το ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ, βασιζόμενο σε νέο τρόπο χρηματοδότησης ο οποίος προέρχεται εξ' ολοκλήρου από εισφορές των ασφαλισμένων του μελών, ξεκίνησε εκ νέου τη λειτουργία του κλάδου Υγείας και την καταβολή των παροχών που προβλέπονται στο καταστατικό του, με αποτέλεσμα την 31/12/2021 ο αριθμός των μελών του να ανέρχεται σε 12.189 (5.365 κύρια και 6.824 εξαρτώμενα μέλη) και το σύνολο των καταβαλλόμενων αποζημιώσεων σε €2,72 εκατ. ευρώ.

Ως προς τα οικονομικά μεγέθη του ταμείου ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ, σημειώνεται καταρχάς ότι την περίοδο 2005-2018 αφορούν μόνο στον κλάδο υγείας, ενώ τη διετία 2019-2020 τόσο στον κλάδο υγείας όσο και στον κλάδο συνταξιοδοτικών παροχών.

Ξεκινώντας την ανάλυση (Πίνακας 2.6), το σύνολο του **Ενεργητικού** του από τα €4,36 εκατ. το 2005 και τα €3,81 εκατ. το 2006 ανήλθε στα €8,22 εκατ. το 2009 (+€3,86 εκατ. ή +88,6%). Ωστόσο, έκτοτε περιορίστηκε σημαντικά για να κατέλθει το 2012 στα μόλις €0,42 εκατ. (-94,9% συγκριτικά με το 2009) σαν αποτέλεσμα της αναστολής λειτουργίας του το συγκεκριμένο έτος για τους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Στη συνέχεια παρουσιάζει ήπια άνοδο και το 2020 διαμορφώθηκε στα €2,72 εκατ. (+6,5 φορές ή +€2,30 εκατ. συγκριτικά με το 2012). Την περίοδο 2005-2020 το 58,1% του ενεργητικού κατά μέσο όρο σχηματίζεται από επενδύσεις του ταμείου σε ομόλογα και αμοιβαία κεφάλαια, με το ετήσιο ποσοστό τους από 0% την τετραετία 2005-2008 να ανέρχεται σταδιακά με αποτέλεσμα από το 2012 και μετά να διαμορφώνεται σε επίπεδα άνω του 80%, ενώ την τετραετία 2013-2016 σε επίπεδα άνω του 90%. Αντίστοιχα το ποσοστό των καταθέσεων (όψεως και προθεσμίας) ανέρχεται στα επίπεδα του 39,2%, κατά μέσο όρο την περίοδο 2005-2020, αλλά το ετήσιο ποσοστό φθίνει (από 99,1% το 2005 σε 25,6% το 2020).

Το μεγαλύτερο ποσοστό του **Παθητικού** (80,4% κατά μέσο όρο την υπό εξέταση περίοδο) αποτελείται κυρίως από τα ίδια κεφάλαια, τα οποία από τα €2,93 εκατ. το 2005 ανήλθαν στα €7,30 εκατ. το 2009 και το 2011 περιορίστηκαν στα €0,25 εκατ. (-91,5% ή -€2,68 εκατ.) ως αποτέλεσμα της αναστολής λειτουργίας του ταμείου που αναφέρθηκε πιο πάνω. Έκτοτε αυξάνουν ήπια και το 2020 διαμορφώθηκαν στα €2,53 εκατ. (+10,1 φορές σε σχέση με το 2011). Οι συνολικές υποχρεώσεις αφορούν κυρίως αποθέματα εκκρεμών ζημιών και επιπλέον αναλογιστικό απόθεμα. Με εξαίρεση το 2011 (76,6%) το ποσοστό τους διαμορφώνεται την περίοδο 2005-2020 στο 14,1% κατά μέσο όρο, αλλά διαχρονικά παρουσιάζει πτωτική πορεία (από 32,6% το 2005 στο 2,8% το 2020).

Ολοκληρώνοντας την ανάλυση με την **Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης**, τα έσοδα του ταμείου από τα €10,5 εκατ. το 2005, περιορίζονται την τετραετία 2006-2009 στα €4,85 εκατ. και το επόμενο έτος στα €2,0 εκατ. Την πενταετία 2011-2016 τα έσοδα του είναι μηδενικά λόγω της προαναφερθείσας αναστολής λειτουργίας του την περίοδο αυτή και στην συνέχεια με την επανέναρξη λειτουργίας του αυξάνουν ήπια από τα €0,26 εκατ. το 2017 στα €1,56 εκατ. το 2020. Παρόμοια είναι η πορεία των παροχών που κατέβαλε, καθώς από τα €6,06 εκατ. το 2005 περιορίστηκαν στις €4,43 χιλ. το 2012 (-99,9%), μηδενίστηκαν την τριετία 2014-2016 και στη συνέχεια αυξήθηκαν από τα €87,5 χιλ. το 2017 στα €767,8 χιλ. το 2020. Με εξαίρεση την περίοδο 2011-2016 όπου ανεστάλη η λειτουργία του ταμείου, τα υπόλοιπα έτη ο λόγος παροχές προς εισφορές κυμαίνεται στα επίπεδα του 0,84 κατά μέσο όρο. Τέλος, με εξαίρεση τα έτη 2006 (-€103,2 χιλ.), 2012 (-€2,55 εκατ.) και 2013 (-€5,23 εκατ.) το ταμείο – παρά την αναστολή παροχών υγειονομικής περίθαλψης στα μέλη του την περίοδο 2012-2016 – είτε παρουσιάζει πλεόνασμα (συνολικά 11 έτη) είτε ισοσκελισμό εσόδων-εξόδων (το 2014 και 2015).

2.6 Παράρτημα

Πίνακας 2.4: Στοιχεία ασφαλισμένων Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2004-2020

	Ενεργοί ασφαλισμένοι	Ανεργοί ασφαλισμένοι	Μ.Ο. ηλικίας ενεργών	Μ.Ο. ετών ασφάλισης ενεργών	Μ.Ο. Ηλικίας ανενεργών	Μ.Ο. ετών ασφάλισης ανενεργών	Πλήθος νέων ασφαλισμένων στον κλάδο	Μ.Ο. ηλικίας νέων ασφαλισμένων στον κλάδο
2004	10.859	0						
2005	10.859	120						
2006	11.600	182	42,9	3,0		2,0	1.114	42,8
2007	12.018	215	43,0	4,0	32,0	3,0	1.199	42,1
2008	12.066	259	43,3	5,0	45,4	4,0	323	39,8
2009	16.394	307	41,7	6,0	40,4	5,0	5.019	39,7
2010	16.561	538	41,8	2,9	39,4	2,3	1.429	38,3
2011	15.696	837	42,6	3,1	39,5	3,2	145	37,1
2012	15.143	1.226	42,6	3,8	40,8	4,0	685	36,1
2013	14.153	1.468	43,1	4,6	40,9	4,5	193	39,2
2014	13.543	1.614	43,7	5,5	42,1	5,2	262	38,2
2015	13.247	1.706	44,4	6,4	42,7	5,8	282	38,4
2016	13.857	1.834	45,1	7,2	44,6	6,4	369	41,1
2017	17.125	1.807	45,7	4,9	45,4	7,0	674	42,2
2018	18.255	2.025	46,0	4,5	45,1	5,8	1.399	43,2
2019	22.510	2.207	46,7	4,6	44,0	4,9	6.386	45,3
2020	32.748	3.099	46,9	4,9	45,8	4,1	11.285	44,7

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Πίνακας 2.5: Στοιχεία εισφορών Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, 2004-2020

	Ενεργοί ασφαλισμένοι	Ανενεργοί ασφαλισμένοι	Τακτικές εργοδοτικές εισφορές	Λοιπές εργοδοτικές εισφορές	Τακτικές εισφορές εργαζομένου	Λοιπές εισφορές εργαζομένου	Σύνολο ασφαλισμένων	Συνολικές εργοδοτικές εισφορές	Συνολικές εισφορές εργαζόμενου
2004	10.859	0	1.217.472	0	608.740	0	10.859	1.217.472	608.740
2005	10.859	120	2.683.143	0	1.341.574	289.345	10.979	2.683.143	1.630.919
2006	11.600	182	3.946.418	0	2.383.749	706.203	11.782	3.946.418	3.089.952
2007	12.018	215	5.116.375	0	3.856.908	1.002.980	12.233	5.116.375	4.859.888
2008	12.066	259	5.246.528	0	4.288.774	1.216.105	12.325	5.246.528	5.504.879
2009	16.394	307	5.759.869	0	5.042.592	6.592.476	16.701	5.759.869	11.635.068
2010	16.561	538	6.897.396	0	8.663.149	1.628.319	17.099	6.897.396	10.291.468
2011	15.696	837	6.512.669	0	5.847.700	1.853.094	16.533	6.512.669	7.700.793
2012	15.143	1.226	6.489.248	0	5.241.887	1.665.022	16.369	6.489.248	6.906.909
2013	14.153	1.468	5.770.020	0	4.561.352	1.433.809	15.621	5.770.020	5.995.160
2014	13.543	1.614	5.502.821	0	4.379.883	1.757.170	15.157	5.502.821	6.137.053
2015	13.247	1.706	5.199.940	0	4.332.701	1.903.372	14.953	5.199.940	6.236.073
2016	13.857	1.834	5.363.915	0	4.375.672	2.306.004	15.691	5.363.915	6.681.676
2017	17.125	1.807	5.912.154	797.151	5.409.676	2.520.616	18.932	6.709.306	7.930.292
2018	18.255	2.025	6.204.078	1.055.794	6.506.963	2.873.791	20.280	7.259.872	9.380.753
2019	22.510	2.207	6.929.277	2.210.652	8.116.840	6.404.846	24.717	9.139.929	14.521.687
2020	32.748	3.099	8.019.641	13.337.608	9.621.925	6.747.830	35.847	21.357.248	16.369.755

Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Στα στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα 4 ταμεία υποχρεωτικής επαγγελματικής ασφάλισης.

Πίνακας 2.6: Συνοπτικός ισολογισμός και κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης του κλάδου υγείας του ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ (2005-2020)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Τίτλοι με χαρακτήρα ακινητοποιήσεων	0	0	0	0	0	0	232.640	343.789	520.757	547.512	585.143	656.850	917.228	921.983	1.168.389	1.285.169
Αμοιβαία κεφάλαια	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	300.000	431.625	691.411
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου	0	0	0	0	3.016.500	2.724.900	450.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Καταθέσεις (όψεως και προθεσμίας)-Ταμείο	4.317.409	3.730.833	5.224.305	7.026.808	5.013.808	2.851.789	365.963	62.587	29.430	13.558	6.516	9.937	162.517	175.028	250.836	696.481
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	41.379	78.207	151.088	88.905	189.154	103.996	108.441	13.601	14.701	14.701	18.781	24.050	12.255	42.893	55.870	50.940
ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	4.358.788	3.809.040	5.375.393	7.115.713	8.219.462	5.680.686	1.157.044	419.977	564.888	575.772	610.440	690.836	1.092.000	1.439.904	1.906.719	2.724.001
ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ	2.934.830	2.524.021	4.366.547	6.325.994	7.304.532	4.739.351	250.770	301.292	451.900	521.734	552.851	634.629	1.029.696	1.251.364	1.702.768	2.526.875
Προβλέψεις	1.054	3.670	5.006	6.777	6.777	6.777	10.081	11.689	9.009	10.811	12.613	14.415	16.217	16.217	124.692	119.823
Απόθεμα εκκρεμών ζημιών	1.327.085	961.143	690.892	339.835	130.913	130.850	810.504	44.538	40.112	40.112	40.150	40.112	42.507	169.967	77.517	71.548
Επιπλέον αναλογιστικό απόθεμα		307.597	305.797	426.143	768.229	785.199	60.409	60.409	60.409							
Λοιπές υποχρεώσεις	95.819	11.372	7.081	8.884	2.068	17.572	14.879	2.048	3.457	3.116	4.826	1.680	3.581	2.356	1.742	5.756
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	1.422.904	1.280.112	1.003.770	774.862	901.211	933.622	885.793	106.996	103.978	43.227	44.976	41.792	46.088	172.323	79.259	77.304
Μεταβατικοί λογαριασμοί παθητικού	0	1.238	70	8.080	6.942	936	10.401	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΠΑΘΗΤΙΚΟ	4.358.788	3.809.040	5.375.393	7.115.713	8.219.462	5.680.686	1.157.044	419.977	564.888	575.772	610.440	690.836	1.092.000	1.439.904	1.906.719	2.724.001
Δεδουλευμένα έσοδα κύριας δραστηριότητας	10.500.000	4.850.000	4.850.000	4.850.000	4.850.000	2.000.000	0	0	0	0	0	0	257.513	948.720	1.192.087	1.563.669
Πληρωθείσες παροχές	6.056.487	5.183.269	3.287.958	3.251.278	3.704.317	4.152.564	2.409.284	805.186	4.426	0	0	0	87.500	700.775	833.973	767.826
ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ/ΕΛΛΕΙΜΜΑ	2.934.830	-103.213	1.840.726	2.079.793	1.320.624	-2.548.211	-5.213.371	50.522	150.609	0	0	81.778	395.067	221.686	539.554	824.106

Πηγή: Ισολογισμοί ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ

Σημείωση: Τη διετία 2019-2020 στα στοιχεία του ισολογισμού περιλαμβάνεται και ο κλάδος υγείας και ο κλάδος συνταξιοδοτικών παροχών του ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ.

3. ΑΓΚΥΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

3.1 Κοινωνικοπολιτικές προκλήσεις

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η επαγγελματική ασφάλιση μέσω του δεύτερου πυλώνα θεσμοθετήθηκε σχετικά πρόσφατα στην Ελλάδα και αρκετά αργότερα σε σχέση με άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ και του ΟΟΣΑ. Καθώς ο θεσμός αριθμεί λιγότερα από 20 χρόνια ζωής, οι ασφαλισμένοι στα 23 επαγγελματικά ταμεία προαιρετικής ασφάλισης είναι μόνο 45,235 έναντι 2,101,201 ασφαλισμένων στο δημόσιο διανεμητικό ασφαλιστικό σύστημα του πρώτου πυλώνα (ή 2.2% του συνόλου των ενεργών ασφαλισμένων¹⁵), ενώ τα εν λόγω ταμεία έχουν ένα μικρό σχετικά επενδυτικό χαρτοφυλάκιο ή αποθεματικό, τόσο σε σχέση με τα 4 ΤΕΑ υποχρεωτικής ασφάλισης όσο και με τον πρώτο πυλώνα. Εντούτοις, διαφαίνεται ένα αναζωογονημένο ενδιαφέρον για την επαγγελματική ασφάλιση και τα τελευταία χρόνια ιδρύθηκαν αρκετά νέα ΤΕΑ, τόσο κατά την περίοδο μετά το πέρας της κρίσης χρέους όσο και κατά την περίοδο της πανδημίας πιο πρόσφατα.

Πίνακας 3.1. Αριθμός ασφαλισμένων στον 1^ο και τον 2^ο πυλώνα κοινωνικής ασφάλισης

Ασφαλισμένοι σε ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης (1)	45.235
Ασφαλισμένοι σε ΤΕΑ υποχρεωτικής ή προαιρετικής ασφάλισης (2)	168.235
Σύνολο ασφαλισμένων e-ΕΦΚΑ	2.101.201
(1) % του συνόλου	2.2%
(2) % του συνόλου	8.0%

Πηγή: Μηνιαία στοιχεία απασχόλησης e-ΕΦΚΑ (Μάιος 2020), ΕΛΕΤΕΑ (Ιούνιος 2021)

Υπάρχουν διάφορα πιθανά αίτια για την καθυστερημένη εισαγωγή του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελληνική έννομη τάξη καθώς και για την σχετικά περιορισμένη ανάπτυξη και λειτουργία των ΤΕΑ στην Ελλάδα. Η πρώτη πιθανή αιτία άπτεται των θεσμικών και ιστορικών χαρακτηριστικών του παραδοσιακού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης της χώρας. Το τελευταίο χαρακτηριζόταν διαχρονικά από έναν ισχυρό και αρκετά γενναιόδωρο πρώτο πυλώνα, με έντονα αναδιανεμητικό χαρακτήρα,¹⁶ κάλυψη των ταμειακών ελλειμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό και υψηλά ποσοστά αναπλήρωσης σε σχέση με άλλες χώρες¹⁷ (Διάγραμμα 3.1). Τα χαρακτηριστικά αυτά παραπέμπουν σε ιστορικές και ιδεολογικές ισορροπίες και προτιμήσεις του κοινωνικοπολιτικού συστήματος

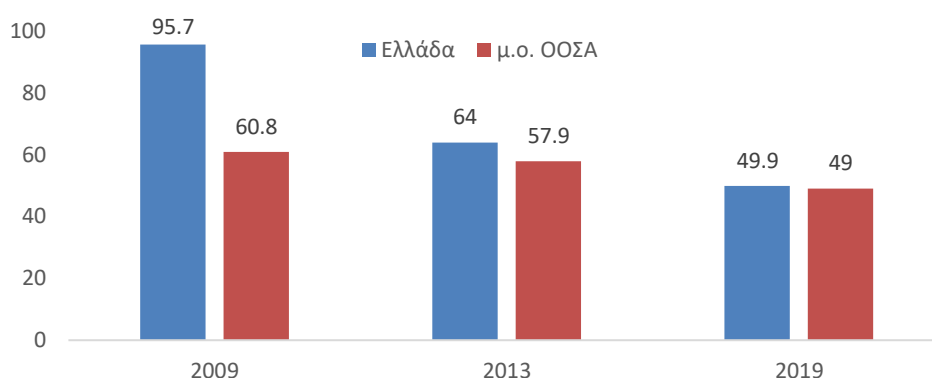
¹⁵ Στοιχεία ΕΛΕΤΕΑ για Ιούνιο 2021 και e-ΕΦΚΑ για Μάιο 2020 (με την υποσημείωση ότι ο αριθμός των ασφαλισμένων στον e-ΕΦΚΑ δεν είναι διακριτός και αφορά μόνο όσους έχουν ενταχθεί στο σύστημα των ΑΠΔ).

¹⁶ Ο όρος διανεμητικό σύστημα αναφέρεται στο διαγενεακό σύστημα χρηματοδότησης (οι τρέχουσες εισφορές χρηματοδοτούν τις τρέχουσες συντάξεις), ενώ ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας του συστήματος αποτυπώνει την προοδευτικότητά του μέσω της προστασίας των χαμηλότερων εισοδηματικών ομάδων. Η αναδιανομή στον πρώτο πυλώνα επιτυγχάνεται μέσω της εθνικής σύνταξης (παλαιότερα της κατώτατης) και των μεγαλύτερων ποσοστών αναπλήρωσης στα χαμηλότερα εισοδήματα (Καρασιώτου, 2020).

¹⁷ Εκτιμάται ότι το 40-50% των συντάξεων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ καλύπτονταν από τον κρατικό προϋπολογισμό πριν από την κρίση (Leventi & Matsaganis, 2015), ενώ σύμφωνα με άλλη μελέτη, ένα 70% του δημοσίου χρέους της χώρας προ κρίσης μπορούσε να αποδοθεί στα ελλείμματα του συνταξιοδοτικού συστήματος (Τήνιος, 2017).

της χώρας. Ιστορικά, η γενναιοδωρία του πρώτου πυλώνα δεν άφησε περιθώρια για την ευρεία ανάπτυξη της ιδιωτικής ασφαλιστικής αγοράς, καθώς προ κρίσης υπήρχε διάχυτη η εμπιστοσύνη ότι το κράτος θα μπορούσε σε κάθε περίπτωση να εγγυηθεί τις συντάξεις των ασφαλισμένων. Οι ίδιες ιδεολογικές τάσεις και ισορροπίες οδήγησαν και στην άποψη ή στον φόβο ότι η εδραίωση των TEA θα σηματοδοτήσει την ιδιωτικοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης (Δεδούλη, 2016). Ως εκ τούτου, διαφαίνεται ένας εν γένει χαμηλός βαθμός εμπιστοσύνης των νοικοκυρών σε συμπληρωματικούς θεσμούς ασφάλισης, πέραν των διευθετήσεων που παρέχονται από δημόσιο τομέα. Τα παραπάνω αντικατοπτρίζονται και στα χαμηλά επίπεδα δαπανών για ιδιωτική ασφάλιση (συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για συντάξεις και υγεία) στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ (Διάγραμμα 3.2).

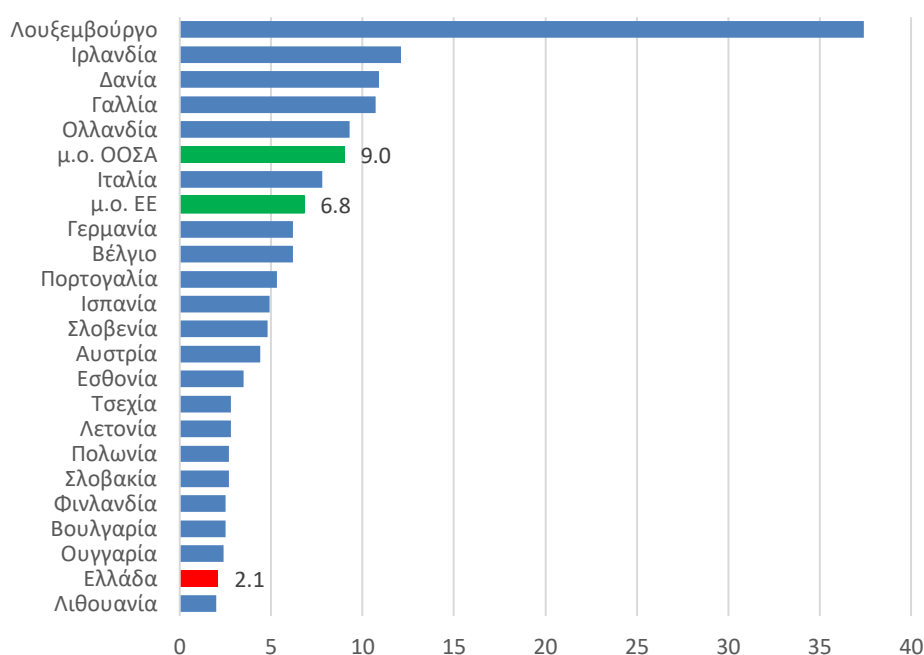
Διάγραμμα 3.1. Ακαθάριστα μέσα ποσοστά αναπλήρωσης συντάξεων

Πηγή: ΟΟΣΑ (OECD Pension Models), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Τα στοιχεία αποτυπώνουν μια τυπική περίπτωση ασφαλισμένου στο διάμεσο της κατανομής.

Διάγραμμα 3.2. Ιδιωτική ασφαλιστική δαπάνη, ως % του ΑΕΠ, 2019

Πηγή: ΟΟΣΑ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Ένα άλλο παραδοσιακό χαρακτηριστικό του πρώτου πυλώνα υπήρξε διαχρονικά ο κατακερματισμός του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, με την πληθώρα ταμείων και υπό-ταμείων ή κλάδων πριν τις, μεγάλης κλίμακας, ενοποιήσεις που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής της προηγούμενης δεκαετίας (και οι οποίες είχαν ξεκινήσει κάποια χρόνια νωρίτερα). Η παλαιά δομή πολλαπλών ταχυτήτων επέτρεψε την επίτευξη των επιμέρους στόχων αναφορικά με την κοινωνική ασφάλιση σε επίπεδο επαγγελματικού κλάδου κυρίως μέσω του πρώτου πυλώνα, με το αντισυμβαλλόμενο μέρος της «συμφωνίας» να είναι κυρίως το κράτος αντί για τον εκάστοτε εργοδότη. Το τελευταίο αυτό σημείο αποτελεί και τον κύριο λόγο για τον οποίον ο πρώτος πυλώνας είχε χαρακτηριστεί ως πάσχωσ από έναν ιδιαίτερα χαμηλό βαθμό ισονομίας πριν τις μεταρρυθμίσεις της προηγούμενης δεκαετίας, ιδιαίτερα στο βαθμό που υπήρχαν διαφορές στη διαπραγματευτική δύναμη των κοινωνικών εταίρων ανά τομέα ή κλάδο για την επίτευξη πάσης φύσεως ασφαλιστικών αιτημάτων (όπως σε επίπεδο εισφορών, παροχών αλλά και σε ό,τι αφορά στα ηλικιακά όρια συνταξιοδότησης).

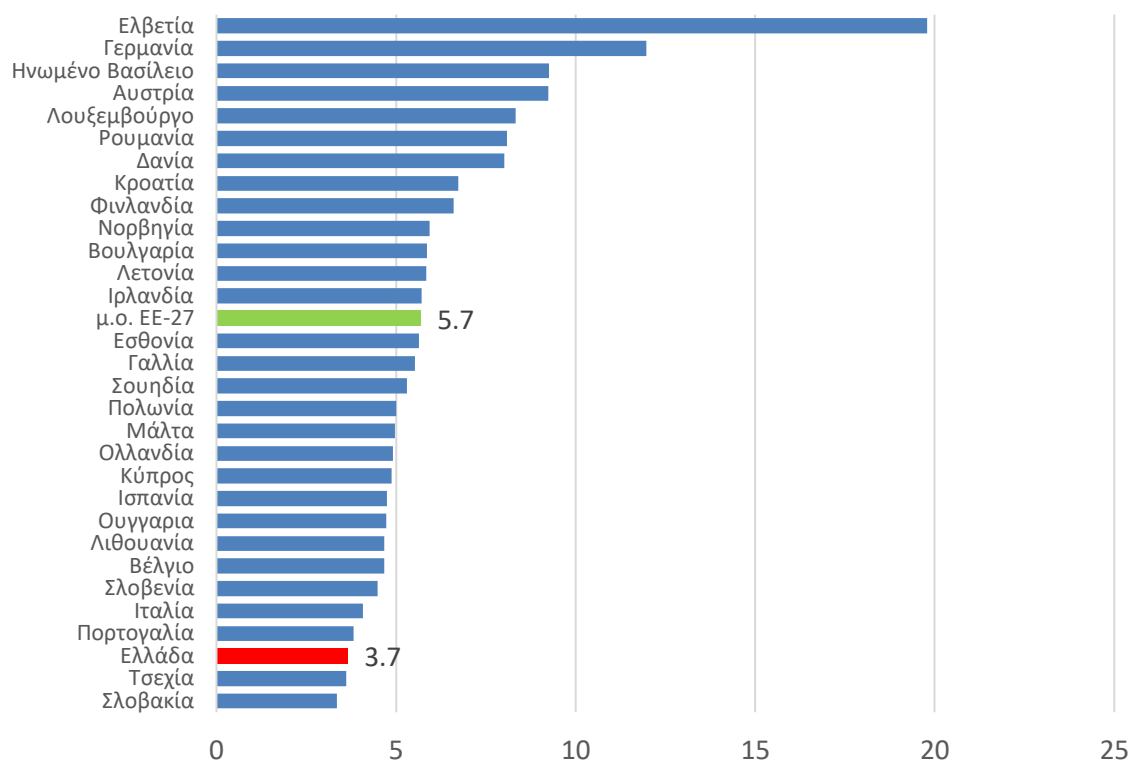
3.2 Οικονομικές προκλήσεις

Στους πιθανούς μακροοικονομικούς παράγοντες που συνετέλεσαν στην περιορισμένη ανάπτυξη του θεσμού στην Ελλάδα είναι τα χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας σε ό,τι αφορά στο μέγεθος των επιχειρήσεων και τα υψηλά ποσοστά μη εξαρτημένης εργασίας σε σύγκριση με άλλες χώρες. Στην Ελλάδα, λιγότεροι από 4 εργαζόμενοι απασχολούνται ανά επιχείρηση σε σύγκριση με σχεδόν 6 εργαζόμενους κατά μέσο όρο στην ΕΕ, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι ανέρχονται σε 27.9% του συνόλου των απασχολούμενων έναντι ποσοστού 13.3% στην ΕΕ (Διάγραμμα 3.3 και Διάγραμμα 3.4). Η δομή αυτή της οικονομίας περιόρισε σε μέγεθος το εργατικό δυναμικό μισθωτής απασχόλησης το οποίο και αποτελεί τη βάση για την επίτευξη συλλογικών συμφωνιών που απαιτούνται για την εγκαθίδρυση θεσμών επαγγελματικής ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ, 2019).

Αναφορικά με τις προτιμήσεις (ή και τις δυνατότητες) των νοικοκυριών ως προς τη δια βίου οικονομική διασφάλισή τους, θα πρέπει ενδεχομένως να γίνει αναφορά και σε περαιτέρω παράγοντες, όπως τα πολύ χαμηλά επίπεδα ιδιωτικής αποταμίευσης και τα σχετικά υψηλά επίπεδα ιδιοκατοίκησης που παρατηρούνται στην ελληνική οικονομία. Τα ποσοστά αποταμίευσης βρίσκονται σταθερά σε χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κινήθηκαν σε αρνητικά επίπεδα σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετία του 2010 (αντικατοπτρίζοντας την έντονη οικονομική δυσχέρεια των ελληνικών νοικοκυριών εν μέσω της κρίσης και το γεγονός ότι η κατανάλωση υπερέβαινε τις οικονομικές τους δυνατότητες) και επανήλθαν σε θετικά επίπεδα μόλις το 2020 (Διάγραμμα 3.5). Το ποσοστό ιδιοκατοίκησης έχει μειωθεί σε σχέση με την περίοδο πριν από την κρίση, αλλά σε κάθε περίπτωση παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα (Διάγραμμα 3.6).

Τα μεγάλα ποσοστά ιδιοκατοίκησης (τα οποία έχουν χαρακτηριστεί και ως ο «4^{ος} πυλώνας κοινωνικής ασφάλισης») αντικατοπτρίζουν τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζει η ακίνητη περιουσία σε όρους του αισθήματος οικονομικής ασφάλειας στην Ελλάδα και συμβάλλει ως έναν βαθμό στην ερμηνεία της αναιμικής ανάπτυξης των συμπληρωματικών πυλώνων κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες (ΕΛΕΤΕΑ, 2019).

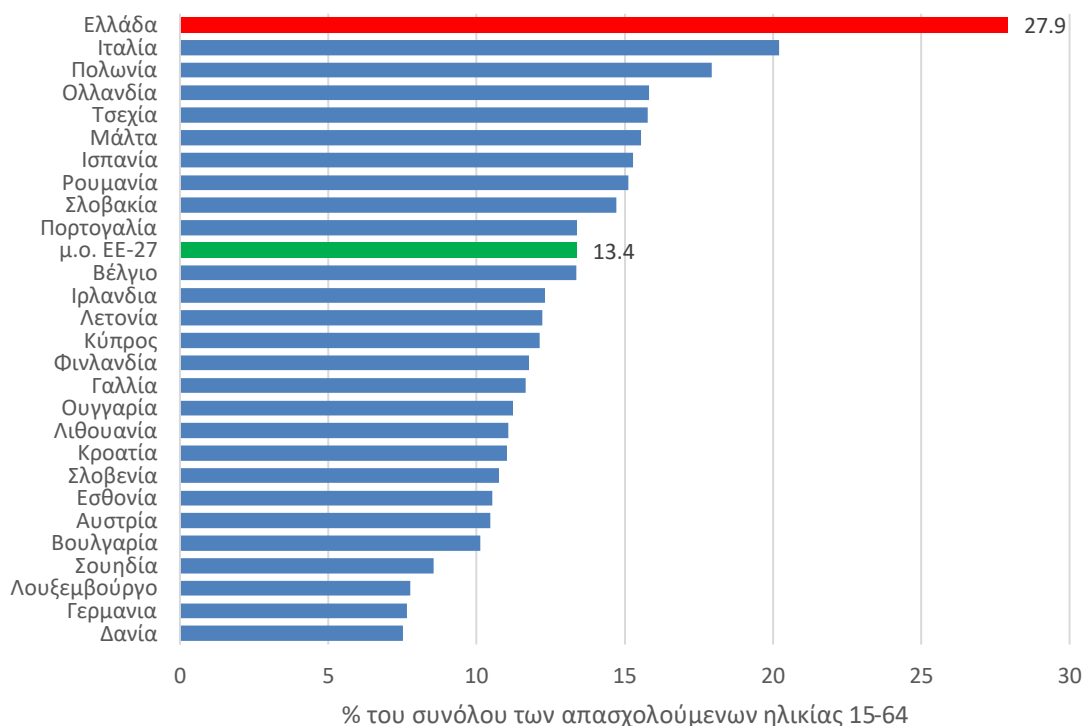
Διάγραμμα 3.3. Αριθμός απασχολούμενων ανά επιχείρηση, 2018

Πηγή: Eurostat, Structural Business Statistics, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Σημείωση: Τα στοιχεία αφορούν το σύνολο της οικονομίας, πλην χρηματ/κών και ασφαλιστικών υπηρεσιών.

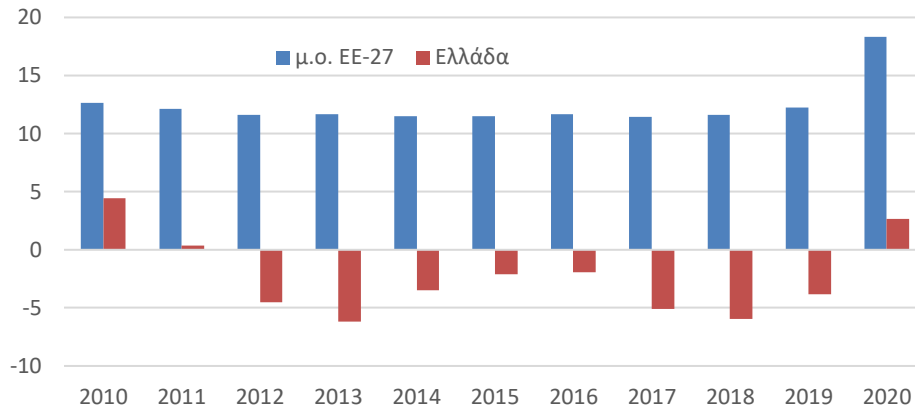
Διάγραμμα 3.4. Σύνολο αυτοαπασχολούμενων ανά χώρα της ΕΕ, 2020

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

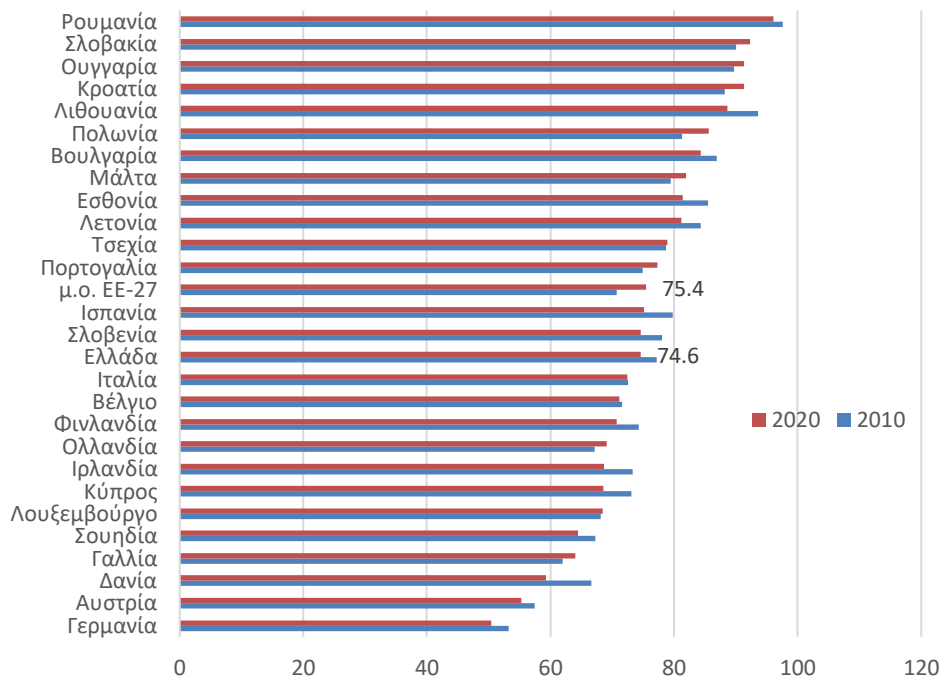
Ως επιπλέον σχετικός παράγοντας θα πρέπει να θεωρηθεί η εμπιστοσύνη στον χρηματοπιστωτικό τομέα η οποία φαίνεται να κινείται σε πολύ χαμηλά επίπεδα στην Ελλάδα (Jänningen, 2014) και η οποία κλονίστηκε σε σημαντικό βαθμό κατά τη διάρκεια της κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας και ειδικότερα μετά την επιβολή των περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίου (capital controls) και του κινδύνου «κουρέματος καταθέσεων» (bail-in). Εντούτοις, πιο πρόσφατα παρατηρούνται τάσεις ανάκτησης της εμπιστοσύνης των καταθετών μετά την έξοδο από την κρίση σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας περί του επιπέδου των καταθέσεων στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα.¹⁸

Διάγραμμα 3.5. Ακαθάριστο ποσοστό αποταμίευσης νοικοκυριών, 2010-2020

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 3.6. Ποσοστά ιδιοκατοίκησης ανά χώρα της ΕΕ, 2010 και 2020

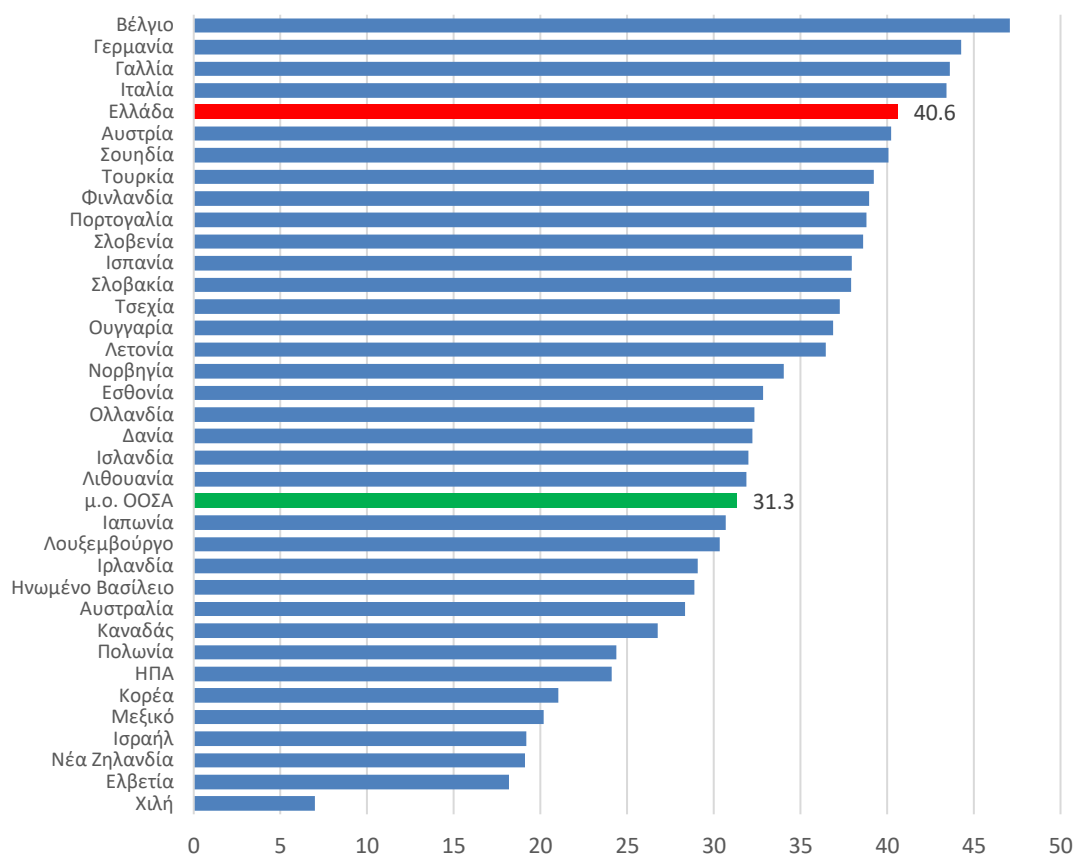
Πηγή: Eurostat, EU-SILC, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

¹⁸ Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιοποιεί η Τράπεζα της Ελλάδος για το επίπεδο καταθέσεων (δελτίο Οκτωβρίου 2021): <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-tyroy/anazhtshsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=e13daac3-9321-44c1-93a5-6fe4cc0ce819>.

Τέλος, η σχετικά υψηλή επιβάρυνση των αμοιβών εργασίας στην Ελλάδα, όπως αποτυπώνεται από τις ασφαλιστικές εισφορές και τη φορολογία εισοδήματος (Διάγραμμα 3.7) ενδεχομένως να δρα ως ένα αυτόματο αντிகίνητρο για τους Έλληνες εργαζόμενους αποτρέποντας τους από την επιλογή παραπάνω κρατήσεων επί των αποδοχών τους που να μην θα οδηγούσαν σε ένα υψηλότερο επίπεδο συνταξιοδοτικών παροχών στο μέλλον, αλλά παράλληλα θα συνεπάγονταν και τον περιορισμό της τρέχουσας κατανάλωσής τους.

Διάγραμμα 3.7. Μέσο φορολογικό βάρος, ως % του εργασιακού κόστους, 2020

Πηγή: ΟΟΣΑ (OECD Taxing Wages), Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

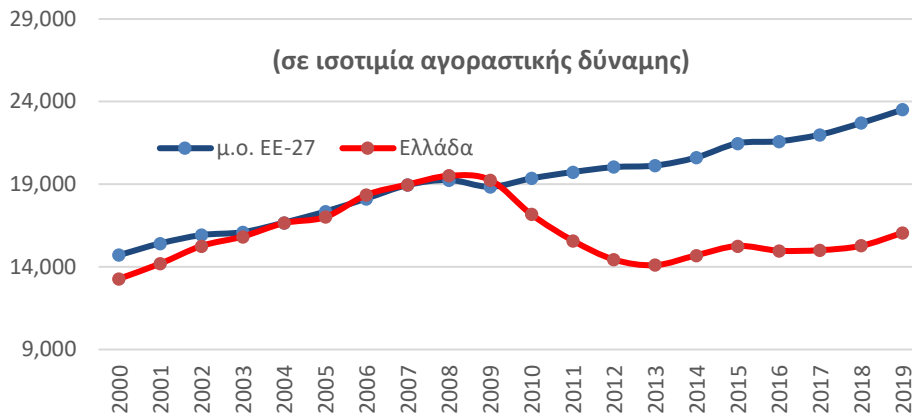
Σημείωση: Τα στοιχεία του διαγράμματος αφορούν σε ζευγάρι (δύο εργαζόμενοι με απολαβές στο 100% του μέσου μισθού) με δύο παιδιά. Το φορολογικό βάρος (tax burden) περιλαμβάνει φόρο εισοδήματος και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης εργαζόμενου και εργοδότη.

Στον παράγοντα αυτόν θα πρέπει να συνυπολογιστεί και η κατακόρυφη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος κατά τη διάρκεια της κρίσης (Διάγραμμα 3.8) αλλά μετά από αυτήν, καθώς και οι αυξανόμενες οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά στην Ελλάδα (Διάγραμμα 3.9).

Τέλος, η χώρα χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα ασταθές φορολογικό πλαίσιο, το οποίο εν μέρει αντισταθμίζει το σχετικά ευνοϊκότερο του μέσου Ευρωπαϊκού όρου φορολογικό καθεστώς της επαγγελματικής ασφάλισης σε σχέση με τις εφάπαξ παροχές. Η αβεβαιότητα αναφορικά με το φορολογικό πλαίσιο ενδεχομένως να έδρασε ως ένα επιπλέον αντிகίνητρο ενάντια στην περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού, ιδιαίτερα κατά την προηγούμενη δεκαετία, καθώς τα πρώτα χρόνια μετά την εισαγωγή του θεσμού συνέπεσαν χρονικά με την αρνητική

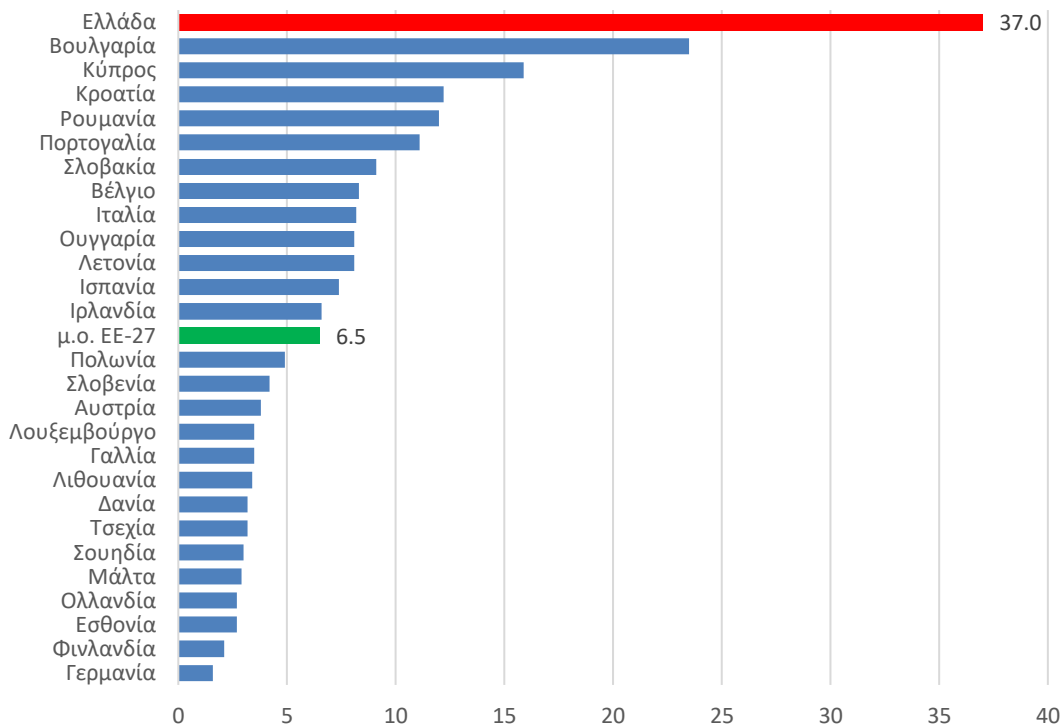
συγκυρία του ξεσπάσματος της κρίσης δημόσιου χρέους και τις αλληπάλληλες αλλαγές στην φορολογική και ασφαλιστική νομοθεσία που την ακολούθησαν.

Διάγραμμα 3.8. Ακαθάριστο διαθέσιμο κατά κεφαλήν εισόδημα νοικοκυριών, 2000-2019

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Διάγραμμα 3.9. Ποσοστό νοικοκυριών σε «μεγάλη οικονομική δυσχέρεια», 2019

Πηγή: Eurostat, EU-SILC, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Στα ζητήματα που άπτονται της χαμηλής εμπιστοσύνης σε άλλες μορφές ασφάλισης θα πρέπει να συμπεριληφθεί ενδεχομένως το σχετικά χαμηλό επίπεδο χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού του πληθυσμού αλλά και η ανεπαρκής πληροφόρηση των ασφαλισμένων γύρω από τον δεύτερο πυλώνα και τα χαρακτηριστικά, τους κανόνες και τη λειτουργία του κεφαλαιοποιητικού συστήματος εν γένει, κάτι το οποίο ενδεχομένως να αλλάξει σταδιακά, μετά την πρόσφατη εισαγωγή της κεφαλαιοποιητικής μεταρρύθμισης στην επικουρική ασφάλιση μετά την ψήφιση του νόμου 4826/2021.

4. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

4.1 Η προοπτική του θεσμού

Σήμερα, κάποιες από αυτές τις πιθανές αιτίες που προαναφέρθηκαν έχουν εκλείψει ή εξασθενήσει και άλλες παραμένουν ως αγκυλώσεις που εμποδίζουν την ουσιαστική ανάπτυξη του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα.

Ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας του πρώτου πυλώνα παραμένει έντονος, ίσως και εντονότερος συγκριτικά με την περίοδο πριν την κρίση, καθώς οι κλίμακες των ποσοστών αναπλήρωσης έχουν καταστεί περισσότερο προοδευτικές (Nektarios & Tinios, 2019). Όμως υπάρχει παράλληλα και ένας μεγαλύτερος βαθμός ισονομίας αναφορικά με το επίπεδο εισφορών και παροχών καθώς ο κατακερματισμός του συστήματος μειώθηκε ριζικά μέσω ενοποιήσεων ταμείων και κανόνων περί παροχών και γενικότερων όρων συνταξιοδότησης. Επίσης, υπήρξε ένα σημαντικότατο κύμα μείωσης των συνταξιοδοτικών παροχών ως αποτέλεσμα των ευρειών περικοπών που υιοθετήθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου δημοσιονομικής προσαρμογής της προηγούμενης δεκαετίας. Πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις έχουν επιδικάσει επιστροφές ή/ και αναπροσαρμογή κάποιων από αυτές τις περικοπές, εντούτοις οι έντονοι κραδασμοί της κρίσης δεν έχουν επιτρέψει τη διολίσθηση σε δημοσιονομική απειθαρχία. Ακόμη και μετά την έξοδο από τα προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, διαφαίνεται μια γενική τάση συγκράτησης του δημοσιονομικού κόστους που προκύπτει από τη λειτουργία του πρώτου πυλώνα, περιορισμός ο οποίος εν πολλοίς επιβάλλεται από τις μακροοικονομικές και δημογραφικές προοπτικές της χώρας. Οι παραπάνω αλλαγές ανάμεσα σε άλλα σημαίνουν πως η δυνατότητα του πολιτικού συστήματος να ικανοποιεί ασφαλιστικά αιτήματα ανά επαγγελματικό κλάδο έχει περιοριστεί σε σημαντικότατο βαθμό, ενώ παράλληλα έχει αυξηθεί η ανάγκη εξεύρεσης συμπληρωματικών εργαλείων για την οικονομική διασφάλιση των ασφαλισμένων κατά τη συνταξιοδότηση.

Οι δυσμενείς δημογραφικές προβλέψεις είναι ένας επιπλέον παράγοντας που καθιστά την ανάπτυξη του θεσμού επιτακτική στις χώρες που αναμένεται να δεχτούν καίριο πλήγμα από την υφιστάμενη και επερχόμενη δημογραφική γήρανση (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας). Η γήρανση του πληθυσμού (ως αποτέλεσμα της υπογεννητικότητας και της αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ), έχει αρνητική επίδραση στα διανεμητικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και επιβαρύνει τόσο τους εργαζόμενους (μεγαλύτερο βάρος σε όρους εισφορών), όσο και τους συνταξιούχους (μεγαλύτερη ανασφάλεια σε όρους συνταξιοδοτικών παροχών).

Παράλληλα, οι διεθνείς τάσεις για αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης και επιμήκυνσης του εργασιακού βίου καθιστούν επίκαιρη τη συζήτηση για την διαφοροποίηση όχι μόνο του ασφαλιστικού κινδύνου, αλλά και του είδους των παροχών ή ακόμη και του χρόνου συνταξιοδότησης σε σχέση με τον πρώτο πυλώνα. Ενώ η επαγγελματική ασφάλιση δεν αποτελεί την πανάκεια για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων, ένα μεικτό σύστημα ασφάλισης που θα συνδυάζει διανεμητικά και κεφαλαιοποιητικά χαρακτηριστικά υπό την μορφή ξεχωριστών πυλώνων θα μπορούσε να επιτύχει τη διάχυση και τη μεγαλύτερη διαφοροποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου αλλά και να επιτύχει έναν μεγαλύτερο βαθμό ευημερίας προς όφελος των ασφαλισμένων. Συγκεκριμένα, ο

δημοσιονομικός και δημογραφικός κίνδυνος που προκύπτει από τον πρώτο πυλώνα και ο κίνδυνος μη τήρησης των συμβατικών υποχρεώσεων εκ μέρους των ασφαλιστικών εταιρειών που προκύπτει από την ιδιωτική ασφάλιση, θα μπορούσαν να αντισταθμιστούν μερικώς από τον δεύτερο πυλώνα, ο οποίος αντιμετωπίζει μια διαφορετική μορφή κινδύνου, δηλαδή τον επενδυτικό ή τον κίνδυνο των αγορών¹⁹ (βλ. IOBE, 2019). Κατ' αυτόν τον τρόπο, το τελικό ύψος των συνταξιοδοτικών παροχών διασφαλίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με ένα αμιγώς διανεμητικό ή κεφαλαιοποιητικό σύστημα (Δεδούλη, 2016) και διασφαλίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό η επάρκεια των συντάξεων. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, η διαφοροποίηση δεν αφορά μόνο στους κινδύνους και την παροχή εγγυήσεων έναντι αυτών, αλλά ενδεχομένως και έναν διαφορετικό ρόλο του κάθε πυλώνα ως προς την επίτευξη του στόχου της οικονομικής ευημερίας των ασφαλισμένων, ειδικά εν όψει της τάσης αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης και επιμήκυνσης του εργασιακού βίου.²⁰

Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να αναδειχτεί ενδεχομένως και ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει ο θεσμός της επαγγελματικής ασφάλισης σε όρους αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Η επαγγελματική ασφάλιση, ως ένας θεσμός που αναπτύσσεται ελεύθερα ανάμεσα στον εργοδότη και τον εργαζόμενο-ασφαλισμένο με ελάχιστη παρέμβαση εκ μέρους του κράτους, θα μπορούσε να βελτιώσει τη σχέση ανάμεσα στα δύο συμβαλλόμενα μέρη και να συμβάλλει έτσι στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω της παροχής πρόσθετων κινήτρων ή ακόμη και στην αναχαίτιση της μαζικής εξόδου του εργατικού δυναμικού υψηλού επιπέδου από τη χώρα. Επιπλέον, η προοπτική διευκόλυνσης της φορητότητας των δικαιωμάτων επαγγελματικής ασφάλισης μεταξύ εργοδοτών αλλά και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μπορεί να αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα στο πλαίσιο αύξησης της κινητικότητας εργατικού δυναμικού μεταξύ εργοδοτών αλλά και χωρών.

Από μικροοικονομική σκοπιά, η ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης προσφέρει μια ευκαιρία ενίσχυσης των κινήτρων και της εμπιστοσύνης των πολιτών προς τη συμπληρωματική, συνταξιοδοτική αποταμίευση και τη μακροχρόνια αποταμίευση συνολικά. Σε αυτό δύναται να συμβάλλει ένας συνδυασμός χαρακτηριστικών της επαγγελματικής ασφάλισης, όπως το μη κερδοσκοπικό πλαίσιο λειτουργίας των TEA, ο πλήρης διαχωρισμός των συσσωρευμένων περιουσιακών στοιχείων των ΙΕΣΠ-TEA από τις χρηματοδοτούσες οντότητες και η ίδρυση και διακυβέρνησή τους από τους κοινωνικούς εταίρους μέσα από επαγγελματική διαχείριση.

Από μακροοικονομική σκοπιά, η ενίσχυση της αποταμίευσης κινητοποιεί νέες παραγωγικές επενδύσεις (IOBE, 2005), μέρος των οποίων κατευθύνονται και στην εγχώρια οικονομία. Ο σχηματισμός νέου παγίου κεφαλαίου βελτιώνει την παραγωγικότητα της εργασίας με ευεργετικές μακροχρόνιες επιδράσεις στο επίπεδο του ΑΕΠ, την απασχόληση και τις

¹⁹ Κίνδυνος αποδόσεων μεγαλύτερος σε περιόδους οικονομικής κρίσης.

²⁰ Παρά το γεγονός ότι ο δεύτερος πυλώνας μπορεί να συνεισφέρει αποφασιστικά στη διαφοροποίηση του ασφαλιστικού κινδύνου και να διασφαλίσει μια μεγαλύτερη επάρκεια των συντάξεων, η επίδραση της επαγγελματικής ασφάλισης στην επιμήκυνση του εργασιακού βίου δεν έχει ακόμη διερευνηθεί επαρκώς. Πρόσφατη έρευνα συμπέρανε ότι στην περίπτωση της Νορβηγίας, οι πιο γενναιόδωρες παροχές ταμείων του δεύτερου πυλώνα οδήγησαν τους ασφαλισμένους τους σε έξοδο από την αγορά εργασίας 4 έτη νωρίτερα κατά μέσο όρο, σε σχέση με όσους ήταν ασφαλισμένοι σε ταμεία με λιγότερο γενναιόδωρες παροχές. Η μελέτη καταλήγει στο ότι ο σχεδιασμός του δεύτερου πυλώνα μπορεί να έχει άμεση επίδραση και θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αναφορικά με το επιχείρημα επιμήκυνσης του εργασιακού βίου (Grødem & Hippe, 2020).

προοπτικές διατηρήσιμων και ισχυρών ρυθμών ανάπτυξης. Στο μέρισμα αυτών των ρυθμών ανάπτυξης δίνεται η ευκαιρία στα νοικοκυριά να καταστούν συμμετόχα. Συνεπώς, οι προοπτικές βελτίωσης της οικονομικής ευημερίας συνηγορούν και προστίθενται στη συζήτηση και τα επιχειρήματα περί της ανάγκης περαιτέρω εξέλιξης και ανάπτυξης του θεσμού στη χώρα.

4.2 Προτάσεις πολιτικής και σύγκλιση με διεθνείς πρακτικές

Η προστασία αλλά και η περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης αποκτούν ιδιαίτερη σημασία με βάση τους έντονους δημοσιονομικούς περιορισμούς που προέκυψαν μετά την κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, αλλά και τις αρνητικές δημογραφικές πιέσεις στο δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και την ελληνική οικονομία εν γένει. Λίγα χρόνια μετά την εισαγωγή του, ο θεσμός ουσιαστικά λειτούργησε εντός του ασφυκτικού πλαισίου που διαμορφώθηκε ως άμεση απόρροια της δημοσιονομικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που ξέσπασε μετά το 2009. Κατά την ίδια περίοδο διαφάνηκαν τα διάφορα εμπόδια και οι αγκυλώσεις ενάντια στην ανάπτυξη και εύρυθμη λειτουργία του, όπως εντοπίστηκαν και επισημάνθηκαν νωρίτερα στην παρούσα μελέτη. Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται προτάσεις πολιτικής οι οποίες κινούνται προς την κατεύθυνση της περαιτέρω ανάπτυξης και διευκόλυνσης της λειτουργίας του θεσμού με τρόπο που να δρα προς όφελος των ασφαλισμένων αλλά και του συνόλου της οικονομίας, έχοντας ως σημείο εκκίνησης τους πέντε (5) παρακάτω βασικούς στόχους:

1. Την επάρκεια των συνταξιοδοτικών παροχών. Δεδομένων των δημοσιονομικών προκλήσεων που προκύπτουν από τους δημογραφικούς και μακροοικονομικούς κινδύνους, υπάρχει ο κίνδυνος μακροπρόθεσμα οι υφιστάμενες συνταξιοδοτικές διευθετήσεις να μην επαρκούν για να διασφαλίσουν ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο για τους ασφαλισμένους. Η μακροχρόνια επάρκεια των συνταξιοδοτικών παροχών μπορεί ως έναν βαθμό να διασφαλιστεί μέσω της συμπληρωματικότητας που προσφέρεται από την παράλληλη λειτουργία και των τριών πυλώνων του συστήματος.
2. Τη συμπληρωματικότητα και όχι την υποκατάσταση μεταξύ των πυλώνων. Η προαναφερθείσα συμπληρωματικότητα δεν θα πρέπει να οδηγήσει σε υποκατάσταση μεταξύ των πυλώνων, καθώς ο κάθε ένας καλείται να διαδραματίσει διαφορετικό ρόλο στα πλαίσια του ασφαλιστικού συστήματος.
3. Τη διασφάλιση της λειτουργικής ανεξαρτησίας των πυλώνων. Η λειτουργική ανεξαρτησία των πυλώνων κρίνεται ως ζωτικής σημασίας για τη διάχυση του ασφαλιστικού κινδύνου ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη του βασικού στόχου της επάρκειας του συνταξιοδοτικού εισοδήματος. Εντούτοις, ο σχεδιασμός των παραμέτρων σε κάθε πυλώνα μπορεί να επιδρά στη λειτουργία των υπολοίπων. Συνεπώς, στο επίπεδο σχεδιασμού πολιτικής, ένας βαθμός συντονισμού κρίνεται απαραίτητος ώστε να επιτυγχάνεται η εύρυθμη λειτουργία και βιωσιμότητα του συστήματος συνολικά.
4. Την αποτελεσματική εποπτεία. Οι εποπτικοί και ελεγκτικοί μηχανισμοί του δεύτερου πυλώνα θα πρέπει να είναι αρκούντως ταχείς και αποτελεσματικοί ώστε να επιτραπεί η περαιτέρω ανάπτυξη και λειτουργία του θεσμού χωρίς περιττά διοικητικά και γραφειοκρατικά βάρη. Παράλληλα όμως η εποπτεία θα πρέπει να

ασκείται εντός ενός αρκούντως αυστηρού πλαισίου ώστε να ελαχιστοποιούνται οι κίνδυνοι κακοδιαχείρισης και να διασφαλίζεται η αξιοπιστία του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης και η επάρκεια των παροχών.

5. Τα επαρκή και δίκαια κίνητρα για την προώθηση του θεσμού. Προκειμένου να αναπτυχθεί ο θεσμός της επαγγελματικής ασφάλισης θα πρέπει να αναζητηθούν και να θεσπιστούν επαρκή κίνητρα, σε αντιστοιχία με καλές διεθνείς πρακτικές εντός ενός πλαισίου διαφάνειας και δίκαιων κανόνων ως προς τις προϋποθέσεις και τις παροχές συνταξιοδότησης.

Όπως αναδείχθηκε στην περιγραφική ανάλυση των προηγούμενων ενοτήτων, το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης αναδεικνύει και σημαντικές δυνατότητες ενίσχυσής του. Προκειμένου να επιτευχθεί σύγκλιση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης κρίνεται σκόπιμο να διατηρηθούν φορολογικά κίνητρα για την καλλιέργεια μεσο-μακροπρόθεσμης συνείδησης ασφαλιστικής αποταμίευσης μέσω του δεύτερου πυλώνα, σε μια χώρα στην οποία καταγράφεται συστηματικό αποταμιευτικό κενό των νοικοκυριών τα τελευταία χρόνια. Η ενίσχυση της επαγγελματικής ασφάλισης δύναται να συμβάλει στην εξομάλυνση του εισοδήματος κατά τη διάρκεια μετάβασης των ασφαλισμένων από την εργασία στη σύνταξη, καθώς και μειώνει τον κίνδυνο φτώχειας μεγάλης ηλικίας. Οι προτεινόμενες παρεμβάσεις κρίνονται κομβικές στο πλαίσιο της εύρυθμης και αποτελεσματικής λειτουργίας του συστήματος συντάξεων, συνολικά όλων των πυλώνων του, και της ευρύτερης φορολογικής πολιτικής.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι παρατηρούμενες αγκυλώσεις και οι αντίστοιχες προτάσεις πολιτικής σε τέσσερις βασικούς άξονες, δηλαδή αναφορικά με: (Α) το πλαίσιο αδειοδότησης και εποπτείας των ΤΕΑ, (Β) διάφορα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των ΤΕΑ, (Γ) τα οικονομικά κίνητρα για την υγιή ανάπτυξη του θεσμού, και (Δ) ορισμένες ευρύτερες προτάσεις πολιτικής σε σχέση με την συμπληρωματικότητα της επαγγελματικής ασφάλισης με τους άλλους πυλώνες ασφάλισης και με την εγχώρια κεφαλαιαγορά. Πρέπει να τονιστεί ότι η αποτελεσματικότητα των εν λόγω προτάσεων εξαρτάται από τον υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ τους, καθώς αλλαγές σε κάθε έναν από τους άξονες επηρεάζει και άλλα μέρη του συνταξιοδοτικού συστήματος. Για τον λόγο αυτό, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις κρίνεται σκόπιμο να εφαρμοστούν με τρόπο συγχρονισμένο και όχι αποσπασματικό.

A. Αδειοδότηση και εποπτεία

Το σημερινό αδειοδοτικό και εποπτικό καθεστώς χαρακτηρίζεται από κατακερματισμό. Με βάση την υφιστάμενη νομοθεσία η βασική αρμοδιότητα για την εποπτεία των ΙΕΣΠ-ΤΕΑ ασκείται από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (Ν. 3029/2002, άρθρο 7, παράγραφος 1). Εντούτοις, η εποπτεία είναι ουσιαστικά και πρακτικά τριμερής και μοιράζεται ανάμεσα στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, την Εθνική Αναλογιστική Αρχή και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, ο νόμος προβλέπει την εποπτεία θεμάτων που άπτονται των επενδυτικών κανόνων, ορίων και κυρώσεων, τους κανονισμούς λειτουργίας και αξιολόγηση των μελών της Επενδυτικής Επιτροπής, την ορθή αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων, την ορθή πληροφόρηση των ασφαλισμένων, τον ορισμό εταιρείας διαχείρισης των επενδύσεων, τον ορισμό θεματοφύλακα, και ευρύτερα τη συνεργασία στην ίδρυση νέων

Ταμείων και σε τροποποιήσεις καταστατικών. Αντίστοιχα, η σύμφωνη γνώμη της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής είναι απαραίτητη για βασικά ζητήματα όπως η ίδρυση νέου ταμείου, οι τροποποιήσεις καταστατικών, η ενοποίηση ή διάσπαση ταμείων αλλά και η δημοσίευση υπουργικών αποφάσεων για τους όρους λειτουργίας των ΤΕΑ. Η βασική αγκύλωση εντοπίζεται στο γεγονός ότι καμία από αυτές τις τρεις αρχές δεν έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα εποπτείας του δεύτερου πυλώνα αλλά και οι τρεις ασκούν τις εποπτικές υποχρεώσεις τους παράλληλα με άλλες πολύ σημαντικές αρμοδιότητες, γεγονός που συχνά οδηγεί σε καθυστερήσεις στην έγκριση νέων καταστατικών ή στις τροποποιήσεις υφιστάμενων, στις ελεγκτικές διαδικασίες, στην έκδοση αποφάσεων και στον εν γένει συντονισμό μεταξύ των τριών εποπτικών αρχών. Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνονται τα εξής:

1. Τροποποίηση καθεστώτος αδειοδότησης και εποπτείας ΤΕΑ. Προτείνεται η τροποποίηση του πλαισίου αδειοδότησης και εποπτείας των ΤΕΑ, στην κατεύθυνση της ενοποίησης των φορέων και απλοποίησης των διαδικασιών. Συγκεκριμένα, προτείνεται η σύσταση ενιαίου εποπτικού φορέα με αποκλειστικό αντικείμενο την αδειοδότηση και εποπτεία των ΤΕΑ προαιρετικής ασφάλισης.

Το βασικό επιχείρημα για την *αποκλειστική* αρμοδιότητα είναι η ανάγκη ο αρμόδιος φορέας να εστιάζει αποκλειστικά στις διαδικασίες αδειοδότησης και εποπτείας ΤΕΑ. Με αυτόν τον τρόπο, διευκολύνονται οι εν λόγω διαδικασίες μέσω της διάθεσης απαραίτητων πόρων σε όρους χρόνου, ανθρώπινου δυναμικού αλλά και σχετικής τεχνογνωσίας. Η στροφή προς έναν ενιαίο εποπτικό φορέα θα απλοποιήσει τις διαδικασίες λειτουργίας, διατηρώντας τις πολλές και ανεξάρτητες λειτουργίες ενός ΤΕΑ με κεντρική μέριμνα να παραμένει η ελαχιστοποίηση του κινδύνου κακοδιαχείρισης και η μέγιστη εξασφάλιση της ασφάλειας των παροχών. Η σύσταση μιας τέτοιας αρχής θα πρέπει να συνοδευτεί από την άμεση προσέλκυση στελεχών με εμπειρία και εξειδίκευση καθώς και από την εξασφάλιση των απαραίτητων εποπτικών μέσων και εργαλείων.

Εναλλακτικά, και λαμβάνοντας υπόψιν το επιχείρημα ότι η πολυμερής εποπτεία ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο οικονομικής κακοδιαχείρισης (Συμεωνίδης, 2020), έχει προταθεί (ΕΙΟΡΑ, 2019) η διατήρηση του καθεστώτος τριμερούς εποπτείας αλλά με την ταυτόχρονη σύσταση ενιαίου σημείου εισόδου (single entry point) για την υποβολή αιτημάτων, στοιχείων και εκθέσεων. Η σύσταση μιας τέτοιας υπηρεσίας θα πρέπει να συνοδευτεί από την παράλληλη ενίσχυση της στελέχωσης των υφιστάμενων δομών στις τρεις εποπτικές αρχές. Επισημαίνεται ωστόσο ότι μια τέτοια εναλλακτική απαιτεί ειδικό, προσεκτικό σχεδιασμό και ενέχει προκλήσεων στην εφαρμογή της, προκειμένου να μην καταλήξει να προσθέτει επιπλέον διοικητικό φόρτο και σύγχυση ως προς τις αρμοδιότητες και τη «διάχυση» της λογοδοσίας μεταξύ των επιμέρους φορέων.

2. Εισαγωγή προβλεπόμενων προκαθορισμένων χρόνων για διαδικασίες αδειοδότησης και εποπτείας. Προτείνεται επίσης η θεσμοθέτηση νομοθετικά κατοχυρωμένων κανόνων αναφορικά με τους προβλεπόμενους χρόνους για την έγκριση νέων ή την τροποποίηση υφιστάμενων καταστατικών αλλά και για τις εν γένει ελεγκτικές και εγκριτικές διαδικασίες που είναι απαραίτητες για την αδειοδότηση και την εύρυθμη λειτουργία των ΤΕΑ.

B. Θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των TEA

Το σημερινό οργανωτικό καθεστώς των TEA θα μπορούσε να καταστεί περισσότερο ευέλικτο με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία και μεγαλύτερη ελκυστικότητά τους. Μεταξύ των αγκυλώσεων που ξεχωρίζουν σήμερα, αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

1. Απουσία δυνατότητας ίδρυσης πολυ-εργοδοτικών επαγγελματικών ταμείων. Μια σημαντική αδυναμία του υφιστάμενου νομικού πλαισίου είναι ότι δεν προβλέπεται η σύσταση επαγγελματικών ταμείων πολλαπλών εργοδοτών (πολυ-εργοδοτικά TEA). Ο νόμος 3029/2002 επιτρέπει την ίδρυση TEA «ανά επιχείρηση ή κλάδο ή κλάδους εργαζομένων» (άρθρο 7, παράγραφος 2) θέτοντας έτσι από την πλευρά των εργοδοτών ως απαραίτητη προϋπόθεση τον κοινό επαγγελματικό δεσμό των μελών του ταμείου. Ως εκ τούτου, τα επαγγελματικά ταμεία που έχουν συσταθεί και λειτουργούν έως σήμερα από τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι κατά βάση «κλειστά» και στοχεύουν στην αποκλειστική κάλυψη των εργαζόμενων σε αυτές. Ο περιορισμός αυτός αποκλείει τους μικρότερους εργοδότες οι οποίοι μπορεί να μην έχουν τους απαραίτητους πόρους για την ίδρυση ενός δικού τους, εξατομικευμένου TEA. Η διάδοση του θεσμού καθίσταται συνεπώς δυσχερής εφόσον η ελληνική οικονομία αποτελείται κατά βάση από μικρομεσαίες επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται η δημιουργία οικονομικών κλίμακας ώστε να μειωθεί το επενδυτικό και διαχειριστικό κόστος.

Οι εγχώριοι περιορισμοί στην ίδρυση πολύ-εργοδοτικών ταμείων δημιουργούν στρέβλωση στον υγιή ανταγωνισμό μεταξύ εγχώριων και ξένων ΙΕΣΠ-TEA από άλλες χώρες της ΕΕ. Είναι ενδεικτικό ότι αλλοδαπά ΙΕΣΠ-TEA που ασκούν διασυνοριακή δραστηριότητα στην Ελλάδα, έχουν τη δυνατότητα να ασφαλίζουν διαφορετικούς ημεδαπούς εργοδότες χωρίς κοινό επαγγελματικό δεσμό. Αντίθετα, ημεδαπά TEA δεν έχουν προς το παρόν αυτή τη δυνατότητα, τουλάχιστον εντός Ελλάδας, ενώ όμως βάσει κοινοτικής οδηγίας έχουν αυτή τη δυνατότητα να ασκήσουν διασυνοριακή δραστηριότητα στο εξωτερικό.

2. Ελάχιστο όριο 100 ασφαλισμένων για την ίδρυση TEA. Με βάση τις διατάξεις του Ν.3029/2002 απαιτούνται κατ' ελάχιστον 100 ασφαλισμένοι προκειμένου να ιδρυθεί ένα νέο ταμείο επαγγελματικής ασφάλισης. Βασική αιτία εισαγωγής του συγκεκριμένου περιορισμού υπήρξαν οι επιφυλάξεις για τη βιωσιμότητα των ταμείων εάν δεν εξασφαλιζόταν ένας ικανός αριθμός μελών. Εντούτοις, το μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να μην επιτρέπει την ίδρυση TEA με βάση τον κανόνα των 100 ασφαλισμένων κατ' ελάχιστο, ενώ σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο προβλέπεται πλέον η ίδρυση επαγγελματικών ταμείων έστω και με 1 μόνο μέλος, δυνατότητα που δόθηκε ώστε να διαδοθεί ο θεσμός.

Προκειμένου να αμβλυνθούν τα παραπάνω εμπόδια, προτείνονται παρεμβάσεις στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

1. Εισαγωγή δυνατότητας ίδρυσης πολυ-εργοδοτικών ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης. Προτείνεται η θέσπιση δυνατότητας ίδρυσης TEA πολλαπλών εργοδοτών (πολύ-εργοδοτικά), χωρίς την υποχρέωση να υφίσταται συναφής επαγγελματικός δεσμός μεταξύ των εργοδοτών. Προτείνεται η σύσταση πολύ-εργοδοτικών TEA από

επιχείρηση ή επαγγελματική ένωση με την παράλληλη δυνατότητα προσχώρησης σε αυτά άλλων εργοδοτών, ενώσεων ή αυτοαπασχολούμενων μέσω της δυνατότητας παροχής είτε ομογενών είτε ετερογενών συνταξιοδοτικών προγραμμάτων (καθεστώτων). Προτείνεται η σύσταση πολυ-εργοδοτικών επαγγελματικών ταμείων αποκλειστικά από τους κοινωνικούς εταίρους (εργοδότες-εργαζόμενους) καθώς βασικοί στόχοι θα πρέπει να παραμένουν η διασφάλιση της λειτουργικής ανεξαρτησίας μεταξύ των πυλώνων και η αξιοπιστία του δεύτερου πυλώνα ώστε να υπάρχει επαρκής διάχυση του ασφαλιστικού κινδύνου.

Η δυνατότητα ίδρυσης πολύ-εργοδοτικών ΙΕΣΠ-ΤΕΑ στα οποία θα μπορούν να συμμετέχουν μισθωτοί και αυτοαπασχολούμενοι ανεξαρτήτως επαγγελματικού δεσμού, θα αμβλύνει και την σημερινή αγκύλωση που προκύπτει από το ελάχιστο όριο των 100 ατόμων για την ίδρυση ενός ΤΕΑ. Προτείνεται το όριο να εφαρμόζεται στο συνολικό αριθμό ασφαλισμένων ενός πολύ-εργοδοτικού ταμείου, το οποίο θα εγγυάται την εποπτική συμμόρφωση και όχι για κάθε εργοδότη ξεχωριστά. Με αυτόν τον τρόπο, δίνεται η δυνατότητα σε εργαζόμενους μικρομεσαίων επιχειρήσεων αλλά και ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίες αμφότερες ομάδες αποτελούν το κύριο σώμα της ελληνικής οικονομίας, να συμμετέχουν στην επαγγελματική ασφάλιση. Ουσιαστικά το ελάχιστο όριο ατόμων για την ίδρυση ενός ΤΕΑ θα παύει να αποκλείει από την πρόσβαση σε επαγγελματική ασφάλιση την συντριπτική πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού.²¹ Ταυτόχρονα, η διευρυμένη πρόσβαση του συνόλου των απασχολούμενων σε ΙΕΣΠ-ΤΕΑ επιτυγχάνεται χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η δυνατότητα κάλυψης των εξόδων λειτουργίας του ταμείου, που σήμερα είναι σε μεγάλο βαθμό ανελαστικά, ανεξάρτητα από το πλήθος μελών ή το συνολικό ενεργητικό, και που προκύπτουν από τις ανάλογες απαιτήσεις εποπτείας.

Την καινοτόμο αυτή δυνατότητα αναμένεται να εκμεταλλευτούν επιχειρήσεις διαφόρων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, με ειδικό ενδιαφέρον από αυτές του χρηματοπιστωτικού τομέα, οι οποίες θα μπορούν να δημιουργήσουν πολυ-εργοδοτικά ΙΕΣΠ-ΤΕΑ, απευθυνόμενα σε εργοδότες και εργαζόμενους πέρα από τη δική τους επαγγελματική ομάδα, καθώς και σε ελεύθερους επαγγελματίες οι οποίοι δεν πληρούν σήμερα τις προϋποθέσεις ή δεν διαθέτουν τους κατάλληλους πόρους για την ίδρυση του δικού τους εξατομικευμένου ΙΕΣΠ-ΤΕΑ. Μία τέτοια εξέλιξη είναι δυνατό να δώσει περαιτέρω ώθηση στον θεσμό προς όφελος όλων των κοινωνικών εταίρων.

2. Δυνατότητα εισαγωγής αυτόματης εγγραφής νέων ασφαλισμένων (auto-enrollment). Προτείνεται επίσης η δυνατότητα εισαγωγής του θεσμού της αυτόματης εγγραφής των νέων εργαζόμενων σε μια επιχείρηση ή κλάδο όπου λειτουργούν ήδη ΤΕΑ (auto-enrollment). Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται να υπάρχει η δυνατότητα τα ΤΕΑ να επιλέξουν στο καταστατικό τους ανάμεσα στο ισχύον καθεστώς μη αυτόματης εγγραφής (opt-in) και στο καθεστώς αυτόματης εγγραφής (auto-enrollment). Στη δεύτερη περίπτωση, θα παρέχεται η δυνατότητα να εξαιρεθούν οι εργαζόμενοι που

---

²¹ Με βάση στοιχεία της Eurostat για το 2018 (Structural Business Statistics), περισσότερο από το 70% του συνόλου των απασχολούμενων στον ιδιωτικό τομέα στην Ελλάδα εργάζονταν σε επιχειρήσεις που απασχολούσαν έως 50 άτομα.

δεν επιθυμούν να συμμετέχουν (opt-out), ενώ κρίσιμης σημασίας είναι η επαρκής ενημέρωση των ασφαλισμένων αναφορικά με τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες που προσφέρει το εκάστοτε επαγγελματικό ταμείο κατά την εγγραφή. Στόχος της πρότασης αυτής είναι να διατηρηθεί ο προαιρετικός χαρακτήρας της επαγγελματικής ασφάλισης, αλλά να δοθεί η δυνατότητα στους ασφαλισμένους να έρθουν σε μια πρώτη επαφή και να ενημερωθούν γύρω από τον θεσμό με στόχο την υποστήριξη και διάδοσή του.²²

3. Διασφάλιση και διευκόλυνση φορητότητας. Προτείνεται η διασφάλιση και η διευκόλυνση της φορητότητας των ασφαλιστικών δικαιωμάτων τόσο εγχωρίως όσο και διασυνοριακά. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η διασαφήνιση των όρων φορητότητας μέσω πρωτογενούς νομοθεσίας σε επίπεδο συστήματος ώστε να παρασχεθούν επαρκή κίνητρα συμμετοχής στο θεσμό, δεδομένης της διαρκώς αυξανόμενης κινητικότητας στην αγορά εργασίας, τόσο εγχωρίως όσο και διεθνώς.
4. Επενδυτική διαχείριση στη βάση βέλτιστων πρακτικών με συστηματική ενημέρωση των ασφαλισμένων για τις επιλογές τους. Είναι χρήσιμο να υπάρχουν βαθμοί ελευθερίας στην επενδυτική διαχείριση, ενεργητική ή παθητική, αντίστοιχοι με αυτούς άλλων χωρών, όπως για παράδειγμα με την προσφορά επιλογής χαρτοφυλακίου βάσει του επενδυτικού προφίλ, συμπεριλαμβανομένων επενδυτικών προϊόντων «κύκλου ζωής» (life-cycle). Ταυτόχρονα, είναι κρίσιμο να διασφαλίζεται η ολοκληρωμένη και τακτική πληροφόρηση προς τους ασφαλισμένους, ειδικά σε μια χώρα με υστέρηση στο μέσο επίπεδο του χρηματοοικονομικού εγγραμματισμού σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (Klapper et al., 2015).

Δεδομένου ότι στόχος των ευρύτερων προτάσεων πολιτικής είναι τόσο η οριζόντια όσο και η κάθετη ανάπτυξη του θεσμού στο μέλλον, θεωρείται κομβικής σημασίας η διατήρηση της αρχής της διακριτής διαχείρισης κινδύνων, η οποία ήδη προβλέπεται από το νομοθετικό πλαίσιο. Η αποσύνδεση των αποθεματικών για τον κλάδο ασφάλισης γήρατος από τους λοιπούς κλάδους ασφάλισης ενός TEA, διασφαλίζει την ανεξαρτησία και προστασία των συνταξιοδοτικών παροχών των TEA.

Γ. Κίνητρα και συνταξιοδοτικές παροχές

Προκειμένου να ενδυναμωθεί συστηματικά η καλλιέργεια συνείδησης συνταξιοδοτικής αποταμίευσης, κρίνεται απαραίτητο να διατηρηθούν φορολογικά κίνητρα στις συνταξιοδοτικές παροχές του δεύτερου πυλώνα. Για τον θεσμό της επαγγελματικής ασφάλισης, ο οποίος βασίζεται σε μακροχρόνιες δεσμεύσεις μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, η διασφάλιση ύπαρξης κινήτρων σε μακροχρόνιο ορίζοντα αποτελεί κλειδί όχι μόνο για την ανάπτυξη, αλλά και για την ίδια την επιβίωση του θεσμού. Η αποτελεσματικότητα των εν λόγω κινήτρων δύναται να αυξηθεί υπό τρεις προϋποθέσεις: (α) στο βαθμό στον οποίο προωθηθούν οι παραπάνω παρεμβάσεις στο εποπτικό και οργανωτικό πλαίσιο, οι οποίες και θα επεκτείνουν τη δυνατότητα επιλογής επαγγελματικής ασφάλισης

²² Παρόμοιο σύστημα εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο, με άμεση επιστροφή των καταβληθείσων εισφορών εφόσον ο ασφαλισμένος αποφασίσει εντός ενός μήνα να εξαιρεθεί από την ένταξή του στο ταμείο (στην αντίθετη περίπτωση, λαμβάνει τις εισφορές που έχει καταβάλει κατά τη συνταξιοδότηση).

για την συντριπτική πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού και θα διασφαλίζουν τη δυνατότητα συνέχισης ασφάλισής του σε περίπτωση αλλαγής εργοδότη, (β) στο βαθμό στον οποίο τα κίνητρα αποκτήσουν εντονότερα κλιμακωτά χαρακτηριστικά, καθώς και ένα αρκετά ευρύ, καθολικό πλαίσιο οριοθέτησης, στο πλαίσιο αναβάθμισης του ρόλου της επαγγελματικής ασφάλισης, (γ) στην περίπτωση που συμπληρωθούν από επιπλέον στοχευμένα κίνητρα.

Για τον λόγο αυτό, προτείνονται μέτρα πολιτικής στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

1. Διατήρηση ισχυρών φορολογικών κινήτρων για τις συνταξιοδοτικές παροχές. Στην περίπτωση των εφάπαξ παροχών, προτείνεται η διατήρηση του αφορολόγητου υπό ένα αρκετά ευρύ πλαίσιο καθολικά ορισμένων προϋποθέσεων, όπως παρατίθενται παρακάτω, καθώς και η εφαρμογή κλιμακωτού φορολογικού κινήτρου, όταν δεν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις. Αντίστοιχα, θα μπορούσε να εξεταστεί, κατά αναλογία και επιλογή, η εισαγωγή ενδεχομένως ηπιότερων φορολογικών κινήτρων στις παροχές με τη μορφή περιοδικής σύνταξης.
2. Θέσπιση καθολικών, νομικά κατοχυρωμένων ορίων στην εφαρμογή των φορολογικών κινήτρων για τις εφάπαξ παροχές. Η χώρα χαρακτηρίζεται από ένα ιδιαίτερα ασταθές φορολογικό πλαίσιο, ενώ η αβεβαιότητα γύρω από αυτό εντάθηκε κατά την προηγούμενη δεκαετία λόγω της κρίσης και των αλληπάλληλων αλλαγών στη φορολογική νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό, ανάλογη ανασφάλεια διέπει και το σημερινό πλαίσιο φορολογικών κινήτρων για τα TEA. Σε συνδυασμό με την απουσία καθολικά ορισμένων ορίων στα εν λόγω φορολογικά κίνητρα, το κενό αυτό ενισχύει τον κίνδυνο να στιγματιστεί ο θεσμός της επαγγελματικής ασφάλισης ως ένα πεδίο με αδιαφανείς κανόνες και να πληγεί η αξιοπιστία του. Σε αντιστοιχία με τις διεθνείς πρακτικές (χώρες του ΟΟΣΑ), προτείνεται να διατηρηθούν τα φορολογικά κίνητρα ως προς τις εφάπαξ συνταξιοδοτικές παροχές αλλά σε συνδυασμό με την εφαρμογή ορίων. Η διατήρηση των φορολογικών κινήτρων κρίνεται σκόπιμη προκειμένου να ενισχυθεί η συμπληρωματική συνταξιοδοτική αποταμίευση των νοικοκυριών, αλλά και προκειμένου να κινητοποιηθούν εργοδότες και εργαζόμενοι αναλαμβάνοντας μακροχρόνιες δεσμεύσεις ως αυτές που δημιουργούνται μέσα από την επαγγελματική ασφάλιση. Ο προσδιορισμός αυτών των ορίων μπορεί να γίνει κατόπιν εξέταση των αντίστοιχων ορίων σε άλλες χώρες, λαμβάνοντας υπόψη τρεις διαστάσεις:
  - Σύνδεση των κινήτρων με όρια ελάχιστης ηλικίας (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα) ή ελάχιστης διάρκειας καταβολής εισφορών (π.χ. Γερμανία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Ν. Κορέα, Τουρκία).
  - Εφαρμογή ορίων στις ετήσιες έκτακτες/τακτικές εισφορές που είναι επιλέξιμες για τα κίνητρα, ως % του δηλωμένου ακαθάριστου ετήσιου εισοδήματος του ασφαλισμένου (π.χ. Γαλλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Ολλανδία, Ισραήλ, Κολομβία, Μεξικό, Ν. Κορέα) και ως απόλυτο μέγεθος (π.χ. Σλοβακία, ΗΠΑ).
  - Εφαρμογή ανώτατου ποσού (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισλανδία, Χιλή) ή/και ποσοστού (π.χ. Ισπανία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο) του συνολικού

κουμπαρά που δύναται να καταβληθεί ως εφάπαξ παροχή με ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση.

Τα καθολικά αυτά όρια προτείνεται να θέτουν ένα αρκετά ευρύ πλαίσιο εφαρμογής του μέγιστου κινήτρου, όπως ενδεικτικά είτε ελάχιστο όριο ηλικίας τα 50 έτη είτε τουλάχιστον 10 έτη ασφάλισης, καθώς και πλαφόν στις ετήσιες εισφορές έως το 25% του δηλωθέντος εισοδήματος, ενώ πέρα από αυτά, το καταστατικό του κάθε ΤΕΑ δύναται να θέτει αυστηρότερα όρια. Το φορολογικό κίνητρο πέραν αυτών των ορίων θα μπορούσε να φθίνει κλιμακωτά. Ο ίδιος ο σχεδιασμός των ορίων θα μπορούσε να είναι προοδευτικός, όπως για παράδειγμα να δίνεται η δυνατότητα σε άτομα που συμμετέχουν για πρώτη φορά στην επαγγελματική ασφάλιση σε προ-συνταξιοδοτική ηλικία (π.χ. άνω των 55) να έχουν υψηλότερο πλαφόν στις ετήσιες εισφορές τους. Οι παραπάνω παρεμβάσεις κρίνονται σκόπιμες στο πλαίσιο της εύρυθμης και αποτελεσματικής λειτουργίας του συστήματος συντάξεων, συνολικά σε όλους τους πυλώνες του, και της ευρύτερης φορολογικής πολιτικής.

Η θέσπιση κατάλληλων ορίων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για την προστασία του κύρους και της αξιοπιστίας του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης διατηρώντας όμως παράλληλα ισχυρά κίνητρα για την περαιτέρω ανάπτυξη του θεσμού. Σημειώνεται ότι ορισμένα από τα όρια αυτά δύναται να έχουν και δευτερογενείς θετικές οικονομικές επιδράσεις, όπως για παράδειγμα συμβάλλοντας στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης (π.χ. το όριο στις ετήσιες εισφορές ως ποσοστό του δηλωθέντος εισοδήματος). Τα καθολικά όρια κρίνεται σκόπιμο να μην αφορούν τη μεταφορά αποθεματικών από άλλα ασφαλιστικά προγράμματα, καθώς κάτι τέτοιο θα περιόριζε τη δυνατότητα φορητότητας μεταξύ ασφαλιστικών επιλογών των ασφαλισμένων.

Με την εισαγωγή τέτοιων ορίων, η επαγγελματική ασφάλιση συμβάλλει στις γενικότερες προσπάθειες για την επιμήκυνση του εργασιακού βίου χωρίς να δίνει κίνητρα για πρόωρη έξοδο από την αγορά εργασίας. Ταυτόχρονα, παρέχεται μια μεγαλύτερη ευελιξία συγκριτικά με τον πρώτο πυλώνα ως προς τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ασφαλισμένων δεδομένων των οικονομικών συνθηκών στη χώρα και των μεταβαλλόμενων αναγκών που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του βίου.

3. Θέσπιση νέων οικονομικών κινήτρων στην εργοδοτική πλευρά για τη δημιουργία και λειτουργία των ΤΕΑ. Προτείνεται η εξέταση της δυνατότητας κινητοποίησης ευρύτερων χρηματοδοτικών εργαλείων για την υιοθέτηση κινήτρων για τη χρηματοδότηση υφιστάμενων/νέων κινήτρων, όπως π.χ. μέσα από το Ταμείο Ανάκαμψης²³. Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων κινήτρων περιλαμβάνουν την παροχή οικονομικών κινήτρων στην εργοδοτική πλευρά (π.χ. επιδότηση) για την κάλυψη του διαχειριστικού κόστους δημιουργίας και την ενίσχυση των μηχανισμών διακυβέρνησης ενός ΤΕΑ.
4. Παροχή ασφάλειας δικαίου περί του θεσμικού και φορολογικού πλαισίου και συναίνεση. Προτείνεται οι όποιες αλλαγές στην πρωτογενή νομοθεσία αναφορικά με το θεσμικό και φορολογικό καθεστώς του δεύτερου πυλώνα να υιοθετηθούν κατόπιν ευρείας πολιτικής και κοινωνικής συναίνεσης για λόγους ασφάλειας δικαίου και αισθήματος σταθερότητας

²³ Σχετική πρόταση έχει διατυπωθεί και από την ΟΚΕ (2020).

για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Διαδικασίες διαβούλευσης σε ευρεία κλίμακα θα συνδράμουν επίσης στην κατεύθυνση υπερκέρρασης των χρόνιων ιδεολογικών αγκυλώσεων που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη του θεσμού της επαγγελματικής ασφάλισης διαχρονικά, ώστε να υπάρξει μια διαχρονική συνέχεια σε επίπεδο πολιτικών.

Δ. Συμπληρωματικότητα μεταξύ πυλώνων ασφάλισης και με την εγχώρια κεφαλαιαγορά

Παράλληλα με τις παραπάνω παρεμβάσεις οι οποίες στοχεύουν τη βελτίωση της λειτουργίας και ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης, κρίνεται κομβικής σημασίας να υπάρχει συντονισμένη στρατηγική πολιτικής που θα διασφαλίζει τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των πυλώνων της κοινωνικής ασφάλισης. Με τον Ν.4826/2021 θεσπίστηκε η σταδιακή μετατροπή μέρους της επικουρικής ασφάλισης για τους νέους εργαζόμενους, από διανεμητική σε κεφαλαιοποιητική. Η νέα κεφαλαιοποιητική επικουρική σύνταξη εκτιμάται ότι θα ενισχύσει την αποταμιευτική «κουλτούρα» των νέων εργαζομένων, με ευεργετικές άμεσες μακροοικονομικές επιδράσεις μακροχρόνια (IOBE, 2021). Αναμένεται επίσης να έχει και σημαντικές δευτερογενείς θετικές επιδράσεις στη διάδοση και ανάπτυξη της συμπληρωματικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης ευρύτερα, όπως μέσα από την επαγγελματική ασφάλιση. Σε σχέση με το κεφαλαιοποιητικό μέρος της σύνταξης, συμπληρωματικά με τη λειτουργία του νέου επικουρικού κεφαλαιοποιητικού ταμείου ΤΕΚΑ, θα μπορούσε να δημιουργηθεί δυνατότητα να συμμετέχουν ως εναλλακτικοί, επιπλέον φορείς που θα πληρούν συγκεκριμένες εποπτικές και άλλες προϋποθέσεις, όπως τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης. Η δυνατότητα επιλογής φορέα παρόχου από την πλευρά των ασφαλισμένων μπορεί να ενισχύσει τον ανταγωνισμό και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ η συμπληρωματικότητα της νέας επικουρικής με τους υπάρχοντες κεφαλαιοποιητικούς πυλώνες μπορεί να συμβάλει στην ταχύτερη εδραίωσή της στη συνείδηση των ασφαλισμένων, μειώνοντας τον κίνδυνο αντιστροφής της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης μελλοντικά. Παράλληλα, η συμπληρωματικότητα με τον τρίτο πυλώνα κρίνεται σκόπιμο να ενισχυθεί μέσα από απλοποίηση του πλαισίου φορολόγησης και εφαρμογή πρόσθετων φορολογικών κινήτρων για τον τρίτο πυλώνα (Πισσαρίδης et al. 2020, IOBE 2019) προκειμένου να υπάρχουν συνέργειες μέσω της περαιτέρω ανάπτυξης της αποταμιευτικής συνείδησης των νοικοκυριών και της εγχώριας κεφαλαιαγοράς.

Ένα βασικό αντικίνητρο για τους εν δυνάμει ασφαλισμένους του δεύτερου και τρίτου πυλώνα διαχρονικά έχει υπάρξει το υψηλό φορολογικό βάρος στην Ελλάδα, και κυρίως, το υψηλό επίπεδο υποχρεωτικών ασφαλιστικών εισφορών στο δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα. Συνεπώς, στον βαθμό που υπάρχει δημοσιονομικός χώρος, ο ανασχεδιασμός του πρώτου πυλώνα ως προς το ύψος των υποχρεωτικών εισφορών παραμένει επίκαιρος ώστε να δοθούν τα απαραίτητα κίνητρα για να ανακατευθυνθούν αποταμιευτικοί πόροι στους πυλώνες προαιρετικής ασφάλισης. Ενδεικτικά, έχει εξεταστεί η δυνατότητα εξαίρεσης ενός ποσοστού των υφιστάμενων υποχρεωτικών εισφορών έως το επίπεδο του κατώτατου μισθού (IOBE, 2019), καθώς στα αντίστοιχα επίπεδα τα ποσοστά αναπλήρωσης στην κύρια σύνταξη είναι σχετικά υψηλά, και επίσης η μείωση του ανώτατου ορίου εισοδήματος (πλαφόν

ασφαλιστέων αποδοχών) επί του οποίου επιβάλλονται αναλογικές ασφαλιστικές εισφορές για τους μισθωτούς εργαζόμενους (Πισσαρίδης et al. 2020, IOBE 2019).²⁴

Προκειμένου η ανάπτυξη των πυλώνων προαιρετικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης να έχει μεγαλύτερες θετικές επιδράσεις στην εγχώρια οικονομία μακροχρόνια, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η παράλληλη προτεραιοποίηση πολιτικών για την ανάπτυξη της εγχώριας κεφαλαιαγοράς. Στο πλαίσιο αυτό, η παροχή φορολογικών κινήτρων στο σκέλος τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς στοχευμένων επενδυτικών επιλογών στην εγχώρια κεφαλαιαγορά (IOBE, 2021), δύναται να καταστήσει την εγχώρια κεφαλαιαγορά ισχυρότερη και περισσότερο ελκυστική για τοποθετήσεις εκ μέρους θεσμικών επενδυτών, συμπεριλαμβανομένων των αποθεματικών των ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης. Για την κάλυψη του σημαντικού «κενού» ελληνικών αποταμιεύσεων και επενδύσεων από την πλευρά της ζήτησης, κρίνεται σκόπιμο να δοθούν φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις ιδιωτών σε κινητές αξίες (τοποθετήσεις σε έναν νέο ειδικό ατομικό επενδυτικό λογαριασμό και σε εισηγμένα επενδυτικά ταμεία), με έμφαση στις εγχώριες επιχειρήσεις. Για την ενίσχυση του σκέλους της προσφοράς, έχουν προταθεί κίνητρα με στόχο την προσέλκυση κινητών αξιών επιχειρήσεων προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένη αγορά, καθώς και τη μείωση του κόστους άντλησης νέων κεφαλαίων μέσω μετοχών και ομολόγων (IOBE, 2021). Η ενδυνάμωση της εγχώριας κεφαλαιαγοράς δύναται να ενισχύσει την «κουλτούρα» αποταμίευσης των ελληνικών νοικοκυριών και την προοπτική βιώσιμης ανάκαμψης με μακροχρόνια χαρακτηριστικά.

4.3 Δυνητική συμβολή στην πραγματική οικονομία

Η ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης, πέρα από τα άμεσα οφέλη που μπορεί να προσφέρει σε εργαζόμενους και επιχειρήσεις, μπορεί επιπροσθέτως να επιδράσει ευεργετικά και στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Με την επέκταση της επαγγελματικής ασφάλισης, ενός κατ' εξοχήν κεφαλαιοποιητικού ασφαλιστικού πυλώνα, σχηματίζεται σημαντικό κεφαλαιακό απόθεμα. Μέρος αυτού του συσσωρευμένου κεφαλαιακού αποθέματος μπορεί να τοποθετηθεί εγχωρίως, ενισχύοντας τις παραγωγικές επενδύσεις στην Ελλάδα. Η ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων στη χώρα αυξάνει την παραγωγικότητα, οδηγώντας σε ενίσχυση του ΑΕΠ.

Στην παρούσα ενότητα διερευνώνται οι οικονομικές επιδράσεις που μπορεί να προκύψουν, αν η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα ενισχυθεί και επεκταθεί έτσι ώστε να φτάσει μεσοπρόθεσμα σε επίπεδα ανάλογα με εκείνα που παρατηρούνται σήμερα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η ποσοτικοποίηση αυτών των δυνητικών επιδράσεων από την ενίσχυση του δεύτερου ασφαλιστικού πυλώνα στην Ελλάδα γίνεται εξετάζοντας μία σειρά από υποθετικά σενάρια εξελίξεων σχετικά με την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης. Για κάθε ένα από αυτά τα σενάρια εξελίξεων εκτιμώνται οι επιδράσεις στον σχηματισμό παγίου κεφαλαίου στην χώρα και στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Η εκτίμηση των οικονομικών επιδράσεων από την υλοποίηση του εκάστοτε υποθετικού σεναρίου γίνεται εκτελώντας προσομοιώσεις με ένα μακροοικονομικό υπόδειγμα για την

²⁴ Αντίστοιχη επιχειρηματολογία έχει διατυπώσει και ο καθηγητής Ν.Φράγκος: <https://www.kathimerini.gr/economy/561436804/ora-na-meiothei-to-anotato-orio-asfalisteon-apodochon/>

ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα, το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται είναι το Global Integrated Monetary and Fiscal model (GIMF), ένα πολύ-περιφερειακό δυναμικό στοχαστικό μακροοικονομικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας (DSGE model) προσαρμοσμένο στα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, όπως αποτυπώνονται στα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία. Μία συνοπτική περιγραφή του υποδείγματος GIMF παρατίθεται στο Παράρτημα 4.3.B της παρούσας ενότητας, ενώ η αναλυτική περιγραφή του υποδείγματος δίνεται από τους Kumhof et al. (2010).

Στην παρούσα ανάλυση εξετάζονται πέντε υποθετικά σενάρια εξελίξεων σχετικά με την επέκταση της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Στο βασικό σενάριο εξελίξεων, η επαγγελματική ασφάλιση επεκτείνεται σταθερά, σε μία περίοδο 20ετίας ξεκινώντας από το 2022, έτσι ώστε να καλύψει το 50% των εργαζομένων, τόσο των μισθωτών όσο και των ελεύθερων επαγγελματιών. Οι εισφορές επαγγελματικής ασφάλισης είναι κατά μέσο όρο 5% του κόστους εργασίας.²⁵ Οι ασφαλισμένοι καταβάλλουν εισφορές για 20 έτη και εισπράττουν μία εφάπαξ παροχή, ίση με τις εισφορές συν τις αντίστοιχες αποδόσεις, με την συνταξιοδότησή τους στο τέλος αυτής της περιόδου ασφάλισης. Η ετήσια ονομαστική απόδοση των τοποθετήσεων των ταμείων επαγγελματικής ασφάλισης, η οποία ταυτίζεται με την ονομαστική απόδοση των νοητών αποταμιεύσεων κάθε ασφαλισμένου, είναι 3,5%.

Πέραν του βασικού σεναρίου, εξετάζονται τέσσερα επιπλέον σενάρια που αποτελούν παραλλαγές του βασικού σεναρίου, προκειμένου να αναδειχθεί η σχετική βαρύτητα και σημασία των υποθέσεων σχετικά με την μέγιστη πληθυσμιακή κάλυψη και τη μέση ασφαλιστική περίοδο. Συγκεκριμένα, εξετάζεται ένα σενάριο χαμηλής πληθυσμιακής κάλυψης, στο οποίο η επαγγελματική ασφάλιση επεκτείνεται για 20 έτη μέχρι να καλύψει το 1/3 του εργατικού δυναμικού, ενώ όλες οι υπόλοιπες υποθέσεις παραμένουν όπως ακριβώς ορίστηκαν στο βασικό σενάριο. Με ανάλογο τρόπο, εξετάζεται ένα σενάριο υψηλής πληθυσμιακής κάλυψης, στο οποίο η επαγγελματική ασφάλιση καταλήγει να καλύπτει τα 2/3 του εργατικού δυναμικού σε ορίζοντα 20ετίας.

Επίσης, εξετάζεται ένα σενάριο στο οποίο η μέση περίοδος ασφάλισης είναι πιο σύντομη από ό,τι στο σενάριο βάσης, 15 έτη αντί για 20 στο σενάριο βάσης, με όλες τις υπόλοιπες

---

²⁵ Η έννοια του κόστους εργασίας για τους μισθωτούς, στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, περιλαμβάνει τις μικτές αποδοχές και τις ασφαλιστικές εισφορές εργοδοτών. Σε ό,τι αφορά τους ελεύθερους επαγγελματίες, οι εισφορές επαγγελματικής ασφάλισης υπολογίζονται ως εξής: Θεωρείται ότι το δηλωθέν εισόδημα των ελεύθερων επαγγελματιών είναι σημαντικά μικρότερο από το πραγματικό τους εισόδημα. Θεωρείται επίσης ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες επιλέγουν να συμμετάσχουν στην επαγγελματική ασφάλιση καταβάλλοντας ως εισφορές μικρότερο μέρος του πραγματικού τους εισοδήματος, σε σύγκριση με τους μισθωτούς, δεδομένου ότι τα κίνητρα συμμετοχής στην επαγγελματική ασφάλιση είναι λιγότερο ισχυρά για τους ελεύθερους επαγγελματίες από ότι είναι για τους μισθωτούς. Πράγματι, το κίνητρο απαλλαγής από φόρο εισοδήματος για τις εισφορές είναι ασθενέστερο για τους ελεύθερους επαγγελματίες, δεδομένου ότι αυτοί έχουν ούτως ή άλλως την δυνατότητα να αποφεύγουν σε κάποιον βαθμό την πληρωμή φόρου εισοδήματος, αποκρύπτοντας μέρος τους εισοδήματός τους. Επίσης, για τους ελεύθερους επαγγελματίες δεν ισχύουν δυνητικά πρόσθετα κίνητρα για την συμμετοχή στην επαγγελματική ασφάλιση, τα οποία είναι σημαντικά στην περίπτωση των μισθωτών, όπως η ενδεχόμενη συμμετοχή εργοδοτών στην πληρωμή ασφαλιστικών εισφορών. Με δεδομένη την ύπαρξη αυτών των δύο αντίρροπων τάσεων (ασθενέστερα κίνητρα για καταβολή εισφορών, αλλά και δηλωθέντα εισοδήματα χαμηλότερα από τα πραγματικά) και χάριν απλούστευσης της παρουσίασης, θεωρήθηκε ότι το ύψος των εισφορών επαγγελματικής ασφάλισης που επιλέγουν να καταβάλουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες, ως ποσοστό του δηλωθέντος εισοδήματός τους, είναι επίσης 5%.

υποθέσεις ακριβώς όπως στο σενάριο βάσης. Με ανάλογο τρόπο, εξετάζεται ένα σενάριο με πιο μακρά μέση περίοδο ασφάλισης, ίση με 25 έτη. Για την απλούστευση της παρουσίασης, θεωρείται ότι η επαγγελματική ασφάλιση ξεκινά από μηδενική βάση το 2021, δεδομένου ότι οι ήδη υπάρχοντες ασφαλισμένοι αποτελούν πολύ μικρό μέρος του εργατικού δυναμικού.

Ο Πίνακας 4.1 παρουσιάζει τα σενάρια που εξετάζονται στην παρούσα ανάλυση, υπογραμμίζοντας τις βασικές υποθέσεις που τα χαρακτηρίζουν. Τα σενάρια αποτυπώνουν διαφορετικές ταχύτητες σύγκλισης με το βαθμό εξάπλωσης της επαγγελματικής ασφάλισης στην υπόλοιπη Ευρώπη. Αντιπαραβάλλοντας τα σενάρια με τον βαθμό εξάπλωσης της επαγγελματικής ασφάλισης που ήδη καταγράφεται σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, με βάση στοιχεία της ΕΙΟΡΑ για το 2019, παρατηρούνται τα εξής: Στο σενάριο βάσης θεωρείται ότι σε όρους ενεργητικού αναλογικά με το ΑΕΠ, η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα θα προσεγγίζει τον μέσο όρο των μελών της Ευρωζώνης σε βάθος 15ετίας και την εξάπλωση της Πορτογαλίας σε βάθος 20ετίας. Στα σενάρια χαμηλής και υψηλής κάλυψης θεωρείται ότι σε όρους ενεργητικού αναλογικά με το ΑΕΠ, η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα θα προσεγγίζει τον μέσο όρο των μελών της Ευρωζώνης σε βάθος 20ετίας και 10ετίας αντίστοιχα.

Πίνακας 4.1. Εξεταζόμενα σενάρια ανάπτυξης της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα

Σενάριο	Περιγραφή	Στόχος κάλυψης εργατικού δυναμικού	Διάρκεια ασφάλισης και ορίζοντας εκπλήρωσης στόχου (έτη)
A	Σενάριο βάσης	50%	20
B	Σενάριο χαμηλής πληθυσμιακής κάλυψης	33.3%	20
Γ	Σενάριο υψηλής πληθυσμιακής κάλυψης	66.7%	20
Δ	Σενάριο σύντομης διάρκειας ασφάλισης	50%	15
E	Σενάριο μακράς διάρκειας ασφάλισης	50%	25

Η ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων από την υλοποίηση κάθε υποθετικού σεναρίου εξελίξεων γίνεται ακολουθώντας τα εξής βήματα.

Για το εκάστοτε σενάριο υπολογίζεται ανά έτος, για την περίοδο 2022-2070, το ύψος των συνολικών εισφορών που συλλέγονται από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης και το μέρος των εισφορών αυτών που βαρύνει τους εργαζομένους, υποθέτοντας ότι οι εισφορές επαγγελματικής ασφάλισης απαλλάσσονται από φόρους εισοδήματος.²⁶ Υπολογίζεται επίσης ανά έτος το αντίστοιχο συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων παροχής επαγγελματικής ασφάλισης, καθώς και το ύψος των συνολικών δαπανών των φορέων, για τις εφάπαξ παροχές που οι φορείς καταβάλλουν με την συνταξιοδότηση των ασφαλισμένων.

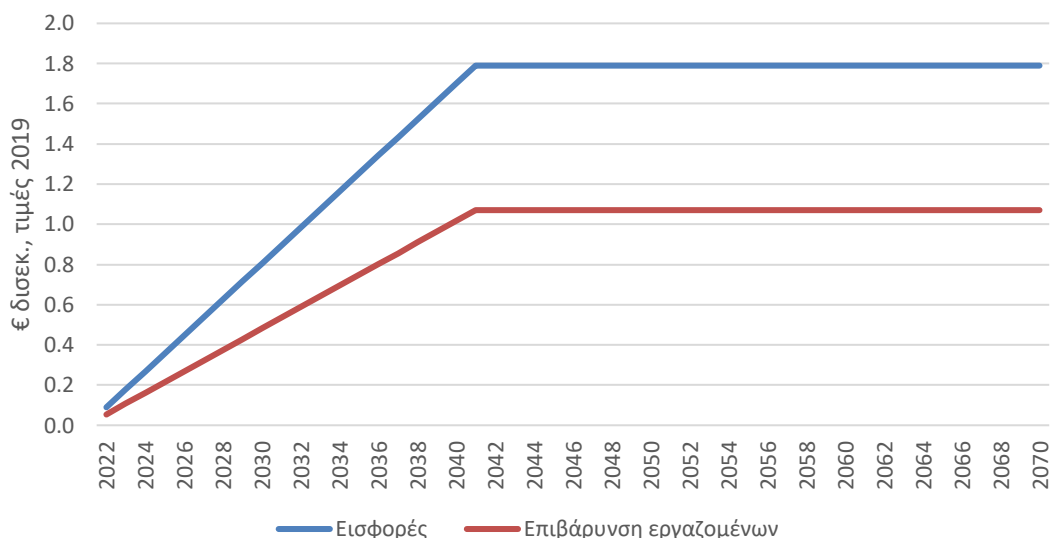
²⁶ Για τον υπολογισμό της πραγματικής επιβάρυνσης των εργαζομένων λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι τα ποσά που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι ως εισφορές επαγγελματικής ασφάλισης δεν υπόκεινται σε φόρο εισοδήματος. Με αυτήν την έννοια, η πραγματική επιβάρυνση για τον εργαζόμενο είναι μικρότερη από το ποσό το οποίο καταβάλει στον ασφαλιστικό φορέα, κατά το ποσό του φόρου που αντιστοιχεί στο ύψος της εισφοράς. Αν ο εργαζόμενος δεν είχε καταβάλει την εισφορά θα αύξανε το διαθέσιμο εισοδήμα του όχι κατά το ύψος της εισφοράς, αλλά κατά το ποσό που απομένει αν από το ύψος της εισφοράς αφαιρεθεί ο αντίστοιχος φόρος εισοδήματος.

Αυτοί οι υπολογισμοί βασίζονται σε μια σειρά από υποθέσεις. Θεωρείται ότι οι τόσο οι εισφορές που καταβάλλονται στους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης, όσο και οι συντάξεις που δίνονται με την μορφή εφάπαξ παροχής από αυτούς τους φορείς, απαλλάσσονται πλήρως από τον φόρο εισοδήματος. Θεωρείται επίσης ότι οι ασφαλιστικοί φορείς επενδύουν πάντα όλους τους πόρους που έχουν στην διάθεσή τους, επιτυγχάνοντας σταθερά ετήσια ονομαστική απόδοση επενδύσεων ίση με 3,5%. Για όλα τα σενάρια θεωρείται ότι το 30% των επενδύσεων των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης κατευθύνεται σε εγχώριες τοποθετήσεις, οι οποίες ενισχύουν τις παραγωγικές επενδύσεις και τον σχηματισμό παγίου κεφαλαίου στην Ελλάδα. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού θεωρείται σταθερός στο επίπεδο του 2% καθ' όλη την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Το εισόδημα των μισθωτών θεωρείται ότι ισούται με το 34,3% του ΑΕΠ ενώ το εισόδημα των ελευθέρων επαγγελματιών θεωρείται ίσο με 3,9% του ΑΕΠ, ποσοστά που προκύπτουν από τα στατιστικά στοιχεία της φορολογικής διοίκησης για τα δηλωθέντα εισοδήματα το 2019.

Τα κυριότερα αποτελέσματα αυτών των υπολογισμών παρουσιάζονται στα ακόλουθα διαγράμματα. Στο Διάγραμμα 4.1 παρουσιάζονται για το σενάριο βάσης οι χρονοσειρές για το ετήσιο συνολικό ύψος εισφορών που συλλέγονται από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης και για το μέρος αυτών των εισφορών που βαρύνει πραγματικά τους εργαζομένους. Στο Διάγραμμα 4.2 παρουσιάζεται η χρονοσειρά για το συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ετησίως, τα οποία τροφοδοτούνται από τις εγχώριες και ξένες τοποθετήσεις των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης. Στο Διάγραμμα 4.4 παρουσιάζονται οι χρονοσειρές για το συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης ανά σενάριο, για τα πέντε σενάρια που εξετάζονται στην παρούσα ενότητα.

Διάγραμμα 4.1. Ετήσιο συνολικό ύψος εισφορών που συλλέγονται από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης και πραγματική επιβάρυνση των εργαζομένων λόγω εισφορών στο σενάριο βάσης

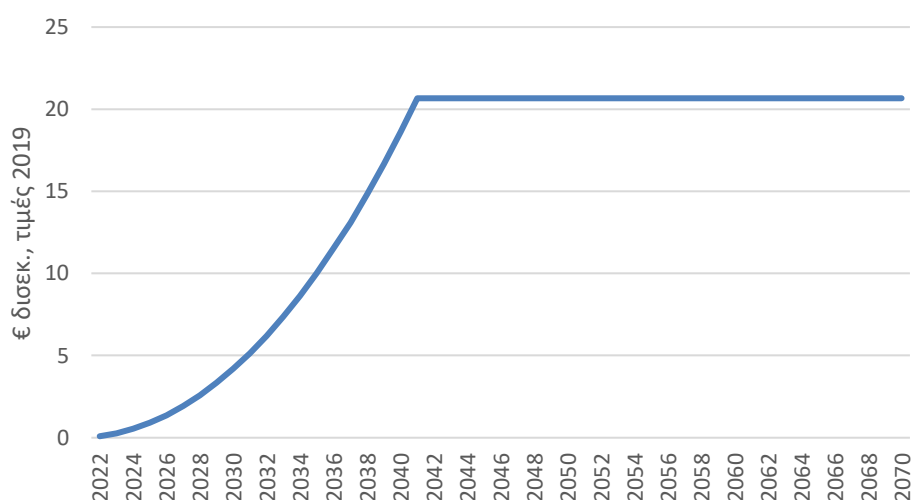

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Οι μακροοικονομικές επιδράσεις που προκύπτουν από την υλοποίηση κάθε σεναρίου υπολογίζονται με τον ακόλουθο τρόπο. Για δεδομένο σενάριο εκτελείται μία προσομοίωση

του μακροοικονομικού υποδείγματος, θεωρώντας ότι η ελληνική οικονομία ξεκινά από μία σταθερή κατάσταση το έτος βάσης²⁷ και δέχεται μία σειρά από εξωγενείς διαταραχές, που αντιστοιχούν στις μεταβολές των εισοδημάτων των εργαζομένων και στις μεταβολές στις επενδύσεις τις οποίες επιφέρει το σενάριο, για μία σειρά ετών από το 2022 έως το 2070. Συγκεκριμένα θεωρείται ότι το εισόδημα των νοικοκυριών κάθε έτος μειώνεται κατά το ποσό που αντιστοιχεί στην πραγματική επιβάρυνση των εργαζομένων λόγω καταβολής εισφορών επαγγελματικής ασφάλισης, όπως προβλέπεται για το υπό εξέταση σενάριο. Παράλληλα, θεωρείται ότι το εισόδημα των νοικοκυριών αυξάνεται κάθε έτος κατά το ποσό που αντιστοιχεί στις καταβολές εφάπαξ συνταξιοδοτικών παροχών από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης, ενώ οι εγχώριες επενδύσεις επίσης αυξάνονται κάθε έτος, όπως προβλέπεται για το υπό εξέταση σενάριο. Η διαδικασία αυτή επαναλαμβάνεται για κάθε ένα από τα πέντε σενάρια εξελίξεων για την επαγγελματική ασφάλιση.

Διάγραμμα 4.2. Συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης ετησίως στο σενάριο βάσης

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

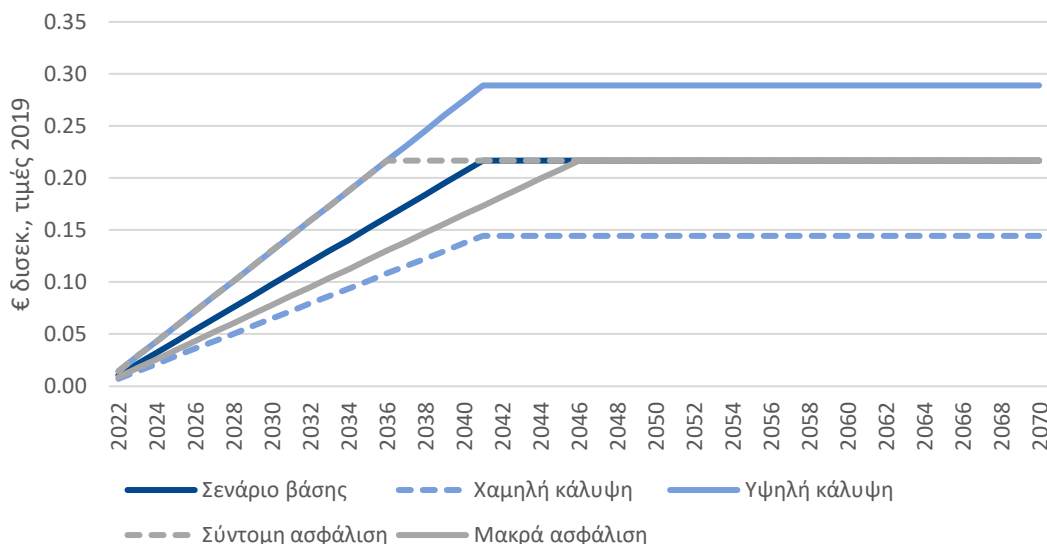
Τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων, για κάθε σενάριο εξελίξεων, δείχνουν τη μεταβολή που προκύπτει στο απόθεμα παγίου κεφαλαίου, στα άμεσα φορολογικά έσοδα (χωρίς τις θετικές δευτερογενείς επιδράσεις) και στο ΑΕΠ στην χώρα, σε σχέση με την κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν η ελληνική οικονομία αν δεν είχε υπάρξει αλλαγή και δεν είχε επεκταθεί η επαγγελματική ασφάλιση. Έτσι, οι συγκρίσεις τόσο σε ό,τι αφορά το απόθεμα παγίου κεφαλαίου της οικονομίας όσο και σε ό,τι αφορά το ΑΕΠ γίνονται έναντι ενός σεναρίου αναφοράς, το οποίο αντιπροσωπεύει τη διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης.

Ως προς τη δημοσιονομική επίδραση, από τη μία πλευρά, αναμένεται βραχυχρόνια απώλεια φορολογικών εσόδων που πηγάζει από τις νέες εισφορές για επαγγελματική ασφάλιση οι

²⁷ Στο έτος βάσης θεωρήθηκε ότι η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας είναι εκείνη που είχε το 2019. Θεωρήθηκε ότι το έτος 2019 είναι περισσότερο αντιπροσωπευτικό του πραγματικού δυναμικού της ελληνικής οικονομίας, από ότι το έτος 2021. Κατά τα έτη 2020 και 2021 η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε και υπέστη μία σειρά από παραμορφώσεις λόγω εκτάκτων συνθηκών, που σχετίζονται με την πανδημία που προκάλεσε ο νέος κορωνοϊός SARS-CoV-2 και τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης. Θεωρήθηκε ότι αυτές οι παραμορφώσεις είναι παροδικές και δεν επηρεάζουν τα δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας.

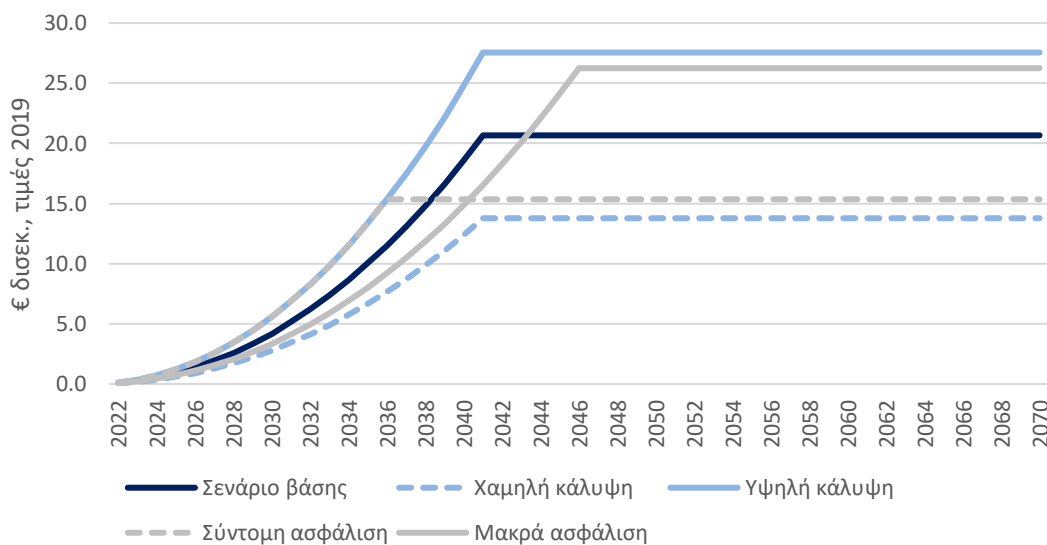
οποίες εκπίπτουν από το φορολογητέο εισόδημα των εργαζομένων. Ενδεικτικά, υποθέτοντας έναν διάμεσο οριακό φορολογικό συντελεστή εισοδήματος φυσικών προσώπων περί το 22% και καταβολή εφάπαξ παροχών, στο σενάριο βάσης εκτιμάται ετήσια απώλεια εσόδων που δεν ξεπερνάει τα €120 εκατ. την πρώτη δεκαετία και €220 εκατ. σε βάθος 25 χρόνων (Διάγραμμα 4.3). Από την άλλη, αναμένονται ισχυρότερες θετικές δευτερογενείς δημοσιονομικές επιδράσεις λόγω των υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης, οι οποίες μεσοπρόθεσμα θα αντισταθμίσουν το δημοσιονομικό κόστος.

Διάγραμμα 4.3. Εκτιμώμενο άμεσο ετήσιο δημοσιονομικό κόστος, ανά σενάριο

Πηγή: Εκτιμήσεις ΙΟΒΕ, Σημείωση: Η εκτίμηση δεν περιλαμβάνει δευτερογενείς θετικές δημοσιονομικές επιδράσεις που προκύπτουν λόγω οικονομικής ανάπτυξης από την εξάπλωση της επαγγελματικής ασφάλισης.

Διάγραμμα 4.4. Συνολικό ύψος των αποθεματικών των φορέων επαγγελματικής ασφάλισης, ανά σενάριο

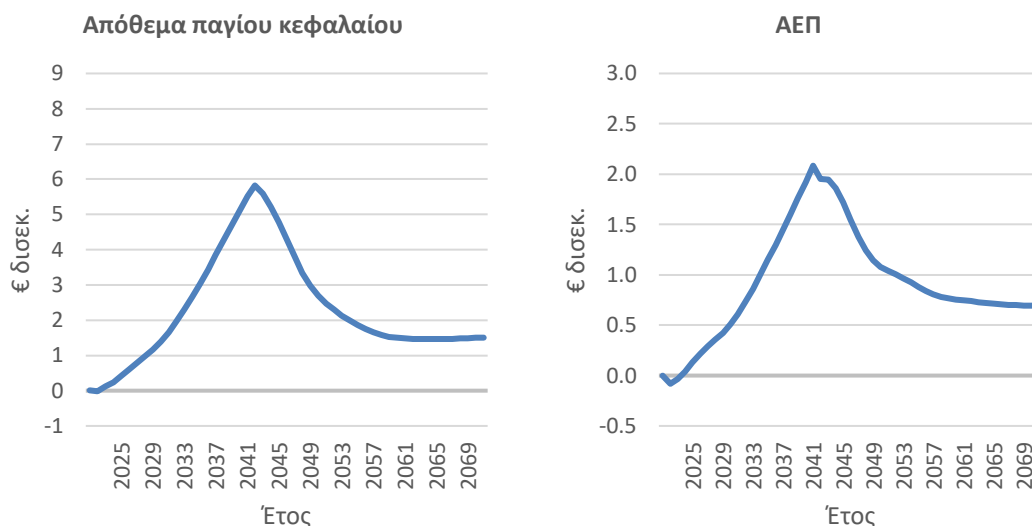

Πηγή: Εκτιμήσεις ΙΟΒΕ

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αναδεικνύουν τα δυνητικά οφέλη, σε επίπεδο εθνικής οικονομίας, τα οποία μπορούν να προκύψουν με την ουσιαστική ενίσχυση της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Πράγματι, γίνεται φανερό ότι η επέκταση της επαγγελματικής ασφάλισης μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Στο Διάγραμμα 4.5 φαίνεται ότι στο βασικό σενάριο εξελίξεων το απόθεμα παγίου κεφαλαίου στην χώρα φτάνει εντός 20ετίας σε ύψος κατά €6 δισεκ. μεγαλύτερο, σε σύγκριση με τη διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης, ενώ το ετήσιο πραγματικό ΑΕΠ της Ελλάδας διαμορφώνεται σε επίπεδα έως και €2 δισεκ. υψηλότερα, λόγω της επέκτασης της επαγγελματικής ασφάλισης και της τόνωσης των εγχώριων επενδύσεων που αυτή επιφέρει.

Διάγραμμα 4.5. Απόθεμα παγίου κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος στο σενάριο βάσης, διαφορά από το επίπεδο αποθέματος παγίου κεφαλαίου και ΑΕΠ, αντιστοίχως, στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε πραγματικούς όρους, σε τιμές 2019

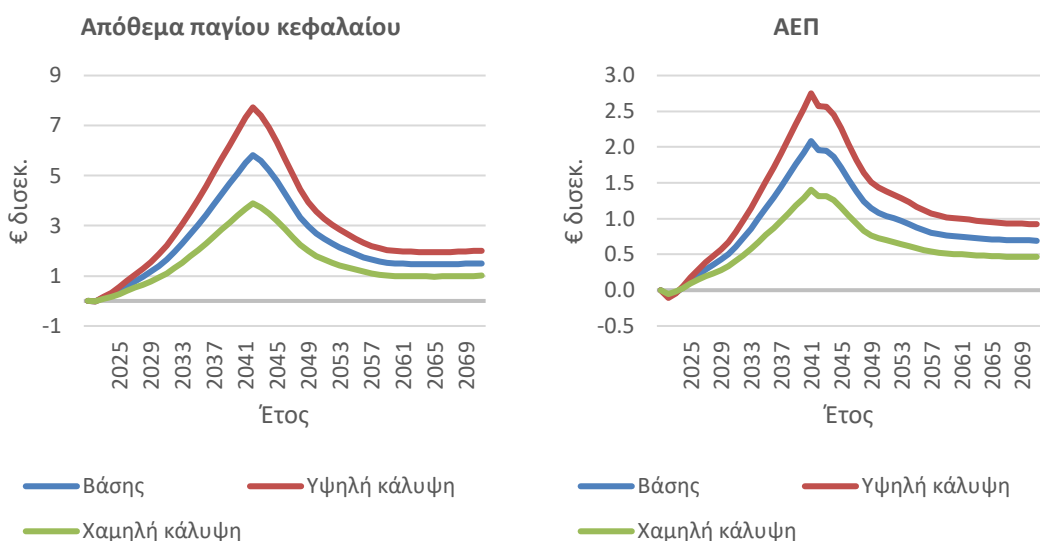

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Τα οικονομικά οφέλη από την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης σε όρους ενίσχυσης του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ της χώρας, είναι ακόμη μεγαλύτερα, ξεπερνώντας τα €2,7 δισεκ. πρόσθετης δραστηριότητας ετησίως στην 20ετία, στην περίπτωση της ευρύτερης πληθυσμιακής κάλυψης, όταν ο δεύτερος πυλώνας επεκτείνεται ώστε να καλύψει τα 2/3 του εργατικού δυναμικού της χώρας, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4.6 από τις καμπύλες που αντιστοιχούν στο σενάριο υψηλής κάλυψης.

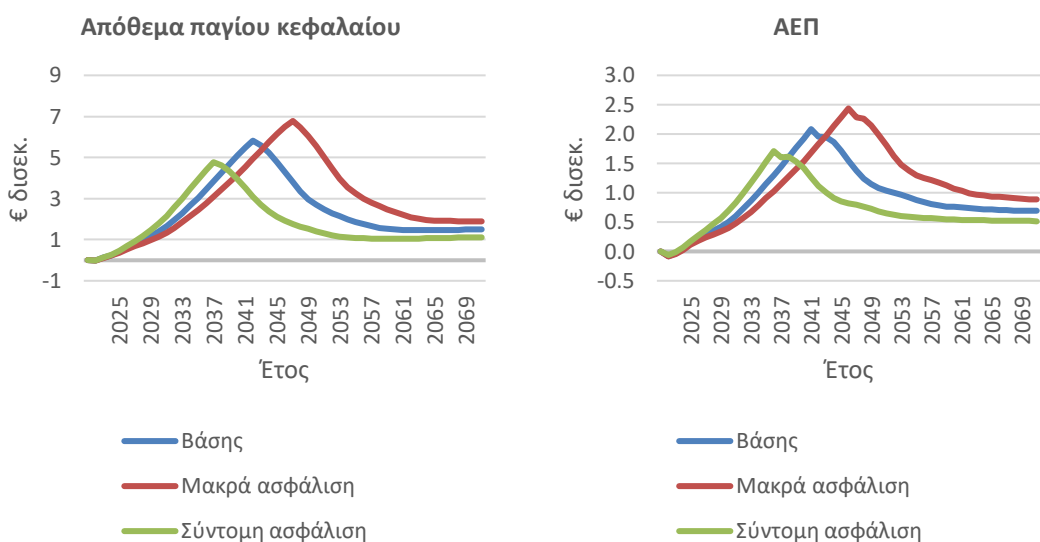
Παρομοίως, τα οφέλη για την εθνική οικονομία είναι μεγαλύτερα όταν η μέση διάρκεια της επαγγελματικής ασφάλισης αυξάνεται, οδηγώντας στη συσσώρευση μεγαλύτερων αποθεματικών από τους φορείς επαγγελματικής ασφάλισης, και ενισχύοντας κατ' αναλογία περαιτέρω τις επενδύσεις στη χώρα. Πράγματι, όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 4.7 με τις καμπύλες που αντιστοιχούν στο σενάριο της μακρόχρονης ασφάλισης, το ετήσιο ΑΕΠ της Ελλάδας αυξάνεται σε βάθος 25ετίας κατά €2,5 δισεκ, σε σύγκριση με τη συντήρηση της υπάρχουσας κατάστασης, υποθέτοντας 25ετή διάρκεια ασφάλισης.

Διάγραμμα 4.6. Απόθεμα κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος και ανά σενάριο πληθυσμιακής κάλυψης, διαφορά από το επίπεδο αποθέματος κεφαλαίου στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε πραγματικούς όρους, σε τιμές 2019

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Διάγραμμα 4.7. Απόθεμα κεφαλαίου και πραγματικό ΑΕΠ ανά έτος και ανά σενάριο διάρκειας ασφάλισης, διαφορά από το επίπεδο του ΑΕΠ στο σενάριο αναφοράς (διατήρηση του status quo), σε τιμές 2019

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Τα αποτελέσματα της μακροοικονομικής προσομοίωσης καταδεικνύουν ότι η επαγγελματική ασφάλιση μπορεί να παίξει τον ρόλο αναπτυξιακού μοχλού στην ελληνική οικονομία. Η επαγγελματική ασφάλιση έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης στη χώρα μας, καθώς σήμερα είναι πολύ λιγότερο διαδεδομένη στην Ελλάδα από ό,τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η επέκταση της κάλυψης του δεύτερου ασφαλιστικού πυλώνα στην Ελλάδα θα οδηγήσει στην συσσώρευση σημαντικών κεφαλαιακών αποθεμάτων από τους φορείς παροχής επαγγελματικής ασφάλισης. Υποθέτοντας ότι ένα μικρό, έστω, μέρος αυτών των πόρων

τοποθετείται σε εγχώριες επενδύσεις, η ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης θα οδηγήσει σε ενίσχυση της παραγωγικής υποδομής της οικονομίας, με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγικότητας και την αύξηση του ΑΕΠ της οικονομίας. Στα παραδείγματα που εξετάστηκαν στην παρούσα ενότητα υπολογίστηκε ότι με την επέκταση της επαγγελματικής ασφάλισης μπορεί να προκύψει μεσοπρόθεσμη ενίσχυση του ΑΕΠ που μπορεί να ξεπεράσει τα €2,7 δισεκ. ετησίως, σε πραγματικούς όρους (τιμές 2019).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μελέτη αναδεικνύει τις προκλήσεις και τις προοπτικές από την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης στην Ελλάδα, στη βάση διεθνών πρακτικών. Περιγράφεται ο θεσμός και ο τρόπος λειτουργίας του στην Ελλάδα και διεθνώς, αναλύεται η πορεία του τις τελευταίες δύο δεκαετίες και αναδεικνύεται η δυνατότητα συμβολής του στην εξάλειψη μακροοικονομικών ανισορροπιών όπως το αποταμιευτικό και επενδυτικό κενό. Μέσα από τον εντοπισμό των περιορισμών που αντιμετωπίζει η επαγγελματική ασφάλιση στην Ελλάδα τονίζονται οι προοπτικές του κλάδου σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα και προτείνονται παρεμβάσεις για την ενίσχυσή του στη χώρα, στη βάση καλών διεθνών πρακτικών.

Οι παρεμβάσεις πολιτικής που προτείνονται έχουν πέντε βασικούς στόχους, σε σχέση με: (α) την επάρκεια των συνταξιοδοτικών παροχών, (β) τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των πυλώνων ασφάλισης, (γ) την λειτουργική ανεξαρτησία κάθε πυλώνα, (δ) την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του καθεστώτος αδειοδότησης και εποπτείας των ΤΕΑ και (ε) την εδραίωση επαρκών και δίκαιων κινήτρων για την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης. Στην κατεύθυνση εκπλήρωσης αυτών των στόχων, προτείνονται μέτρα πολιτικής σε τέσσερις άξονες: (α) στο πλαίσιο αδειοδότησης και εποπτείας των ΤΕΑ στην κατεύθυνση της ενοποίησης και ενίσχυσης των φορέων εποπτείας, (β) σε διάφορα θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των ΤΕΑ, συμπεριλαμβάνοντας τη δυνατότητα ίδρυσης πολύ-εργοδοτικών ΙΕΣΠ-ΤΕΑ (γ) στα οικονομικά κίνητρα σε ασφαλισμένους και εργοδότες για την υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης, σε αντιστοιχία με τις διεθνείς πρακτικές - ενδεικτικά, προτείνεται να διατηρηθούν φορολογικά κίνητρα ως προς τις εφάπαξ συνταξιοδοτικές παροχές αλλά σε συνδυασμό με την εφαρμογή καθολικών, θεσμικά κατοχυρωμένων ορίων, (δ) σε ευρύτερες παρεμβάσεις πέρα από την επαγγελματική ασφάλιση που αφορούν στην τόνωση της συμπληρωματικότητας αυτής με τον πρώτο και τον τρίτο πυλώνα ασφάλισης, καθώς και με την τόνωση της εγχώριας κεφαλαιαγοράς. Καθώς η αποτελεσματικότητα των εν λόγω παρεμβάσεων εξαρτάται από τον υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ τους, είναι σκόπιμο οι προτάσεις να εφαρμοστούν με τρόπο συγχρονισμένο και όχι αποσπασματικό.

Τα αποτελέσματα της μακροοικονομικής ανάλυσης καταδεικνύουν ότι η επαγγελματική ασφάλιση μπορεί να παίξει ρόλο αναπτυξιακού μοχλού στην ελληνική οικονομία. Η επαγγελματική ασφάλιση, παρά την σημαντική και συστηματική ανάπτυξή της τα τελευταία χρόνια, έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης στην χώρα μας, καθώς παραμένει πολύ λιγότερο διαδεδομένη στην Ελλάδα από ό,τι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η ανάπτυξη του δεύτερου ασφαλιστικού πυλώνα στην Ελλάδα θα οδηγήσει στην συσσώρευση σημαντικών κεφαλαιακών αποθεμάτων από τους φορείς παροχής επαγγελματικής ασφάλισης. Το βασικό κανάλι συνεπώς που εξετάζεται είναι η επίδραση από τη σύρρευση αποθεματικών που προκύπτει από την συμπληρωματική προαιρετική αποταμίευση, δίνοντας ώθηση σε νέες επενδύσεις. Μέρος αυτών των νέων επενδύσεων είναι εγχώριες επενδύσεις που αφενός τονώνουν την εγχώρια ζήτηση, αλλά κυρίως ενισχύουν την παραγωγικότητα. Συνεπώς, οι νέες επενδύσεις μέσω των έμμεσων αυτών οδών, επηρεάζουν την πορεία της οικονομίας, με τα αποτελέσματα αυτών των επιδράσεων να γίνονται ιδιαίτερα εμφανή σε βάθος χρόνου. Οι εκτιμήσεις εξετάζουν την επίδραση σε σενάρια με διαφορετικά υποθετικά ποσοστά επέκτασης κάλυψης στον πληθυσμό, διαφορετική ταχύτητα σύγκλισης με Ευρωπαϊκές

πρακτικές, διαφορετική μέση διάρκεια ασφάλισης, καθώς και παραδοχές για το ποσοστό του συνόλου των επενδύσεων που κατευθύνονται εγχωρίως, και το ποσοστό μακροχρόνιας απόδοσης των επενδύσεων.

Στη βάση τέτοιων εναλλακτικών σεναρίων παραδοχών, η περαιτέρω ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε ενίσχυση της παραγωγικής υποδομής της οικονομίας, σε αύξηση της παραγωγικότητας και του ΑΕΠ της οικονομίας. Παράλληλα, το άμεσο δημοσιονομικό κόστος από την επέκταση του θεσμού αναμένεται περιορισμένο, ενώ θα αντισταθμιστεί μεσοπρόθεσμα από δευτερογενείς θετικές επιδράσεις. Ενδεικτικά, εκτιμάται ότι με την ανάπτυξη της επαγγελματικής ασφάλισης θα προκύψουν νέα κεφαλαιακά αποθέματα στον δεύτερο πυλώνα που μπορεί να ξεπεράσουν τις δέκα (10) ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ μακροχρόνια. Αντίστοιχα, εκτιμάται ότι το ΑΕΠ μπορεί να είναι υψηλότερο κατά έως και €2,7 δισεκ. ετησίως, σε πραγματικούς όρους (τιμές 2019). Από την ανάλυση ευαισθησίας αναδεικνύεται ότι οι άμεσες αυτές επιδράσεις εκτιμώνται μεγαλύτερες όσο ευρύτερη είναι η κάλυψη του εργατικού δυναμικού από επαγγελματική ασφάλιση και όσο μεγαλύτερης διάρκειας είναι η ασφάλιση αυτή.

Πέραν των σημαντικών μακροοικονομικών επιδράσεων, η μεταρρύθμιση αναμένεται να έχει κρίσιμη θετική επίδραση και σε μικροοικονομικό επίπεδο, μεταξύ άλλων σε ό,τι αφορά τα κίνητρα των νοικοκυριών να συμμετέχουν στην επίσημη αγορά εργασίας (IOBE, 2019a). Η απτή σύνδεση των εισφορών με σωρευμένο κεφάλαιο σε προσωπικό λογαριασμό μπορεί να ενισχύσει τα κίνητρα των εργαζομένων να επεκτείνουν τη διάρκεια του επίσημου εργασιακού τους βίου καθώς επίσης μπορεί να τονώσει την εμπιστοσύνη των εργαζομένων έναντι του ασφαλιστικού συστήματος. Ο ασφαλισμένος θα μπορεί να παρακολουθεί τη συσσώρευση ενός ατομικού αποταμιευτικού «κουμπιρά», αποκτώντας ισχυρότερη αίσθηση ότι οι συνταξιοδοτικές κρατήσεις και τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα έχουν συγκεκριμένη και πραγματική αξία. Σε συνδυασμό με την προαγωγή του επιπέδου των χρηματοοικονομικών γνώσεων (financial literacy), ο ασφαλισμένος θα εξοικειώνεται σταδιακά με πιο διευρυμένες και δυναμικά αποτελεσματικές επιλογές αποταμίευσης.

Η μεταρρύθμιση αναμένεται να έχει επίσης δευτερογενή μακροοικονομικά οφέλη, μέσα από την ενδυνάμωση της εγχώριας αποταμίευσης και κεφαλαιαγοράς (IOBE, 2019b). Οι εγχώριες επενδύσεις των αποθεματικών των ΤΕΑ σε χρηματοοικονομικούς τίτλους θα αυξήσουν την κεφαλαιοποίηση και τη ρευστότητα της αγοράς κεφαλαίου, στοιχεία τα οποία με τη σειρά τους καθιστούν ελκυστικότερη την άντληση νέων κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις και ενισχύουν τους ρυθμούς επενδύσεων και οικονομικής ανάπτυξης.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόφωνη βιβλιογραφία

Αναγνώστου-Δεδούλη, Α. (2016), «Το Μετέωρο Βήμα της Υποχρεωτικής Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Ελλάδα», ΕΔΚΑ 58ο, Τεύχος 3/2016.

Γιαννίτσης, Τ. (2016), «Το Ασφαλιστικό και η κρίση», Εκδόσεις Πόλις.

ΕΛΕΤΕΑ (2019), Εγχειρίδιο θέσεων ΕΛΕΤΕΑ για την οργάνωση και ανάπτυξη του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο & Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2019), *Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με τη θέσπιση πανευρωπαϊκού ατομικού συνταξιοδοτικού προϊόντος (PEPP)*.

ΙΟΒΕ (2021), *Μακροοικονομικές επιδράσεις σεναρίων συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης*.

ΙΟΒΕ (2021b), *Ιδιωτικοποιήσεις μέσω της κεφαλαιαγοράς και πραγματική οικονομία*.

ΙΟΒΕ (2019), *Συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη*.

ΙΟΒΕ (2019b), *Ενίσχυση της αποταμίευσης και ανάπτυξη με μοχλό την κεφαλαιαγορά*.

ΙΟΒΕ (2005), *Ασφαλιστικό, αποταμίευση και ανάπτυξη: μια πρόταση οικονομικής λογικής*.

ΟΚΕ (2020), *Σχέδιο Γνώμης επί του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας – Στρατηγικές Κατευθύνσεις*.

Καρασιώτου, Π. (2020), *Προκλήσεις και προοπτικές της επαγγελματικής ασφάλισης στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα*, ΕΚΔΔΑ 23.12.2020.

Νεκτάριος, Μ., Τήνιος, Π., Συμεωνίδης, Γ. (2018), *Συντάξεις για νέους*. Εκδόσεις Παπαζήση.

Πισσαρίδης, Χ., Βαγιανός, Δ., Βέττας, Ν., Μεγήρ, Κ. (2020), *Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία: Τελική έκθεση*.

Συμεωνίδης Γ., (2020), *Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης ως πυλώνες του Ασφαλιστικού Συστήματος*. ΙΜΕ-ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα.

Τήνιος, Π., (2017), «Συντάξεις», Εκδόσεις Παπαδόπουλος.

Τράπεζα της Ελλάδος (2019), ΠΔΤΕ 2681/2019: Παροχή στατιστικών στοιχείων από τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Anderson, Derek, Benjamin Hunt, Mika Kortelainen, Michael Kumhof, Douglas Laxton, Dirk Muir, Susanna Mursula and Stephen Snudden (2013), "Getting to Know GIMF: The Simulation Properties of the Global Integrated Monetary and Fiscal Model". International Monetary Fund, IMF Working Paper Series, WP/13/55.

Anneli Järvinen, R. (2014), "Consumer trust in banking relationships in Europe", International Journal of Bank Marketing, Vol. 32 No. 6, pp. 551-566.

Coenen, Günter, Christopher Erceg, Charles Freedman, Davide Furceri, Michael Kumhof, René Lalonde, Douglas Laxton, Jesper Lindé, Annabelle Mourougane, Dirk Muir, Susanna Mursula, Carlos de Resende, John Roberts, Werner Roeger, Stephen Snudden, Mathias Trabandt, and Jan Veld (2010). "Effects of Fiscal Stimulus in Structural Models". International Monetary Fund, IMF Working Paper Series, WP/10/73.

EIOPA (2019), "Institutions for Occupational Retirement Provision (IORPs)", Stress Test Report.

Grødem, Anne Skevik and Hippe, Jon M (2020), "How Occupational Pensions Shape Extended Working Lives: Gender, Class and Chance after the Norwegian Pension Reform", Work, Employment and Society, Volume 35, Issue 6, p: 1115-1132.

IMF (2021), "Pension Reforms in Europe: How Far Have We Come and Gone?", Discussion Paper 2021/016.

Klapper, Laura, Annamaria Lusardi and Peter van Oudheusden (2015), "Financial Literacy around the World", Standard and Poor's Ratings Services Global Financial Literacy Survey.

Kumhof, Michael, Dirk Muir, Susanna Mursula, and Douglas Laxton (2010), "The Global Integrated Monetary and Fiscal Model (GIMF) – Theoretical Structure". International Monetary Fund, IMF Working Paper Series, WP/10/34.

Leventi, Chrysa. and Matsaganis, Manos (2015), "Disentangling annuities and transfers: redistribution in Greek retirement benefits", Paper presented at the 6th Meeting of the Society for the Study of Economic Inequality (ECINEQ).

Nektarios, Milton; Tinios, Platon (2019), "The Greek Pension Reforms : Crises and NDC Attempts Awaiting Completion", Social Protection and Jobs Discussion Paper, No. 1906, World Bank.

OECD (2020), "Financial incentives for funded private pension plans: OECD country profiles".

OECD (2016), "Core Principles of Private Pension Regulation".

OECD (2009), "Recommendation on Core Principles of Occupational Pension Regulation".

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

7.1 Λίστα με ΤΕΑ και βασική νομοθεσία

Α. Λίστα Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης κατά την 30.6.2021

Α) Προαιρετικής Ασφάλισης:

Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης	Αρ. Μελών
1) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπουργείου Οικονομικών (ΤΕΑ-ΥΠΟΙΚ)	12151
2) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ (ΤΕΑ-ΕΛΤΑ)	3771
3) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Οικονομολόγων (ΕΤΑΟ)	1163
4) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Γεωτεχνικών (ΤΕΑΓΕ)	621
5) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού Interamerican (ΤΕΑ-Interamerican)	1308
6) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας Ελλάδος (ΕΕΚΕ)	541
7) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Ενώσεως Αστυνομικών-Πυροσβεστών-Λιμενικών (ΤΕΑ-ΕΤΔΕΑΠΛ) ή (ΤΕΑ-ΑΠΛ)	5744
8) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού εταιρειών Johnson & Johnson (ΤΕΑ-Johnson & Johnson)	392
9) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (ΤΕΑ-ΣΟΕΛ)	2614
10) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Αστικών Συγκοινωνιών (ΤΕΑ-ΠΑΣΙΑΛ & ΕΑ)	1298
11) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης (ΤΕΑ-ΙΣΘ)	897
12) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης προσωπικού της εταιρίας Accenture (ΤΕΑ-Accenture)	198
13) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ναυτιλιακών Επιχειρήσεων Ομίλου Τσάκου & Συνεργατών	1081
14) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Προσωπικού Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΤΕΑ-ΥΠΑ)	1377
15) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης INTERLIFE ΑΕΕΓΑ (ΤΕΑ-INTERLIFE)	517
16) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ασφαλιστικών Διαμεσολαβητών Interamerican (ΤΕΑ-Interamerican)	557
17) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ομίλου Χρηματιστηρίου Αθηνών ((ΤΕΑ-ATHEX GROUP)	589
18) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης BETA CAE SYSTEMS (ΤΕΑ - BETA CAE)	217
19) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ένωσης Θεσμικών Επενδυτών	104
20) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Ομίλου Τράπεζας Πειραιώς	9249
21) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Εταιρείας Intrum Hellas ΑΕΔΑΔΠ	832

Συνολικός αριθμός μελών 45.235 άτομα. Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ

Προκειμένου για μια Συνολική Λίστα Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης, στα παραπάνω ταμεία θα πρέπει να προστεθούν και τα τέσσερα (4) επικουρικά ταμεία του δημόσιου συστήματος Υποχρεωτικής Επαγγελματικής Ασφάλισης:

Β) Υποχρεωτικής Ασφάλισης:

Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης

- 1) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Επικούρησης Ασφαλιστών και Προσωπικού Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων (ΤΕΑ-ΕΑΠΑΕ ΝΠΙΔ)
- 2) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Φαρμακευτικών Εργασιών (ΤΕΑΥΦΕ ΝΠΙΔ)
- 3) Ταμείο Επαγγελματικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορίου Τροφίμων (ΤΕΑΥΕΤ)
- 4) Επαγγελματικό Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εταιρειών Πετρελαιοειδών (ΕΤΕΑΠΕΠ)

Συνολικός αριθμός μελών των τεσσάρων (4) ΤΕΑ αθροιστικά 123.000 άτομα. Πηγή: ΕΛΕΤΕΑ.

Β) Βασική Νομοθεσία σε σχέση με τα ΤΕΑ

Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1238 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της ΕΕ, 20/6/2019.

Οδηγία 98/49/ΕΚ, σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης των μισθωτών και των μη μισθωτών που μετακινούνται εντός της Κοινότητας.

Οδηγία 2003/41/ΕΚ, σχετικά με τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, ΙΕΣΠ.

Οδηγία (ΕΕ) 2016/2341, σχετικά με τις δραστηριότητες και εποπτεία των ιδρυμάτων επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών, ΙΕΣΠ.

N.3029/2002, σχετικά με μεταρρύθμιση συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ίδρυση της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής και εδραίωση της Επαγγελματικής Ασφάλισης.

N.3385/2005, επιπρόσθετες ρυθμίσεις για τα ΤΕΑ άρθρο 12.

N.3846/2010, σχετικά με διασυννοριακή δραστηριότητα Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης.

N.4052/2012, σχετικά με την μετατροπή επικουρικών ταμείων σε ΤΕΑ.

N.4172/2013, ΠΟΛ113/2015, ΠΟΛ 1227/2018, σχετικά με τη φοροαπαλλαγή ασφαλιστικών εισφορών και παροχών.

N.4225/2014, σχετικά με θέματα διαδοχικής επικουρικής ασφάλισης.

N.4261/2014, σχετικά με την εποπτεία των ΤΕΑ από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

N.4575/2018, σχετικά με τη διασυννοριακή φορητότητα δικαιωμάτων συμπληρωματικής συνταξιοδότησης.

N.4680/2020, σχετικά με την ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2341 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14/12/2016 για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των Ιδρυμάτων Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών.

Π.Δ.227/2004, σχετικά με διασυννοριακή φορητότητα δικαιωμάτων συνταξιοδότησης.

Π.Δ.87/2002, σχετικά με αρχή ίσης μεταχείρισης στα συστήματα επαγγελματικής ασφάλισης.

Υ.Α.Φ.Επαγγ.Ασφ./οικ16/09-04-2003 (Όροι λειτουργίας των ΤΕΑ).

Υ.Α.Φ.Επαγγ.Ασφ./43/13-11-2003 (Διαδοχική ασφάλιση σε ΤΕΑ).

Υ.Α. Φ. 51010/1821/16/16-02-2004 (Επιβολή διοικητικών κυρώσεων).

Υ.Α. Φ. 51010/45802/1145, ΦΕΚ Β 3532 2014 (Οργανωτικές απαιτήσεις των ΤΕΑ).

Φ.51010/45802/1145 (Οργανωτικές απαιτήσεις των ΤΕΑ).

Φ.51010/42926/1085 (Αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων των ΤΕΑ).

ΠΔΤΕ 2681/2019 (Παροχή στατιστικών στοιχείων από ΤΕΑ στη Τράπεζα της Ελλάδος).

Φ.51010/1660/12, ΦΕΚ Β' 179/23.01.2015, (Υποβαλλόμενα στοιχεία από τα ΤΕΑ στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς).

Φ.51010/οικ.1893/15, ΦΕΚ Β' 178/23.01.2015 (Κανονισμός Δεοντολογίας και Καλών Πρακτικών λειτουργίας των ΤΕΑ).

Φ.51220/51546/1432, ΦΕΚ Β' 227/25.01.2021 (Καθορισμός του περιεχομένου και του τύπου των ετήσιων λογαριασμών και εκθέσεων των ΤΕΑ).

Φ.51220/26386, ΦΕΚ Β' 2007/14.05.2021 (Τρόπος υπολογισμού του απαιτούμενου περιθωρίου φερεγγυότητας για τα ΤΕΑ).

Φ.51220/26375/07.05.2021, ΦΕΚ Β' 2007/14.05.2021 (Καθορισμός επιμέρους ορίων και περιορισμών των επενδύσεων των ΤΕΑ).

Φ.51220/55418, ΦΕΚ Β' 3728/12.08.2021 (Περιεχόμενο της αναλογιστικής έκθεσης που υποβάλλεται από τα ΤΕΑ στην Εθνική Αναλογιστική Αρχή).

Φ.51220/76359, ΦΕΚ Β' 5063/02.11.2021 (Άσκηση διασυνοριακής δραστηριότητας και διασυνοριακής μεταφοράς των ΙΕΣΠ).

Φ.51220/103597, ΦΕΚ Β' 6155/22.12.2021 (Σχηματισμός τεχνικών προβλέψεων των ΤΕΑ).

7.2 Περιγραφή του μακροοικονομικού υποδείγματος GIMF

Το Global Integrated Monetary and Fiscal Model (GIMF) είναι ένα δυναμικό στοχαστικό μακροοικονομικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας (DSGE model) ανοικτών οικονομιών (πολύ-περιφερειακό υπόδειγμα) που αναπτύχθηκε και χρησιμοποιείται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για τη μελέτη των επιδράσεων μεταβολών στην οικονομική πολιτική. Το GIMF έχει ισχυρή μικροοικονομική θεμελίωση, Κεϋνσιανά και μη-Ρικαρδιανά χαρακτηριστικά, που το καθιστούν κατ' εξοχήν κατάλληλο για την ανάλυση των επιπτώσεων μεταβολών στην δημοσιονομική πολιτική, αλλά και μεταβολών στις συμπεριφορές ιδιωτών (π.χ. ιδιωτικές επενδύσεις).

Στο πλαίσιο της εκδοχής του υποδείγματος που υλοποιήθηκε, η παγκόσμια οικονομία διαιρείται σε τρεις οικονομικές περιοχές - την Ελλάδα, την Ευρωζώνη πλην της Ελλάδος και τον υπόλοιπο κόσμο. Σε κάθε περιοχή, υπάρχουν δύο είδη νοικοκυριών, διαφοροποιούμενα ανάλογα με τη δυνατότητά τους να έχουν πρόσβαση στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Τα νοικοκυριά που έχουν πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες έχουν την δυνατότητα να αποταμιεύουν. Την αξιοποιούν, προγραμματίζοντας την κατανάλωση και αποταμίευσή τους σε δεδομένο βάθος χρόνου, έτσι ώστε να μεγιστοποιήσουν την διαχρονική τους ευημερία. Ο προγραμματισμός των νοικοκυριών αυτών αφορά ένα πεπερασμένο βάθος χρόνου («μυωπικά» νοικοκυριά / κάθε νοικοκυριό έχει πεπερασμένη διάρκεια ζωής).

Τα νοικοκυριά που δεν έχουν πρόσβαση στον χρηματοπιστωτικό τομέα δεν έχουν δυνατότητα αποταμίευσης. Μεγιστοποιούν την ευημερία τους καταναλώνοντας σε κάθε περίοδο το σύνολο του εισοδήματος που εισέπραξαν εντός της περιόδου, μετά την πληρωμή φόρων.

Όλα τα νοικοκυριά προσφέρουν την εργασία τους σε συνδικάτα, τα οποία στην συνέχεια προσφέρουν την εργασία στις επιχειρήσεις. Τα νοικοκυριά λαμβάνουν εισόδημα για την εργασία τους, αγοράζουν καταναλωτικά αγαθά και πληρώνουν φόρους.

Η παραγωγή γίνεται από μονοπωλιακά ανταγωνιστικές επιχειρήσεις σε μία σειρά από στάδια (βαθμίδες). Οι επιχειρήσεις ανήκουν στα νοικοκυριά που έχουν πρόσβαση στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις έχουν επίσης πεπερασμένο χρονικό ορίζοντα προγραμματισμού, εντός του οποίου επιδιώκουν την μεγιστοποίηση των κερδών τους.

Στο αρχικό στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας, η παραγωγή διεξάγεται από επιχειρήσεις που παράγουν εμπορεύσιμα και μη-εμπορεύσιμα αγαθά. Οι πρωτοβάθμιες αυτές επιχειρήσεις προμηθεύονται κεφαλαιουχικές υπηρεσίες από επιχειρηματίες και εργασία από μονοπωλιακά ανταγωνιστικά συνδικάτα.

Κατά την τιμολόγηση του προϊόντος τους, οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν δυσκαμψία τιμών (ονομαστικές δυσκαμψίες - nominal rigidities). Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις αυτές αντιμετωπίζουν κόστος αν μεταβάλλουν την τιμή του προϊόντος τους, με το κόστος αυτό να είναι ανάλογο της μεταβολής της τιμής.

Οι πρωτοβάθμιες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν επίσης δυσκαμψία στην μεταβολή της ποσότητας εργασίας που χρησιμοποιούν (πραγματικές δυσκαμψίες - real rigidities). Η

μεταβολή της ποσότητας εργασίας που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις συνεπάγεται κόστος για αυτές, ανάλογο της μεταβολής.

Υπάρχουν επίσης παραγωγοί κεφαλαιουχικών αγαθών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν κόστος μεταβολής του ύψους των επενδύσεών τους. Οι επιχειρηματίες αγοράζουν το απόθεμα κεφαλαίου από τους παραγωγούς κεφαλαιουχικών αγαθών και το εκμισθώνουν στις πρωτοβάθμιες επιχειρήσεις. Οι επιχειρηματίες χρηματοδοτούν τα κεφάλαιά τους με έναν συνδυασμό εσωτερικής και εξωτερικής χρηματοδότησης.

Τα συνδικάτα προμηθεύονται εργασία από τα νοικοκυριά και αντιμετωπίζουν δυσκαμψίες στον καθορισμό του ύψους του μισθού. Οι πρωτοβάθμιοι παραγωγοί πωλούν το προϊόν τους σε εγχώριους διανομείς και σε αντιπροσώπους/εισαγωγείς που ανήκουν σε εγχώρια νοικοκυριά αλλά δραστηριοποιούνται σε κάθε προορισμό εξαγωγών (σε κάθε άλλη περιοχή). Οι εισαγωγείς πωλούν το προϊόν τους σε ξένους διανομείς, ενώ υπόκεινται σε δυσκαμψίες καθορισμού τιμών στο ξένο νόμισμα.

Οι διανομείς λειτουργούν ως δευτεροβάθμιοι και τριτοβάθμιοι παραγωγοί. Χρησιμοποιούν ως εισροές τα μη εμπορεύσιμα αγαθά, μαζί με τα εγχώρια και εισαγόμενα εμπορεύσιμα αγαθά που προμηθεύονται και παράγουν το συνολικό εγχώριο προϊόν του ιδιωτικού τομέα (δευτεροβάθμιο προϊόν). Οι διανομείς αντιμετωπίζουν δυσκαμψίες στην μεταβολή του όγκου των εισαγόμενων εισροών που χρησιμοποιούν.

Στην συνέχεια, οι διανομείς συνδυάζουν το συνολικό προϊόν του ιδιωτικού τομέα (δευτεροβάθμιο προϊόν) με το εγχώριο απόθεμα δημοσίου κεφαλαίου (υποδομές) για να παράξουν το τελικό εγχώριο προϊόν της οικονομίας (τριτοβάθμιο προϊόν). Το απόθεμα δημοσίου κεφαλαίου δημιουργείται και συντηρείται από δημόσιες επενδυτικές δαπάνες, οι οποίες χρηματοδοτούνται από φορολογικά έσοδα και δημόσιο δανεισμό. Το απόθεμα δημοσίου κεφαλαίου απαξιώνεται με σταθερό ρυθμό στον χρόνο.

Το τελικό εγχώριο προϊόν (τριτοβάθμιο) πωλείται ακολούθως σε παραγωγούς καταναλωτικών αγαθών, σε παραγωγούς επενδυτικών αγαθών και σε αντιπροσώπους/εισαγωγείς που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό. Οι παραγωγοί καταναλωτικών και επενδυτικών αγαθών συνδυάζουν εγχώριο και ξένο τελικό προϊόν (τριτοβάθμιο) για να πράξουν τελικά καταναλωτικά και επενδυτικά αγαθά (παραγωγή τετάρτου βαθμού). Αυτοί οι παραγωγοί προμηθεύονται το εισαγόμενο τελικό προϊόν από μία δεύτερη ομάδα αντιπροσώπων/εισαγωγέων από άλλες περιοχές, οι οποίοι τιμολογούν στην εγχώρια αγορά. Και αυτές οι εισαγωγές υπόκεινται σε δυσκαμψίες μεταβολής του όγκου των εισαγωγών.

Τα καταναλωτικά αγαθά πωλούνται σε λιανοπωλητές και στην κυβέρνηση, ενώ τα επενδυτικά αγαθά πωλούνται στους εγχώριους παραγωγούς κεφαλαιουχικών αγαθών και στην κυβέρνηση. Οι παραγωγοί καταναλωτικών και επενδυτικών αγαθών υπόκεινται επίσης σε δυσκαμψίες στην μεταβολή των τιμών τους. Οι λιανοπωλητές, οι οποίοι είναι επίσης μονοπωλιακά ανταγωνιστικοί, αντιμετωπίζουν πραγματικές δυσκαμψίες, και όχι ονομαστικές. Μπορούν να τιμολογούν ευέλικτα - χωρίς κόστος - τα αγαθά που πωλούν, ωστόσο υπόκεινται σε κόστος όταν μεταβάλλουν τον όγκο των πωλήσεών τους.

Η κυβέρνηση επιβάλλει φόρους στο εισόδημα των νοικοκυριών από εργασία, στην κατανάλωση των νοικοκυριών και στο εισόδημα των επιχειρήσεων, ενώ επιβάλλει επίσης

εφάπαξ φόρους στα νοικοκυριά (φόροι στην περιουσία). Επίσης, η κυβέρνηση μπορεί να δανείζεται εκδίδοντας ομόλογα μίας περιόδου στο εγχώριο νόμισμα, τα οποία αποδίδουν δεδομένο ονομαστικό ποσό στη λήξη τους. Οι δημόσιες δαπάνες κατευθύνονται σε δημόσια κατανάλωση, δημόσιες επενδύσεις, τοκοχρεολύσια ή μεταβιβαστικές πληρωμές.

Στην παγκόσμια οικονομία υπάρχει σταθερή θετική τάση τεχνολογικής προόδου, με την έννοια της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, με τον ίδιο ρυθμό για όλες τις περιοχές και σταθερός θετικός ρυθμός πληθυσμιακής μεγέθυνσης για όλες τις περιοχές.

Οι αγορές περιουσιακών στοιχείων δεν είναι πλήρεις. Για την Ελλάδα και για τον υπόλοιπο κόσμο το δημόσιο χρέος βρίσκεται εξ ολοκλήρου στα χέρια εγχώριων νοικοκυριών. Μόνο τα ομόλογα που εκδίδονται από την Ευρωζώνη πλην της Ελλάδος σε ευρώ είναι διεθνώς εμπορεύσιμα. Αντίστοιχα, διεθνώς εμπορεύσιμα ομόλογα μπορούν να εκδοθούν από τον ιδιωτικό τομέα (νοικοκυριά) κάθε χώρας, αλλά όχι από άλλες κυβερνήσεις. Επίσης οι επιχειρήσεις κάθε χώρας ανήκουν εξ ολοκλήρου στα εγχώρια νοικοκυριά.

Δεν υπάρχουν αγορές μετοχών. Τα νοικοκυριά με πρόσβαση στον χρηματοπιστωτικό τομέα λαμβάνουν μερίσματα με την μορφή εφάπαξ (lump sum) πληρωμών από τις επιχειρήσεις και μπορούν να αποταμιεύσουν είτε αγοράζοντας εγχώρια ή ξένα ομόλογα, είτε προβαίνοντας σε τραπεζικές καταθέσεις μίας περιόδου, τις οποίες οι τράπεζες χρησιμοποιούν για να χρηματοδοτήσουν τους επιχειρηματίες.

Η αναλυτική παρουσίαση του υποδείγματος GIMF δίνεται από τους Kumhof et al. (2010). Επίσης, μία διεξοδική ανάλυση των χαρακτηριστικών και της συμπεριφοράς του υποδείγματος παρουσιάζεται από τους Anderson et al. (2013). Περαιτέρω ανάλυση των χαρακτηριστικών του υποδείγματος, σε σύγκριση και με άλλα μακροοικονομικά υποδείγματα, παρουσιάζεται από τους Coenen et al. (2010). Για πρόσφατες εφαρμογές του υποδείγματος στην ανάλυση οικονομικής πολιτικής βλ. IMF Country Reports No. 17/78 Kingdom of the Netherlands Selected Issues (April 2017), No. 17/27 Austria (February 2017), No. 16/203 Germany (June 2016), No. 15/80 Romania (March 2015), No. 15/73 Iceland (March 2015), No. 15/312 Finland (November 2015), No. 13/155 Greece (June 2013) και άλλες πρόσφατες εκθέσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.